

LANDBOUWRAPPORT 2024

Vlaamse landbouw in cijfers

**LARA
'24**

LANDBOUWRAPPORT 2024

Vlaamse landbouw in cijfers

Eerste exemplaar overhandigd aan

Jo Brouns

Vlaams Minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw

Deze publicatie werd door het Agentschap Landbouw en Zeevisserij met de grootste zorg en nauwkeurigheid opgesteld. Er wordt evenwel geen garantie gegeven omtrent de juistheid of de volledigheid van de informatie in deze publicatie. De gebruiker van deze publicatie ziet af van elke klacht tegen het Agentschap Landbouw en Zeevisserij of zijn ambtenaren, van welke aard ook, met betrekking tot het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

In geen geval zal het Agentschap Landbouw en Zeevisserij of zijn ambtenaren aansprakelijk gesteld kunnen worden voor eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

COLOFON

REDACTIE

Jonathan Platteau (projectleider)

Tom Van Bogaert (eindredacteur)

VORMGEVING

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

DRUK

Artoos

BEELDMATERIAAL

@ Agentschap Landbouw en Zeevisserij: p. 50-51, p. 70-71, p. 80-81, p. 104-105

@ ILVO: p. 92-93

@ Shutterstock: p. 14-15, p. 124-125

DEPOTNUMMER

D/2023/3241/431

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Patricia De Clercq

Administrateur-generaal

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

ADMINISTRATIE

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

<http://www.vlaanderen.be/landbouw>

T 02 214 48 48

@ info@lv.vlaanderen.be

© Vlaamse overheid, Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Alle rechten voorbehouden. Overname van gedeelten van de tekst in publicaties met een educatief of wetenschappelijk doel is toegestaan met bronvermelding.

Agentschap Landbouw en Zeevisserij (2024) Landbouwrapport 2024 (LARA). Vlaamse landbouw in cijfers, Brussel.

Het rapport en de achterliggende data zijn beschikbaar op www.vlaanderen.be/landbouwcijfers.

VOORWOORD

In de eerste helft van 2024 is België voorzitter van de Raad van de Europese Unie. Dat betekent dat ons land de Europese agenda leidt en de samenwerking tussen de lidstaten en de EU-instellingen bevordert om zo vooruitgang te boeken op verschillende gebieden, zoals klimaatverandering, economische groei en sociale cohesie. Tijdens het Belgische EU-voorzitterschap vinden er verschillende topbijeenkomsten en conferenties plaats.

Zo organiseert de Vlaamse overheid in maart een Open Food-conferentie in Leuven. We stellen een duurzaam Europees voedselbeleid voorop via samenwerking en innovatie, en zoeken via dialoog en interactie synergieën tussen wetenschap, beleid en praktijk. We organiseren workshops, panelgesprekken, uitstappen en netwerkmomenten, en dat rond thema's zoals nieuwe eiwitten, voedselomgevingen, voeding voor specifieke doelgroepen, voedselzekerheid, eerlijke prijzen, voedselongelijkheid en beleidsstrategieën.

Landbouw is bij uitstek een beleidsthema dat op EU-niveau bepaald wordt. Het gemeenschappelijke landbouwbeleid (GLB) wordt op Europees niveau beheerd en gefinancierd uit de gemeenschappelijke EU-begroting. Het is een partnerschap tussen samenleving en landbouw met het oog op een stabiele aanvoer van voedsel, een billijk inkomen voor de boeren, milieubescherming en vitale plattelandsgebieden. Vlaanderen legt zijn eigen accenten in het Vlaams GLB-Strategisch Plan 2023-2027.

In het kader van het EU-voorzitterschap publiceert het Agentschap Landbouw en Zeevisserij een nieuw Landbouwrapport (LARA). De negende editie van het decretaal verankerde rapport beschrijft de Vlaamse land- en tuinbouw op basis van structurele, economische, sociale en omgevingsindicatoren, en gaat ook in op het landbouwbeleid en het beleid dat daarmee samenhangt. Tegelijk met het LARA verschijnt ook een Visserijrapport (VIRA).

Het Landbouwrapport 2024 is een beknopt syntheserapport. Wie geïnteresseerd is in meer cijfers over de Vlaamse landbouw en de verschillende deelsectoren, kan terecht op de Nederlandstalige website www.vlaanderen.be/landbouwcijfers. De site wil de referentie zijn voor actuele data en beschrijvende data over de Vlaamse landbouw.

Ik dank iedereen die heeft bijgedragen tot dit gedegen werkstuk. Het is een handig naslagwerk voor al wie betrokken is bij de Vlaamse land- en tuinbouw en het is ook voor een breder publiek toegankelijk. Sectorvertegenwoordigers, beleidsmedewerkers, onderzoekers, studenten, journalisten, burgers en landbouwers krijgen inzicht in de toestand en de te verwachten ontwikkelingen van de sector. Dat inzicht is ook noodzakelijk voor een goede onderbouwing van het te voeren beleid.

Ik wens u een aangename en nuttige lectuur.

Patricia De Clercq

Administrateur-generaal Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Januari 2024

INHOUD

SITUERING	1
KERNCIJFERS	4
LANDBOUWCIJFERWEBSITE	6
ACHTERGRONDINFORMATIE FOTO'S	7
OVER VLAANDEREN	11
BELEID	15
EU-HERVORMINGSPAD GLB: 1980-2022	17
BUDGET VLAANDEREN RECHTSTREEKSE STEUN EN PLATTELAND 2014-2020 EN 2021-2027	19
GLB 2023-2027: EEN BLIK OP VLAANDEREN	21
BETALINGEN GLB 2015-2022	27
BETALINGEN 2015-2022: RECHTSTREEKSE STEUN	29
BETALINGEN 2015-2022: INVESTERINGSSTEUN	34
BETALINGEN 2015-2022: AGROMILIEUKLIMAATMAATREGELEN	36
VLAAMS BELEID: BREDE WEERSVERZEKERING	38
VLAAMS BELEID: ZORGBOERDERIJEN	39
VLAAMS BELEID: VAN GREEN DEAL TOT VLAAMSE VOEDSELSTRATEGIE	40
ACTUELE BELEIDSTHEMA'S IN RELATIE MET DE LANDBOUW	44
STRUCTUUR	51
AANTAL LANDBOUWBEDRIJVEN	53
SPECIALISATIE VAN DE BEDRIJVEN	54
LANDBOUWAREAAL	55
VEESTAPEL	56
SCHAALGROOTTE VAN DE BEDRIJVEN	58
SCHAALVERGROTING	59
BIOLANDBOUW	60
LANDBOUWTYPERING GEMEENTEN	62
RUIJMTELIJKE SPREIDING SECTOREN	63
VERBREIDING	66
KORTE KETEN	68

SOCIAAL	71
LEEFTIJD EN GESLACHT	73
STARTERS EN STOPPERS	74
OPVOLGING	75
OPLEIDING	76
WELBEVINDEN	77
ECONOMIE	81
BEDRIJFSECONOMISCH INKOMEN	83
BEDRIJFSECONOMISCH INKOMEN SECTOREN	84
VERGELIJKING INKOMEN LANDBOUWER EN LOONTREKKENDE	85
PRODUCTIEWAARDE	86
BUITENLANDSE HANDEL AGROPRODUCTEN	87
BUITENLANDSE HANDEL AGROPRODUCTEN: STROMEN	89
TEWERKSTELLING	90
PRIJS VAN LANDBOUWGROND	91
OMGEVING	93
BESTEMMING VS. GEBRUIK LANDBOUWAREAAL	95
NUTRIËNTEN	96
ENERGIE	99
WATER	100
GEWASBESCHERMING	101
BROEIKASGASSEN	102
SECTOREN	105
AKKERBOUW	106
GROENTEN IN OPENLUCHT	108
GROENTEN ONDER GLAS	110
FRUIT	112
SIERTEELT	114
VLEESVEE	116
MELKVEE	118
VARKENS	120
PLUIMVEE	122

EUROPESE BENCHMARKING	125
ALGEMENE KENMERKEN	130
STRUCTUUR: BEDRIJVEN VOLGENS OPPERVLAKTE	131
STRUCTUUR: BEDRIJVEN VOLGENS SPECIALISATIE	132
STRUCTUUR: LANDBOUWAREAAL	133
STRUCTUUR: VEESTAPEL	134
STRUCTUUR: EVOLUTIE VEESTAPEL	135
STRUCTUUR: BIOLANDBOUW	136
SOCIALE KENMERKEN	137
ECONOMIE: PRODUCTIEWAARDE	138
ECONOMIE: TEWERKSTELLING	139
ECONOMIE: BEDRIJFSRESULTATEN	140
ECONOMIE: PRIJZEN VOOR GROND	141
ECONOMIE: BUITENLANDSE HANDEL IN AGROPRODUCTEN	142
OMGEVING: GEWASBESCHERMING EN KUNSTMEST	143
OMGEVING: ENERGIE EN BROEIKASGASSEN	144
BELEID: GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID 2021	145
BELEID: GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID 2023-2027	146

SITUERING

BEKNOPT RAPPORT, UITVOERIGE WEBSITE

Het Landbouwrapport is aan zijn negende editie toe. Het LARA is uitgegroeid tot een standaardwerk dat de actuele cijfers en feiten over de land- en tuinbouw bevat. Het rapport is bestemd voor al wie landbouw en landbouwbeleid op de voet volgt, maar is ook toegankelijk voor iedereen die geïnteresseerd is in de sector. Het verschijnt samen met het Visserijrapport (VIRA).

Het Landbouwrapport 2024 is opgevat als een zakboekje: beknopt, handig en met de focus op cijfers. Het rapport begint met een toelichting van het Europese en Vlaamse landbouwbeleid en legt vervolgens de link met klimaat-, voedsel- en ander beleid. Daarna volgt een toestandbeschrijving van de Vlaamse land- en tuinbouw op basis van structurele, economische, sociale en omgevingsindicatoren. Na een algemene schets van de sector komen ook de belangrijkste deelsectoren aan bod: akkerbouw, groenten openlucht, groenten onder glas, fruit, sierteelt, vleesvee, melkvee, varkens en pluimvee. Het laatste luik bestaat uit een Europese benchmarking: hoe staat de Vlaamse landbouw ervoor in vergelijking met andere EU-lidstaten?

Bij de indicatoren is er via een QR-code een link opgenomen naar een webpagina voor meer informatie. In de regel is dat de landbouwcijferwebsite: www.vlaanderen.be/landbouwcijfers. Deze website is sinds 2021 de referentie voor actuele data en beschrijvende informatie over de Vlaamse landbouw. De website bevat een schat aan data en rapporten en brengt statistisch materiaal op een aantrekkelijke, gebruiksvriendelijke en interactieve manier samen. De site wordt ook regelmatig geactualiseerd, zodat u er steeds de nieuwste cijfers vindt.

VEELVOUD VAN BRONNEN

Het Landbouwrapport is het resultaat van de verwerking en analyse van beschikbaar, al dan niet gepubliceerd cijfermateriaal, afkomstig van diverse betrouwbare databanken. Dit zijn de drie belangrijkste:

1. Statbel, het Belgische statistiekbureau, organiseert één keer om de drie of vier jaar een algemene landbouwenquête om de structuur van de landbouw in kaart te brengen, en verzamelt voorts statistische gegevens uit andere administratieve databanken.
2. De verzamelaanvraag bij het Agentschap Landbouw en Zeevisserij is de jaarlijkse aangifte die een grondgebruiker moet doen van zijn gebruikspcelen en vormt een belangrijke basis voor verschillende steunaanvragen voor landbouwers en voor de aangifteplicht voor de Mestbank.
3. Het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) is het boekhoudnet van Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven dat door het Agentschap Landbouw en Zeevisserij wordt beheerd. Het is een bron van bedrijfseconomische resultaten en technische kentallen. Bij deze steekproef worden ook geregeld enquêtes uitgevoerd.

Andere bronnen zijn het Departement Omgeving, Eurostat, het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO), de Nationale Bank van België, Notaris.be, Statbel, het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) en de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). De geraadpleegde bronnen staan vermeld bij de indicator.

Wat de opgestelde statistieken betreft, geldt dat alle cijfers betrekking hebben op Vlaanderen, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld. Het gaat om de laatst beschikbare gegevens, wat niet voor alle indicatoren hetzelfde jaar is. Voor de cijfers geldt dat de eindversie van het rapport is opgemaakt in november 2023. Het rapport weerspiegelt de stand van zaken op dat moment. Het is dus mogelijk dat bepaalde informatie niet meer actueel is op het moment van publicatie. We raden u aan onze cijferwebsite te raadplegen voor de laatste stand van zaken.

In de tekst wordt er vaak gesproken over landbouw en over land- en tuinbouw. Zolang er geen expliciet onderscheid wordt gemaakt (in indicatoren en dergelijke) tussen landbouw en tuinbouw, wordt met landbouw zowel land- als tuinbouw bedoeld.

PRODUCT VAN SAMENWERKING

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij van de Vlaamse overheid geeft het Landbouw-rapport uit. Jonathan Platteau nam als projectleider de algemene coördinatie van het LARA 2024 voor zijn rekening. Tom Van Bogaert verzorgde de eindredactie. Het dienst-hoofd van het projectteam is Ellen Maertens.

De redacteurs van de teksten zijn in alfabetische volgorde: Maxime Bolle, Margo Daele-mans, Sylvie Danckaert, Eline de Regt, Jan De Samber, Matti Defillet, Sandrine Defour, Timo Delvaux, Els Demuynck, Joeri Deuninck, Evelyne Goemaere, Maayke Keymeulen, So-nia Lenders, Isabelle Magnus, Jonathan Platteau, Ilse Timmermans, Tom Van Bogaert, Sam Van Vlierberghe, Dirk Vervloet en Koen Wellemans. Daarnaast hebben er ook collega's meegeholpen bij de foto's en de bijhorende tekst: Peter Coucke, Sara Gomand en Deborah Martens (Agentschap Landbouw en Zeevisserij) en Ann-Sophie Sacré, Stephanie Van Wey-enberg en Veerle Verlinden (ILVO).

Zoals decretaal bepaald staat de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij (SALV) het agentschap bij de opmaak van het Landbouw- en Visserijrapport bij. De SALV adviseert de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement over landbouw en visserij in de brede zin van het woord. De adviezen passen in een interactieve, gedragen politieke besluitvor-ming. De SALV is administratief ingebed bij de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV). De SALV bestaat uit 20 vertegenwoordigers en hun plaatsvervangers afkomstig uit 18 belanghebbendenorganisaties die betrokken zijn bij de land- en tuinbouwsector. Twee inspirerende SALV-documenten uit 2022 zijn 'Visienota. Een duurzame toekomst voor landbouw in Vlaanderen: van uitdagingen naar kansen' en 'Advies Europees voorzit-erschap 2024'.

KERNCIJFERS

22.449
landbouwbedrijven
16.251
bedrijven met
beroepsmatig karakter

- akkerbouw
- tuinbouw
- gemengde bedrijven
- melkproductie
- rundvleesproductie
- overige veelteelt
- varkens

SPECIALISATIE VAN
DE BEDRIJVEN

5.388.318

varkens
-13%
t.o.v. 2012

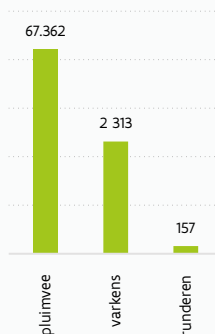
45.539.253

stuks pluimvee
+51%
t.o.v. 2012

1.248.195

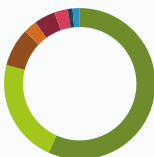
runderen
-2%
t.o.v. 2012

GEMIDDELD AANTAL DIEREN
PER GESPECIALISEERD BEDRIJF

619.806 ha
totale oppervlakte
landbouw
gemiddeld 27,6 ha
per bedrijf

- voedergewassen
- granen
- aardappelen
- suikerbieten
- groenten
- fruit
- andere tuinbouw
- andere toepassingen

BESTEMMING VAN DE BENUTTE
LANDBOUWOPPERVLAKTE

56 jaar
gemiddelde leeftijd
landbouwer
20% vrouwelijke
bedrijfsleiders

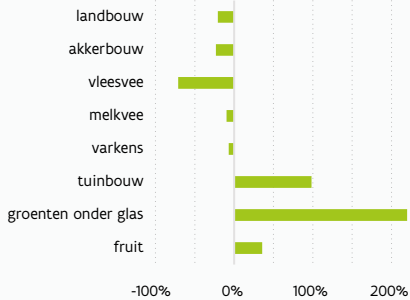

- 40 jaar of jonger
- 41 tot 65 jaar
- ouder dan 65 jaar

LEEFTIJD VAN
DE BEDRIJFSLEIDER

€ 44.705
arbeidsinkomen
per familiale arbeidskracht
€48.595
gemiddeld inkomen
Vlaamse loontrekkende

ARBEIDSINKOMEN PER FAMILIALE
ARBEIDSKRACHT T.O.V. LAND- EN TUINBOUW

€ 6,27 miljard
productiewaarde
45.938
personen regelmatig
tewerkgesteld

- groenten
- fruit
- andere plantaardige producten
- rundvee
- varkens
- melk
- andere dierlijke producten

PRODUCTIEWAARDE
VAN DE LANDBOUW

LANDBOUWCIJFERWEBSITE

In 2021 verscheen niet alleen de achtste editie van het Landbouwrapport, maar werd ook een website met cijfers over landbouw gelanceerd op www.vlaanderen.be/landbouwcijfers. Deze cijferwebsite geeft op een nieuwe manier invulling aan een kernopdracht van het Landbouwrapport: de toestand beschrijven van de landbouw in Vlaanderen.

Deze website is sindsdien de referentie voor actuele data en beschrijvende informatie over de Vlaamse landbouw. De website bevat een schat aan cijfers en rapporten en brengt statistisch materiaal op een aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke manier samen. Je kunt de site beschouwen als een levende digitale encyclopedie over landbouw en visserij.

Het grote voordeel van een website tegenover een rapport is dat we de informatie snel kunnen updaten. Er komen voortdurend nieuwe indicatoren, datasets en publicaties bij, en gegevens worden het hele jaar door geactualiseerd. Zo vind je er steeds de nieuwste cijfers.

De cijferwebsite trekt volop de interactieve kaart. De bezoeker kan op verschillende manieren op zoek gaan naar de gewenste informatie, via de navigatie of via de zoekfunctie. De gebruiker kan inzoomen op de figuren en bijkomende variabelen visualiseren. De visualisaties en de data erachter kunnen steeds gedownload worden. Er worden open data aangeboden, waarop geïnteresseerden via filters en parameters eigen analyses kunnen uitvoeren, op de site zelf of met eigen software.

Belangrijke doelgroepen, zoals beleidsmakers, sectorvertegenwoordigers, journalisten, onderzoekers, studenten, landbouwers en burgers, kunnen actief met de website aan de slag gaan. Correcte, betrouwbare en actuele data helpen om het beleid te onderbouwen, het debat rond landbouw op een objectieve basis te voeren en de kloof tussen boer en burger te verkleinen. De aangeboden sector- en prijsinformatie kan landbouwers helpen bij het maken van onderbouwde bedrijfsbeslissingen, wat de innovatie en de veerkracht binnen de land- en tuinbouw ten goede komt.

De cijferwebsite past in de ambitie van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij om de autoriteit te worden op vlak van data over de landbouw in Vlaanderen. Het agentschap is een datagedreven organisatie die continu inzet op kwaliteit, betrouwbaarheid, innovatie en veiligheid. Data die van nut zijn voor derden, worden zoveel mogelijk aangeboden op de cijferwebsite, in de vorm van kwaliteitsvolle indicatoren en datasets, steeds met respect voor de geldende regelgeving op het vlak van privacy. Het agentschap is met zijn cijferwebsite een voorloper binnen de Vlaamse overheid.

ACHTERGRONDINFORMATIE FOTO'S

Pagina 15 Hightech en data in de landbouw

Vandaag kunnen we ons geen leven meer voorstellen zonder digitale applicaties: van digitaal papierwerk afhandelen tot onderbouwde keuzes maken op basis van data. Digitalisering is een feit, ook voor de Vlaamse land- en tuinbouwers, die tal van digitale tools ter beschikking hebben. Eén probleem: de administratieve lasten van de landbouwer blijven extreem hoog. Ze moeten telkens weer dezelfde informatie handmatig ingeven in de digitale tool of overtypen vanuit de ene applicatie in de andere en omgekeerd. Wanneer data toch digitaal gedeeld worden, krijgen ze verschillende contracten, overeenkomsten en privacyverklaringen voorgeschoteld. Hierdoor verliezen ze uiteindelijk het overzicht van welke data met wie gedeeld wordt.

Eén oplossing: DjustConnect, het datadeelplatform in de agrovoedingssector met oog voor land- en tuinbouwers, gehost door het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO). Enerzijds biedt DjustConnect één duidelijk overzicht van alle data-aanvragen voor land- en tuinbouwers, zodat zij de controle terugwinnen, en één overkoepelend contract. Anderzijds gaat het DjustConnect-team actief op zoek naar oplossingen voor de administratieve lasten door een applicatie te koppelen met de nodige databronnen zodat overtypen verleden tijd wordt.

Pagina 51 Eiwitteelt

Eiwitten maken een cruciaal deel uit van de menselijke en dierlijke voeding. Het huidige model van eiwitproductie en -consumptie staat wereldwijd onder druk met uitdagingen op het vlak van voedselzekerheid, milieu-impact en volksgezondheid. Een verduurzaming en diversificatie van de productie en consumptie van eiwitten biedt kansen voor welvaart, milieu en gezondheid.

De Vlaamse Eiwitstrategie 2021-2030 zet in op meer plantaardige eiwitten, een van de zes strategische thema's. Dat betekent dat onze landbouwers zelf meer eiwitrijke gewassen gaan produceren. Een aanbod aan lokaal geteelde plantaardige eiwitten, zowel voor humane consumptie als voor veevoeder, zorgt voor een verminderde afhankelijkheid van geïmporteerde eiwitten en verlaagt onze ecologische voetafdruk. Zo kunnen we meer eiwitrijke (meng)teelten telen zoals grasklaver of grasluzerne voor de toepassing diervoeders. Deze teelten zijn minder droogtegevoelig en hebben minder nood aan bemesting. De kennis daarvoor is in Vlaanderen al sterk aanwezig. Daarnaast kunnen we inzetten op meer plantaardige eiwitten voor de menselijke consumptie via de teelt van eiwitgewassen, zoals peulvruchten (bv. kikkererwten, soja, linzen en tuinbonen). Via het GLB kunnen landbouwers steun ontvangen voor de teelt van eiwitteelten.

Pagina 71 Jonge landbouwer

Ook morgen zal Vlaanderen nood hebben aan boeren, niet alleen voor lokale voedselproductie, maar ook voor de landschaps- en maatschappelijke diensten die ze leveren. De instroom in de land- en tuinbouw speelt een belangrijke rol in de verduurzaming van de landbouwsector, de economische ontwikkeling van de agrovoedingssector, de ontwikkeling van het platteland en de strategische voedselvoorziening in het algemeen. Daarnaast zorgt deze instroom ook voor een verrijking van de sector doordat ze nieuwe kennis en vaardigheden met zich meebrengt.

De meest voorkomende vorm van instroom in de landbouw is nog steeds de intergenerationele opvolging, waarbij een kind het bedrijf van de ouders overneemt. Maar er zijn ook nieuwkomers die niet opgegroeid zijn op een landbouwbedrijf en ervoor geen link hadden met de landbouw. Een bekend en toenemend probleem is de beperkte instroom van jonge landbouwers gezien de grote uitdagingen binnen de sector. Het inzetten op de instroom van landbouwers en generatiewissel in de sector speelt bijgevolg een belangrijke rol in de toekomstgerichte verduurzaming van de landbouw.

Pagina 81 Europees partnerschap voor innovatie

De Europese richtlijnen van het 'Clean Energy for all Europeans Package' stellen dat leden van een energiegemeenschap het recht hebben om zelf energie te produceren, op te slaan en met elkaar te delen of te verkopen op de (lokale) energiemarkt. Dat inspireerde 19 landbouwers uit het landelijk gehucht Hal (Minderhout) om met hun burensamen te werken in een lokale energiecoöperatie Halnet cv. De operationele groep wil de ontwikkeling van rurale energiegemeenschappen met landbouwers tot actieve spelers op de energiemarkt versnellen. Dat wil ze doen door verdienmodellen rond vermarkting van zelf geproduceerde energie te verkennen, uit te werken en te concretiseren in een pilootproject, conform de op stapel staande Vlaamse wetgeving 'Energiegemeenschappen' en de goedgekeurde Europese richtlijn uit het 'Clean Energy Package'.

Pagina 93 Melkvee en klimaat

Waar staan onze Vlaamse landbouwers in het klimaatverhaal en hoe kunnen ze stap voor stap verduurzamen op een praktisch en economisch haalbare manier? Deze vraag stond centraal in het VLAIO-onderzoeksproject Klimrek, waarin ILVO, Boerenbond en VITO klimaattrajecten op maat van melkvee-, akkerbouw- en varkensbedrijven ontwikkelden. Zo'n traject bestaat uit een klimaatscan, die de landbouwer gedetailleerd inzicht geeft in de klimaatimpact van het bedrijf, en daaraan gekoppeld bedrijfsspecifiek advies rond mogelijke klimaatmaatregelen. Het volledige traject gebeurt onder begeleiding van een gespecialiseerde klimaatconsulent.

De gedetailleerde klimaatscans op zowat 150 Vlaamse melkveebedrijven tonen dat 1 kg Vlaamse melk gemiddeld samengaat met slechts 0,99 kg CO₂-equivalenten. Dat is lager dan de score van alle andere melkproducerende landen. De spreiding rond het gemiddelde toont dat er verbeteringen mogelijk blijven. Enkele voorbeelden: sleutelen aan het rantsoen van de koeien, inzetten op gezonde jongvee-opfok en langleeftbaarheid, omschakelen naar grasklaver. Opmerkelijk: typische bedrijfskenmerken (groot- of kleinschalig, bio of gangbaar, beweiding of niet) kunnen niet gerelateerd worden aan de betere of slechtere klimaatprestatie van de bedrijven. Klimaatzuinig melk produceren is dus typologie-onafhankelijk. Een scan op maat, met maatregelen op maat, is dus zeker zinvol.

Pagina 105 Hoogtechnologische glastuinbouw

Het gematigde klimaat in Vlaanderen is perfect voor glastuinbouw. Onze glastuinbouw is permanent in ontwikkeling en zet continu in op verbeteringen inzake automatisering, circulariteit, energievoorziening en -besparing. De gecontroleerde omgeving van een serre maakt een hoog rendement mogelijk, dat voor sommige producten wel vijf keer hoger kan liggen dan reguliere teelten in andere landen.

Nederland heeft ook een sterke glastuinbouwsector waar de telers, net zoals in Vlaanderen, inzetten op hoogtechnologische serres. Bij ons zien we echter meer familiebedrijven met een kleinere oppervlakte, wat voordelig kan zijn voor risicospreiding. Daarnaast zijn producentenorganisaties in Vlaanderen zeer belangrijk in de glastuinbouw, waardoor er meer transparantie is in de prijsvorming.

Pagina 125 Wijngaard in Vlaanderen

Het veranderend klimaat heeft een grote impact op onze landbouw en bodems in Vlaanderen. Maar er kunnen daar ook nieuwe troeven liggen zoals in de lokale wijnbouw. Hoewel de wijnproductie nog steeds bescheiden is in vergelijking met onze buurlanden, merken we een opmerkelijke groei.

De wijngebieden in Vlaanderen liggen verspreid over de heuvelachtige regio's waar de bodem en het microklimaat uitstekend zijn voor de teelt van wijndruiven. Mede door het gunstigere klimaat en de technologische vooruitgang slagen de telers erin om hoogstaande wijnen te produceren, waardoor de sector een veelbelovende toekomst tegemoet gaat.

OVER VLAANDEREN

Vlaanderen is, net als Wallonië en Brussel, een gewest van de federale staat België. Nederlands is er de officiële taal. België is een parlementaire democratie en een rechtsstaat. Het koninkrijk werd onafhankelijk in 1830 en richtte in 1951, samen met Frankrijk, West-Duitsland, Nederland, Luxemburg en Italië, de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal op, de voorloper van de Europese Unie.

Het Vlaams Gewest heeft na vele staatsvormingen een grote mate van autonomie. Het Vlaams Parlement is de wetgevende macht, de Vlaamse Regering de uitvoerende macht. Ook heeft Vlaanderen bevoegdheden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat officieel tweetalig is. Vlaanderen is namelijk ook een van de drie gemeenschappen van België, naast de Franse Gemeenschap (Federatie Wallonië-Brussel) en de Duitstalige Gemeenschap. Gemeenschappen zijn in België verantwoordelijk voor zaken die direct aan de mensen zijn gerelateerd als onderwijs, welzijn, sport, media en cultuur. Gewesten zijn bevoegd voor plaatsgebonden aangelegenheden, zoals ruimtelijke ordening en stedenbouw, economie, werkgelegenheid, landbouw, openbare werken en buitenlandse handel.

Het Vlaams Gewest heeft een oppervlakte van 13.522 km². Ter vergelijking: België is 30.528 km² groot. Vlaanderen bestaat uit vijf provincies: West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg. De hoofdstad is Brussel. Vlaanderen is een vlak land. De hoogste punten zijn het Stroevenbos en de Reesberg in Voeren met een hoogte van 287,5 m. Vlaanderen ligt aan de Noordzee en heeft een kustlijn van 66 km. Er zijn drie stroomgebieden van de rivieren de Schelde, de Maas en de IJzer.

Het Vlaams Gewest telt in 2023 bijna 6,8 miljoen inwoners. Ter vergelijking: België heeft officieel 11,8 miljoen inwoners. De gemiddelde bevolkingsdichtheid in Vlaanderen ligt op 498 inwoners per km². De bevolkingsdichtheid is vooral hoog in en rond de 'Vlaamse ruit', het centrale gebied tussen Gent, Antwerpen, Leuven en Brussel. Dat is ook het geval in enkele gemeenten aan de kust (Oostende, Bredene, Blankenberge, Brugge), in Zuid-West-Vlaanderen (Kortrijk, Roeselare) en in enkele centrale gemeenten van de provincie Limburg (Hasselt, Genk).

Vlaanderen is niet alleen dichtbevolkt, maar vormt dankzij zijn centrale ligging een van de belangrijkste verkeersknooppunten in West-Europa. Deze verkeersaders doorkruisen de regio van noord naar zuid en van oost naar west. Hierdoor ontstaat er enerzijds een hoge druk op de open ruimte, het leefmilieu en de mobiliteit, maar anderzijds wordt er economische activiteit en bewoning aangetrokken.

Vlaanderen is een welvarende regio. Het bruto binnenlands product per inwoner wordt in het Vlaamse Gewest in 2023 geraamd op 45.200 euro koopkrachtstandaard. In de EU-27 ligt het gemiddelde in 2020 op 30.100 euro. De toptanden zijn Luxemburg en Ierland, omdat daar belangrijke (internationale) administratieve en bedrijfszetels gevestigd zijn. Vlaanderen volgt na Denemarken, Nederland, Oostenrijk, Duitsland en Zweden, maar voor Finland, Frankrijk en Italië.

Vlaanderen heeft een open economie die leeft van import en export. Dat komt door de al vermelde centrale ligging in een welvend gebied, maar zeker ook door de havens van Antwerpen en Zeebrugge, die een toegangspoort zijn voor de Europese markt. De Port of Antwerp-Bruges is, na Rotterdam, de grootste haven van Europa en geldt als een belangrijke levensader voor de Belgische economie. De grootste geïntegreerde chemische cluster in Europa is er ook gevestigd. De uitvoer van goederen in het Vlaamse Gewest is in 2022 in totaal goed voor 480 miljard euro. De 5 belangrijkste uitvoerproducten zijn aardolie en aardgas, farmaceutische producten, voertuigen en onderdelen, kunststofproducten en toepassingen en machines en werktuigen. Bij voedingsproducten scoren aardappelbereidingen, diepvriesgroenten, vers vlees, banketbakkerswerk, bier en chocolade goed. De Vlaamse invoer van goederen komt op 495 miljard euro.

Het Vlaamse bedrijfslandschap bestaat vooral uit kleine of middelgrote ondernemingen (kmo's). Met ruim 714.000 ondernemingen telt het Vlaamse Gewest in 2022 heel wat meer ondernemingen dan de andere Belgische gewesten. De werkgelegenheid is in 2021 met 372.000 personen het grootst in de handel. De top 5 van sectoren met de grootste werkgelegenheid bestaat verder uit hoofdkantoren en adviesbureaus, administratieve en ondersteunende diensten, het onderwijs en maatschappelijke diensten.

Vlaanderen zet sterk in op onderzoek en ontwikkeling. De universiteiten en hogescholen, onder meer in Leuven, Gent, Brussel en Antwerpen, staan internationaal hoog in aanzien. Zo bevindt de Vlaamse Gemeenschap zich in 2021 wat het aantal wetenschappelijke publicaties per 10.000 inwoners betreft op een gelijkaardig niveau als de best presterende EU-lidstaten: de Scandinavische landen en Nederland. De bestedingen voor onderzoek en ontwikkeling door bedrijven, onderzoeksinstituten en de overheid worden voor het Vlaamse Gewest in 2021 geraamd op 10,8 miljard euro. Dat betekent dat de O&O-intensiteit uitkomt op 3,65% van het bruto binnenlands product. Daarmee voert Vlaanderen het Europese klassement aan, voor Zweden, Oostenrijk en Duitsland.

Landbouw is in Vlaanderen weliswaar maar goed voor een beperkt deel van het bbp, maar blijft een essentiële schakel in het voedselsysteem en het agrobusinesscomplex. De Vlaamse landbouw draagt bij tot de voedselvoorziening, speelt als grote grondgebruiker een voorname rol in landschaps- en natuurbeheer, bevordert de vitaliteit van het platteland en verleent in het verstedelijkte Vlaanderen ook andere maatschappelijke diensten, zoals recreatie, toerisme, zorg en onderwijs. De landbouw is ook een belangrijke leverancier van de exportgerichte voedingsindustrie, net als van de retail, horeca en catering. De sector kampt met vele uitdagingen, maar heeft ook heel wat troeven, zoals het vakmanschap en de passie binnen de familiale landbouwbedrijven, de hoge productiviteit, een gunstige productieomgeving met vruchtbare bodems en een gematigd klimaat, de sterk ontwikkelde logistiek en infrastructuur, geavanceerd onderzoek en innovatie en gemakkelijke toegang tot lokale en internationale markten.

BELEID

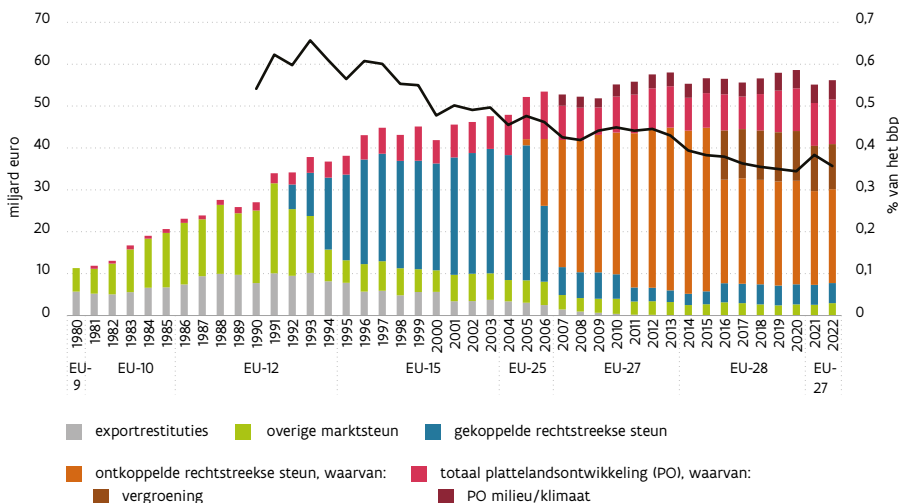

EU-HERVORMINGSPAD GLB: 1980-2022

In alle Europese lidstaten wordt de landbouwsector ondersteund en gestuurd door het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Het GLB was initieel sterk gericht op het verhogen van de productie, het aanbieden van goedkoop voedsel aan de Europese bevolking en het verzekeren van een minimale levensstandaard voor de landbouwer - doelstellingen die tot vandaag gelden. Het beleid was echter aanleiding voor grote overschotten, het was erg duur en zorgde in toenemende mate voor handelsfricties. Daarnaast doken meer en meer nieuwe maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van landbouw op. Het GLB is daardoor stap voor stap geëvolueerd om de landbouw aan te passen aan die nieuwe uitdagingen. Dat leidde tot nieuwe doelstellingen en dat weerspiegelt zich uiteindelijk in veranderende uitgaven voor de beleidsinstrumenten.

Onderstaande figuur illustreert het hervormingspad van het GLB aan de hand van het uitgavenpatroon van de Europese Unie voor de budgetjaren 1980-2022. Hierbij is kalenderjaar X gelijk aan budgetjaar jaar X +1. Dit houdt in dat als belangrijke hervormingen van het GLB ingegaan zijn in jaar X dit een jaar later terug te zien is in de uitgaven van budgetjaar X+1.

Figuur Uitgaven van de EU voor het GLB en het hervormingspad van het GLB, budgetjaren, 1980-2022

Bron: Europese Commissie – DG Agri

In 1991 werd het GLB grondig hervormd. De prijs- en marktsteun in de vorm van minimumprijzen, marktinterventies en exportsubsidies werd afgebouwd en grotendeels vervangen door rechtstreekse steun gekoppeld aan de productie. In 2003 is beslist die inkomenssteun voor een groot deel te ontkoppelen van de productie door middel van een systeem van toeslag- en betalingsrechten. Dat startte in 2005 en is te zien in het uitgavenpatroon vanaf 2006. Landbouwers werden bovendien via een aantal randvoorwaarden actief gestimuleerd om maatregelen te nemen in het kader van milieubescherming, dierenwelzijn en voedselveiligheid door de inkomenssteun ervan afhankelijk te maken.

Sinds 2015 is, boven op de randvoorwaarden, een deel van de rechtstreekse inkomenssteun gelinkt aan het voldoen aan een aantal vergroeningseisen. De markt- en inkomenssteun vormen samen de eerste pijler van het GLB. Sinds 2000 werd het plattelandontwikkelingsbeleid geïntroduceerd als de tweede pijler van het GLB. Dat bouwde voort op een aantal bestaande maatregelen en bracht die samen in één kader. In tegenstelling tot de eerste pijler, die geheel gefinancierd wordt door de EU, worden de programma's binnen de tweede pijler gefinancierd door EU-gelden én regionale of nationale middelen. Die zijn niet mee opgenomen in de figuur. Het plattelandontwikkelingsbeleid heeft gaandeweg aan belang gewonnen en geleidelijk aan komt een groter deel van die steun ten goede aan milieu en klimaat. De maatregelen van de laatste hervorming van het GLB gingen pas van start in kalenderjaar 2023 (budgetjaar 2024), de impact daarvan is daardoor nog niet zichtbaar.

De figuur toont dat de uitgaven toenemen van ongeveer 10 miljard in 1980 voor een Europese Unie met 12 lidstaten naar ongeveer 50 miljard euro in 2005 voor een Europese Unie met 25 lidstaten. Daarna is er nog een lichte stijging tot net geen 60 miljard euro in 2020 voor een Europese Unie met 28 lidstaten. De daling in budgetjaar 2021 is een gevolg van de Brexit in 2020. Los van de toename van het aantal lidstaten leidde de switch van prijs- en marktsteun naar rechtstreekse steun niet tot een daling van de uitgaven. De reden is dat, naast exportsubsidies en kosten voor interventievoorraden, de prijs- en marktsteun leidde tot hogere consumentenprijzen en dat dit laatste aspect van markt- en prijssteun niet zichtbaar is in de overheidsuitgaven. Met andere woorden, waar vroeger naast de belastingbetaler ook de consument (deels) de betaler was van het beleid, is dit met de rechtstreekse steun enkel de belastingbetaler.

Uitgedrukt als een percentage van het bruto binnenlands product (bbp) daarentegen kennen de uitgaven van het GLB een dalende trend van ongeveer 0,60% naar ongeveer 0,35%. In budgetjaar 2021 is er een toename van het percentage door de Brexit, waarbij de daling van het bbp door het wegvallen van het Verenigd Koninkrijk groter is dan de daling van de GLB-uitgaven. Daarnaast is er eveneens een continue afname van het aandeel van de uitgaven van het GLB uitgedrukt als van de totale EU-uitgaven van ongeveer 60% in het begin van de jaren 1980 tot 30% in 2020. De EU geeft nu in verhouding meer geld uit om andere uitdagingen aan te pakken, waaronder economisch herstel, digitale transitie, stimuleren van innovatie, migratie en veiligheid.

BUDGET VLAANDEREN RECHTSTREEKSE STEUN EN PLATTELAND 2014-2020 EN 2021-2027

De tabel toont de budgetten voor Vlaanderen voor Pijler 1 (rechtstreekse steun) en voor Pijler 2 (plattelandontwikkeling). De middelen voor rechtstreekse steun worden weergegeven volgens kalenderjaren, die voor Pijler 2 in budgetjaren. De rechtstreekse steun is volledig Europees. Voor 2014-2020 bedraagt die 1.691,8 miljoen euro in de uitgangssituatie. Er is een transfer van 96 miljoen euro van de middelen van Pijler 1 naar Pijler 2 (m.a.w. de flexibiliteit), waardoor de rechtstreekse steun daalt naar 1.595,8 miljoen euro. Voor 2021-2027 is er vóór de flexibiliteit een daling van de rechtstreekse steun met -5,1% tot 1.605,1 miljoen euro. De transfer naar Pijler 2 neemt toe met 29% tot 123,8 miljoen euro, waardoor uiteindelijk 1.481,3 miljoen overblijft, wat uiteindelijk een daling betekent van -7,2% ten opzichte van 2014-2020.

Tabel Evolutie budget directe steun (kalenderjaren = campagne jaar indienen verzamelaanvraag) en plattelandontwikkeling (budgetjaren), Vlaanderen, 2014-2020 en 2021-2027

kalenderjaren / budgetjaren	2014-2020	2021-2027	evolutie 2021-2027 t.o.v. 2014-2020		2023-2027
	miljoen euro	miljoen euro	miljoen euro	%	miljoen euro
vóór transfer P1 naar P2					
rechtstreekse steun*	1.691,8	1.605,1	-86,7	-5,1	1.146,5
platteland totaal**	575,5	719,0	143,5	24,9	502,1
EU regulier	287,8	311,8	24,1	8,4	215,9
EU herstelfonds	0,0	25,1	25,1		0,0
Vlaanderen	287,8	382,1	94,4	32,8	286,2
transfer P1 naar P2					
bedrag	96,0	123,8	27,8	29,0	123,8
ná transfer P1 naar P2					
rechtstreekse steun*	1.595,8	1.481,3	-114,5	-7,2	1.045,6
platteland totaal**	671,5	842,9	171,3	25,5	625,9
totaal EU***	1.979,6	1.942,0	-37,6	-1,9	1.362,4

* kalenderjaren = campagne jaar verzamelaanvraag, ** budgetjaren, *** totaal EU = rechtstreekse steun + EU deel platteland

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Voor Pijler 2 is er, naast de Europese steun, Vlaamse cofinanciering. Voor de periode 2014-2022 is er een gelijk bedrag Europese steun en Vlaamse cofinanciering en dat levert in de uitgangssituatie 575,5 miljoen euro op. Inclusief de transfer van de middelen van Pijler 1 naar Pijler 2 is uiteindelijk 671,5 miljoen euro ter beschikking. Voor 2021-2027 neemt het Europese deel toe met 8,4%. De Vlaamse cofinanciering van het regulier deel van Pijler 2 verhoogt van 50% in 2021-2022 naar 57% in 2023-2027, wanneer de nieuwe GLB-maatregelen ingang vinden. Daarnaast is er een extra budget in 2021 en 2022 van 25,1 miljoen euro, via het Next Generation EU-herstelfonds, dat een antwoord vormt op de covid-19-pandemie. Dit geeft een totaal budget in Pijler 2 vóór flexibiliteit van 719 miljoen euro voor 2021-2027, een toename met 24,9% tegenover 2014-2020. Inclusief de 123,8 miljoen euro afkomstig van de transfer van Pijler 1-middelen, is er een budget van 842,9 miljoen euro, een toename met maar liefst 25,5%. De laatste kolom van de tabel toont de budgetten voor 2023-2027 omdat dit de periode is waarin de nieuwe GLB-maatregelen van start gaan.

GLB 2023–2027: EEN BLIK OP VLAANDEREN

Het nieuwe GLB gaat uit van een nieuwe aanpak met tien doelstellingen, een strategisch plan en een sterke nadruk op resultaten en prestaties. In het GLB 2023-2027 zijn negen specifieke doelstellingen geformuleerd (drie economische, drie ecologische en drie sociale doelstellingen) en één horizontale doelstelling. In strategische plannen moeten de lidstaten aangeven hoe zij aan de hand van Pijler 1- en Pijler 2-maatregelen aan die doelstellingen voldoen. Aan de hand van output-, resultaat-, context- en impactindicatoren, een jaarlijks prestatieverslag en de opmaak van een evaluatieplan wordt het GLB gemonitord en geëvalueerd. Het nieuwe GLB is groener met meer ambitie ten aanzien van milieu en klimaat. Er is een versterkte conditionaliteit, een nieuw instrument ecoregelingen en 'ringfencing', waarbij 35% van het budget van Pijler 2 gereserveerd is voor milieu, klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn. De strategische plannen moeten ook bijdragen aan de Green Deal. Het nieuwe GLB is daarnaast eerlijker door een convergentie van de waarde van betalingsrechten tussen en binnen lidstaten, een herverdeling van inkomenssteun, en een definitie voor de actieve landbouwer. Kennis, onderzoek en innovatie ten slotte hebben een belangrijke rol bij de versterking van kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw.

De volgende figuur toont een overzicht van de maatregelen in Vlaanderen die onder het strategisch plan vallen. Het gaat voor Pijler 1 om inkomenssteun en ecoregelingen, en om de sectorale maatregelen van de gemeenschappelijke marktordening (GMO) groenten en fruit en het bijenteeltprogramma. Voor Pijler 2 gaat het om steun voor agromilieuklimaatmaatregelen (AMKM), investeringen, de vestiging van jonge en nieuwe landbouwers, samenwerking en het uitwisselen van kennis en verspreiding van informatie. In het GLB 2023-2027 is er voor een belangrijk deel van de maatregelen een nieuwe definitie van de actieve landbouwer met als doel de steun meer te richten op de actieve landbouwers.

Figuur Pijler 1- en Pijler 2-maatregelen in het GLB-strategisch plan 2023-2027 voor Vlaanderen

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

De volgende figuur toont de maatregelen die onder de nieuwe conditionaliteit vallen en maakt de vergelijking met het vorige GLB (periode 2015-2022). De conditionaliteit voor 2023-2027 waaraan landbouwers moeten voldoen is versterkt en omvat naast elementen van de randvoorwaarden en van de vergroeningsmaatregelen uit de vorige periode, een aantal nieuwe elementen. Meer concreet bestaat de conditionaliteit uit een aantal normen voor goede landbouw- en milieueconditie (GLMC) op het gebied van klimaat, water, bodem, biodiversiteit en landschappen, en uit de beheerseisen voortvloeiend uit Europese wetgeving op het vlak van milieu, volksgezondheid, gezondheid van planten en dieren-welzijn.

Figuur Vergelijking van het vorige GLB (2015-2022) met het nieuwe GLB (2023-2027) voor maatregelen vallend onder de conditionaliteit

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

De basisbetaling wordt vervangen door de basisinkomssteun voor duurzaamheid. Het systeem van betalingsrechten die geactiveerd worden aan de hand van het subsidiabel areaal (één betalingsrecht komt overeen met 1 hectare subsidiabel areaal) blijft behouden. Daarbovenop is er een nieuw element, de hervordende inkomenssteun, waar er een extra betaling per subsidiabele hectare plaatsvindt voor de eerste 30 hectare. Het doel is een hervordeling van de GLB-steun van grotere naar kleinere en middelgrote bedrijven. Net zoals in 2014-2022 is er een aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers om de instroom van jonge landbouwers te bevorderen. De betaling gebeurt per subsidiabele hectare, voor maximum 90 ha, en met een groter bedrag voor de eerste 45 ha. Tevens is er een duurzame gekoppelde zoekoeienpremie. Ten opzichte van 2014-2022 is er geen zoekoeienquotum meer, en zijn er bovenop een aantal subsidievoorwaarden een aantal extra instapvoorwaarden met betrekking tot behoud blijvend grasland, duurzaam graslandbeheer en voederproductie en -diversificatie.

Vanaf 2023 is er een nieuw instrument binnen de rechtstreekse betalingen, met name ecoregelingen. Daarnaast zijn er agromilieuklimaatmaatregelen (AMKM) van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij en van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Die laatste zijn beter bekend als de beheerovereenkomsten (BO's). Ecoregelingen en AMKM zijn vrijwillige maatregelen die landbouwpraktijken ondersteunen die gunstig zijn voor het klimaat, het milieu of de biodiversiteit. In hoofdzaak zijn ecoregelingen eenjarig en hernieuwbaar, en AMKM meerjarige verbintenissen.

Volgende tabel toont het budget voor het totaal van de rechtstreekse steun na de transfer naar Pijler 2 en het aandeel van de verschillende componenten daarin voor 2023-2027. 25% is bestemd voor ecoregelingen. 75% gaat naar inkomenssteun, waarvan 54% voor de basisinkomenssteun, 10% voor de herverdelende betaling, 3% voor jonge landbouwers en 8% voor de gekoppelde zoogkoeienpremie.

Tabel Evolutie budget voor de componenten rechtstreekse betalingen, Vlaanderen, in miljoen euro, 2023-2027

kalenderjaren	2023	2024	2025	2026	2027*	aandeel
inkomenssteun	154,8	153,1	153,1	151,3	172,0	75%
basisinkomenssteun	111,4	110,2	110,2	109,0	123,8	54%
herverdelende betaling	20,6	20,4	20,4	20,2	22,9	10%
betaling jonge landbouwers	6,2	6,1	6,1	6,1	6,9	3%
gekoppelde zoogkoeienpremie	16,5	16,3	16,3	16,1	18,3	8%
ecoregelingen	51,6	51,0	51,0	50,4	57,3	25%
totaal rechtstreekse betalingen na transfer P2	206,4	204,1	204,1	201,8	229,3	100%

* kalenderjaar 2027 = budgetjaar 2028 (1e jaar Meerjarig Financieel Kader 2028-2034), indien dit niet past binnen het nieuwe plafond wordt een korting toegepast

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

De volgende tabel toont het vastgelegde budget voor het totaal van de periode 2023-2027 beschikbaar voor Pijler 2-maatregelen naargelang de financieringsbron. In totaal is 625,92 miljoen euro ter beschikking, waarvan 286,20 miljoen Vlaamse middelen.

Voor agromilieuklimaatmaatregelen is in totaal 133,7 miljoen euro voorzien voor 2023-2027, waarvan 71,76 miljoen euro voor de BO's van de Vlaamse Landmaatschappij en 61,95 miljoen euro voor de AMKM van het Agentschap Landbouw.

Een groot deel van het Pijler 2-budget, 308,4 miljoen euro, gaat naar investeringssteun, voornamelijk via het VLIF (Vlaams Landbouwinvesteringsfonds). Daarvan is 218,1 miljoen euro bestemd voor (groene) productieve investeringen en voor productieve investeringen voor dierenwelzijn. Daarnaast is er investeringssteun voor innovatieve (groene) investeringen voor 32,2 miljoen euro. Tevens is er 32,2 miljoen euro steun voor niet-productieve investeringen of investeringen met een beperkte bijdrage aan de winstgevendheid en gericht op milieu- en klimaatdoelen. De investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten (9,1 miljoen euro) zijn gericht op de agrovoedingsindustrie. Ten slotte is er, buiten het VLIF, 16,7 miljoen euro investeringssteun voor inrichtingsmaatregelen in Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden.

Voor de VLIF-steun voor de vestiging van jonge en nieuwe landbouwers wordt 50,7 miljoen euro uitgetrokken. Hieronder vallen twee maatregelen: opstart en overname door jonge landbouwers, en opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf. De laatste maatregel ondersteunt de zoektocht naar andere verdienmodellen die meer inzetten op het creëren van toegevoegde waarde. De rubriek samenwerking omvat vier maatregelen voor in totaal bijna 69,7 miljoen euro. Het grootste deel, ongeveer 50,6 miljoen euro, gaat naar LEADER (Lokale Ontwikkelingsstrategie). 18,4 miljoen euro gaat naar een projectoproep innovatie in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP). Ten slotte is er 0,7 miljoen euro om de opmaak van een dierenwelzijnslabel te ondersteunen. Voor de laatste rubriek, het uitwisselen van kennis en het verspreiden van informatie, is 30,2 miljoen euro ter beschikking. Daarvan gaat 24,5 miljoen euro naar vorming en advies, en 5,7 miljoen euro naar demonstratieprojecten.

Tabel Vastgelegde budgetten Pijler 2 maatregelen, miljoen euro, Europese financiering en cofinanciering Vlaanderen, 2023-2027

budgetjaren 2023-2027	Europese Unie		Vlaanderen cofinanciering regulier	totaal
	regulier Pijler 2	transfer P1 naar P2		
agromilieuklimaatmaatregelen	49,77	17,96	65,98	133,71
AMKM Agentschap Landbouw en Zeevisserij	22,38	9,89	29,67	61,95
beheerovereenkomsten Vlaamse Landmaatschappij	27,39	8,07	36,31	71,76
investeringen	92,71	92,80	122,89	308,40
VLIF - (groene) innovatieve investeringen	9,61	9,89	12,74	32,25
VLIF - productieve investeringen	26,78	28,65	35,50	90,93
VLIF - groene productieve investeringen	34,92	38,19	46,28	119,39
VLIF - productieve investeringen voor dierenwelzijn	2,32	2,42	3,08	7,82

VLIF - investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten	3,90	0,00	5,17	9,06
VLIF - niet-productieve of investeringen met beperkte bijdrage winstgevendheid met milieu- en klimaatdoel	9,60	9,89	12,72	32,21
inrichtingsmaatregelen in Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden	5,58	3,76	7,40	16,73
vestiging van jonge en nieuwe landbouwers	21,81	0,00	28,91	50,72
VLIF - opstart en overname door jonge landbouwers	17,92	0,00	23,76	41,68
VLIF - opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie	3,89	0,00	5,15	9,04
samenwerking	27,30	6,19	36,19	69,68
dierenwelzijnslabel	0,30	0,00	0,40	0,70
projectoproep innovatie in kader van EIP	7,91	0,00	10,49	18,40
LEADER - Lokale Ontwikkelingsstrategie	19,09	6,19	25,30	50,58
uitwisselen van kennis en verspreiden van informatie	12,98	0,00	17,20	30,18
demonstratieprojecten	2,44	0,00	3,23	5,66
vorming en advies op maat	10,54	0,00	13,97	24,51
technische bijstand	11,33	6,87	15,03	33,23
totaal Pijler 2	215,90	123,82	286,20	625,92

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

BETALINGEN GLB 2015–2022

De tabel toont de betalingen voor Pijler 1 en Pijler 2 voor de periode 2015-2022. Pijler 1 heeft een aandeel van 70 à 75%, dat van Pijler 2 varieert tussen 25 en 30%. Binnen Pijler 1 zijn er twee grote blokken: de marktsteun en de rechtstreekse betalingen. De rechtstreekse betalingen worden verderop in meer detail besproken. De belangrijkste marktsteun is die van de gemeenschappelijke marktordening (GMO) groenten en fruit voor het uitvoeren van de operationele programma's van de producentenorganisaties (PO's) in de sector groenten en fruit. De Europese Unie draagt 50% van de uitgaven van een operationeel programma, de leden van een PO cofinancieren de overige 50%. De Europese steun bedraagt jaarlijks 50 à 60 miljoen euro en is bepaald op basis van de omzet van de PO's. Daarnaast zijn er betalingen voor crisismaatregelen in een aantal sectoren en is er steun voor afzetbevordering en voor schoolmelk en -fruit. Binnen Pijler 2 zijn de betalingen van het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) en de agromilieuklimaatmaatregelen (AMKM) de grootste slokop. Die maatregelen worden ook verderop in meer detail aangehaald. Tevens is er steun voor opleiding en advies, voor plattelandsmaatregelen en voor LEADER.

Tabel Betalingen* Pijler 1 en Pijler 2, miljoen euro, periode 2015-2022

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Pijler 1	311,6	301,5	285,3	296,0	267,0	290,9	288,6	282,7
marktsteun	75,6	75,3	61,5	81,5	55,7	59,8	57,9	72,7
GMO groenten en fruit	59,2	56,6	50,5	59,0	54,2	53,7	54,1	60,8
crisismaatregelen**	13,1	15,6	6,6	17,7	-3,8	0,3	0,0	8,5
overige markt	3,2	3,1	4,4	4,8	5,3	5,8	3,8	3,4
rechtstreekse steun	236,0	226,3	223,8	214,5	211,3	231,1	230,7	210,0
Pijler 2***	112,1	109,4	112,0	107,2	95,1	93,9	100,7	125,2
VLIF	74,8	85,6	83,7	71,1	57,2	52,7	60,2	82,1
investeringssteun	65,9	76,7	75,7	63,3	48,6	43,0	52,5	70,7
vestigingssteun	8,8	8,9	7,8	7,3	5,8	7,5	4,7	7,0
overige	0,04	0	0,19	0,5	2,73	2,17	2,96	4,43
AMKM en bio	19,0	16,1	19,0	20,9	24,9	28,4	28,0	27,9
bio	0,81	1,08	1,34	1,49	1,47	1,78	1,92	1,97
AMKM - landbouw	5,3	6,41	7,32	8,2	9,21	9,68	9,67	9,13
AMKM - BO's VLM	12,87	8,64	10,37	11,21	14,26	16,94	16,42	16,75
opleiding, advies en innovatie	5,2	4,0	4,0	6,3	5,0	5,0	4,9	5,2
plattelandsmatregelen	5,2	1,0	2,4	3,5	1,6	3,8	3,2	5,4
LEADER	6,9	1,9	2,0	4,4	5,2	3,0	3,6	3,5
overige	1,1	0,8	0,8	1,1	1,2	1,1	0,9	1,2
totaal Pijler 1 en Pijler 2	423,7	411,0	397,3	403,2	362,2	384,7	389,3	407,9

* voor perceelsgebonden maatregelen (rechtstreekse steun, AMKM en bio) en voor crisismaatregelen is dit per campagne, voor de overige maatregelen is dit per kalenderjaar

** exclusief covid-noodfonds in 2020 (15,6 miljoen euro) en crisissteun varkenshouderij in 2021 (8,5 miljoen euro), inclusief openbare en particuliere opslag, en inclusief crisismaatregelen GMO groenten en fruit

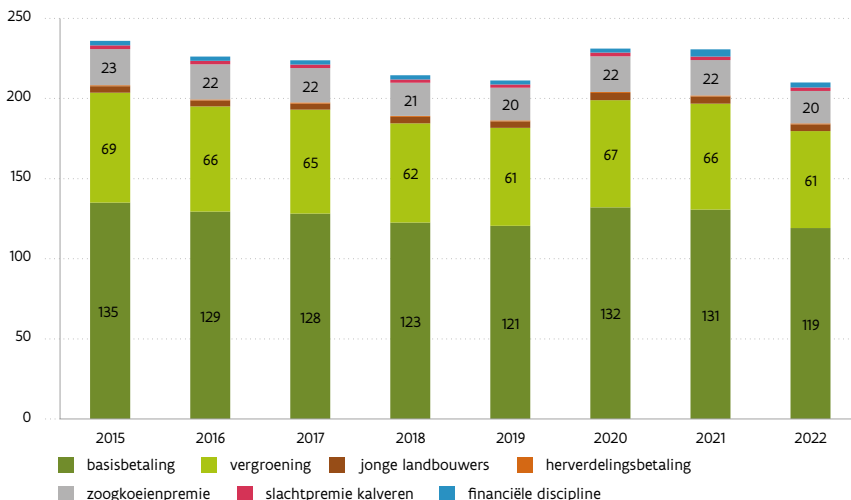
*** EU en Vlaamse middelen

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

BETALINGEN 2015–2022: RECHTSTREEKSE STEUN

Onderstaande figuur toont de rechtstreekse betalingen aan Vlaamse landbouwers en het aandeel van de verschillende componenten. De rechtstreekse steun neemt af van 236 miljoen euro in 2015 tot 211 miljoen euro in 2019 door een herverdeling tussen lidstaten en een toenemende transfer van Pijler 1-middelen naar Pijler 2 (de flexibiliteit). De steun ligt hoger in 2020 en 2021 door het tijdelijk wegvallen van de flexibiliteit door corona. In 2022 is er opnieuw een transfer van 10% naar Pijler 2 en komt de rechtstreekse steun uit op 210 miljoen euro. De basisbetaling is de grootste maatregel met 119,1 miljoen euro in 2022, gevolgd door de vergroening (60,6 miljoen euro), en de gekoppelde steun voor zoogkoeien (20,3 miljoen euro). In 2022 gaat daarnaast 4,5 miljoen euro naar jonge landbouwers, en 2 miljoen euro naar gekoppelde steun voor slachtkalveren. De herverdelende betaling is voor Vlaamse landbouwers met grond in Wallonië. In Vlaanderen bestond die maatregel nog niet. Financiële discipline is een terugbetaling van vroegere inhoudingen van bedragen.

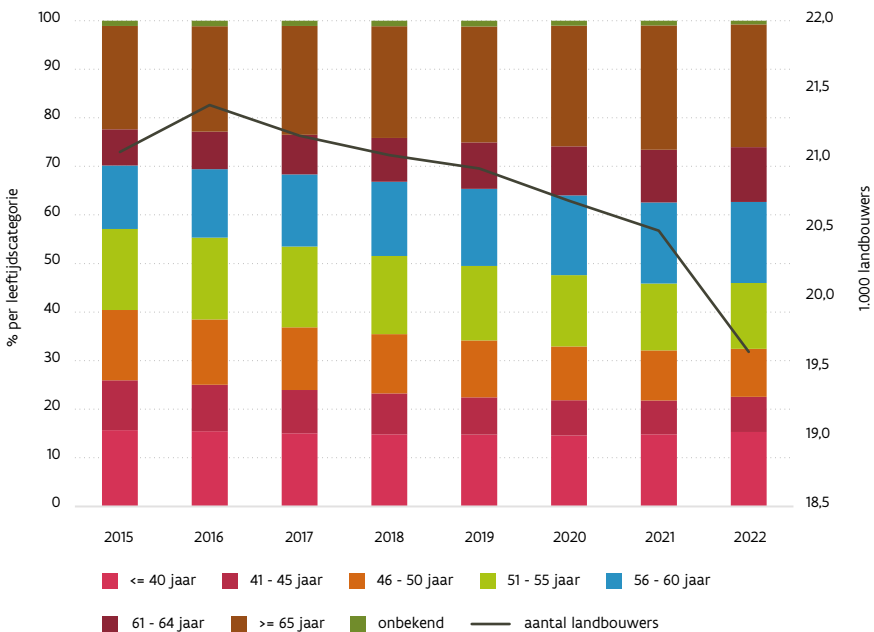
Figuur Betalingen rechtstreekse steun van de verschillende onderdelen rechtstreekse steun, miljoen euro, 2015-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Uit de volgende figuur blijkt dat het aantal landbouwers van 65 jaar en ouder die rechtstreekse steun ontvangen over de periode 2015-2022 geleidelijk toeneemt tot ongeveer een kwart in 2022. Algemeen stijgt het aandeel van de leeftijdscategorieën boven 55 jaar, terwijl dat van de landbouwers van 41 tot 55 jaar vermindert. Het aandeel jonge landbouwers van maximum 40 jaar blijft vrij constant. Het totale aantal landbouwers met rechtstreekse steun neemt af tot 19.614 in 2022. De daling in 2022 is groter dan de voorgaande jaren, en voor het eerst is er geen toename van het aandeel groter of gelijk aan 65 jaar. Het bedrag rechtstreekse steun per bedrijf is wel gemiddeld groter voor de jongere dan voor de oudere leeftijdscategorieën, de landbouwers jonger dan 40 jaar (= 15% van totaal) ontvangen 26% van de steun, terwijl de landbouwers ouder dan 65 jaar (= 25% van totaal) slechts 13% van de steun vertegenwoordigen. Vanaf 2023 zet Vlaanderen in op de actieve landbouwer als voorwaarde om steun te ontvangen.

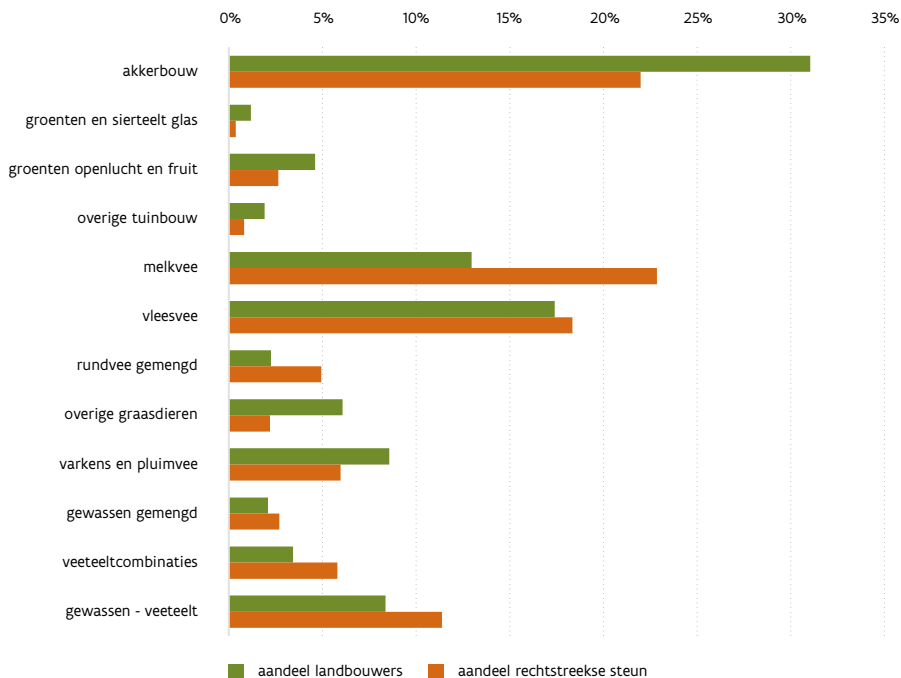
Figuur Aantal landbouwers en aandeel (%) landbouwers met rechtstreekse steun, volgens leeftijdscategorie, 2015-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Het grootste aantal bedrijven die rechtstreekse steun ontvangen, bevindt zich in de akkerbouw (31%), gevolgd door vleesvee met 17,4% en melkvee met 13%.

Figuur Aandeel landbouwers en aandeel rechtstreekse steun, volgens bedrijfstype, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Het aandeel van akkerbouwbedrijven nam gestaag toe over de periode 2015-2022. Het grootste aandeel van de rechtstreekse steun daarentegen is te vinden bij de melkveesector (22,9%), gevolgd door akkerbouw (22%) en vleesvee (18,3%). Het bedrag per bedrijf is daardoor groter voor melkveebedrijven (19.900), dan voor vleesvee (12.493) en akkerbouw (7.469) (zie volgende tabel). De akkerbouw, net als vleesvee en overige graasdieren, telt veel kleine hobby- en parttimebedrijfjes en meer dan een derde heeft een bedrijfsleider van 65 jaar of ouder. De leeftijd in de akkerbouw ligt gemiddeld op 60,5 jaar – een pak hoger dan bij de algemeen grotere en meer professionele melkveebedrijven die afklokken op 48,6 jaar en waarvan 24% jonger dan of gelijk aan 40 jaar is.

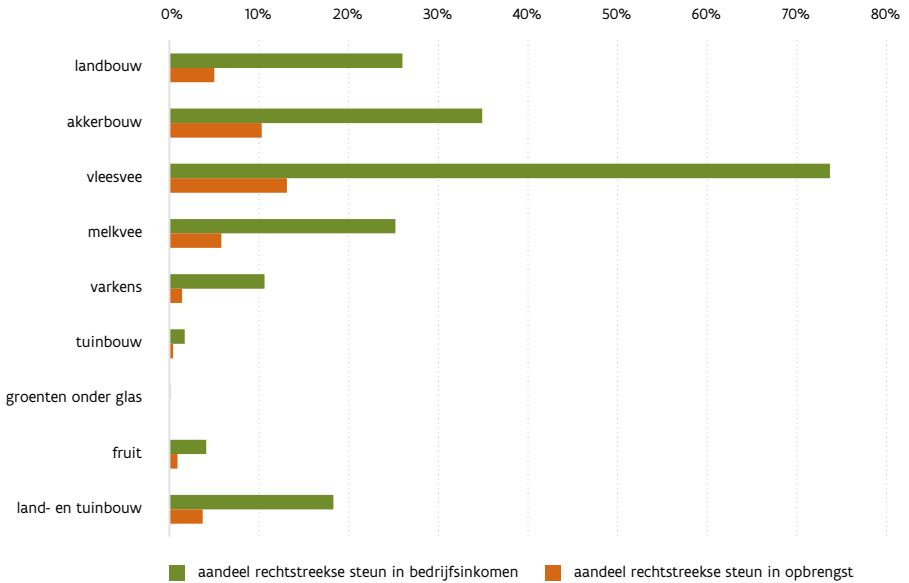
Tabel Rechtstreekse steun per bedrijf (euro), gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleider, en het aandeel bedrijfsleiders jonger dan 40 jaar en 65 jaar en ouder, volgens bedrijfstype, 2022

	euro / bedrijf	gemiddelde leeftijd	jonger dan 40 jaar (%)	65 jaar en ouder (%)
akkerbouw	7.583	59,5	10	38
groenten en sierteelt glas	3.351	49,1	23	9
groenten openlucht en fruit	6.140	49,5	22	7
overige tuinbouw	4.591	47,9	27	9
melkvee	18.880	48,8	24	5
vleesvee	11.287	58,2	10	36
rundvee gemengd	23.524	51,9	16	10
overige graasdieren	3871	56,9	14	35
varkens en pluimvee	7.456	51,1	19	10
gewassen gemengd	13.801	50,5	22	13
veeteeltcombinaties	18.122	50,0	21	7
gewassen - veeteelt	14.569	54,7	16	25
land- en tuinbouw	10.706	55,0	15	25

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

In volgende figuur wordt het aandeel van de rechtstreekse steun in de opbrengst en het bedrijfsinkomen van land- en tuinbouwbedrijven getoond. Voor de periode 2015-2021 komt dit aandeel uit op 4% van de opbrengst en 18% van het bedrijfsinkomen.

Figuur Aandeel rechtstreekse steun in de totale opbrengst en het bedrijfsinkomen, gemiddelde 2015-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN)

Voor de deelsector landbouw komt dit aandeel in de periode 2015-2021 uit op 5% van de opbrengst en 26% van het bedrijfsinkomen. Het aandeel is het grootst bij gespecialiseerde vleesveebedrijven, namelijk 13% van de opbrengst en 74% van het bedrijfsinkomen. Dat is een gevolg van een hoog bedrag aan rechtstreekse steun en een lage totale opbrengst en bedrijfsinkomen bij deze bedrijven. De bedrijfstypes melkvee en akkerbouw halen een aandeel rechtstreekse steun van 6% en 10% van de opbrengst, voor het bedrijfsinkomen is dat 25% en 35%. De varkenshouderij is met een percentage van 11% van het bedrijfsinkomen minder afhankelijk van directe steun.

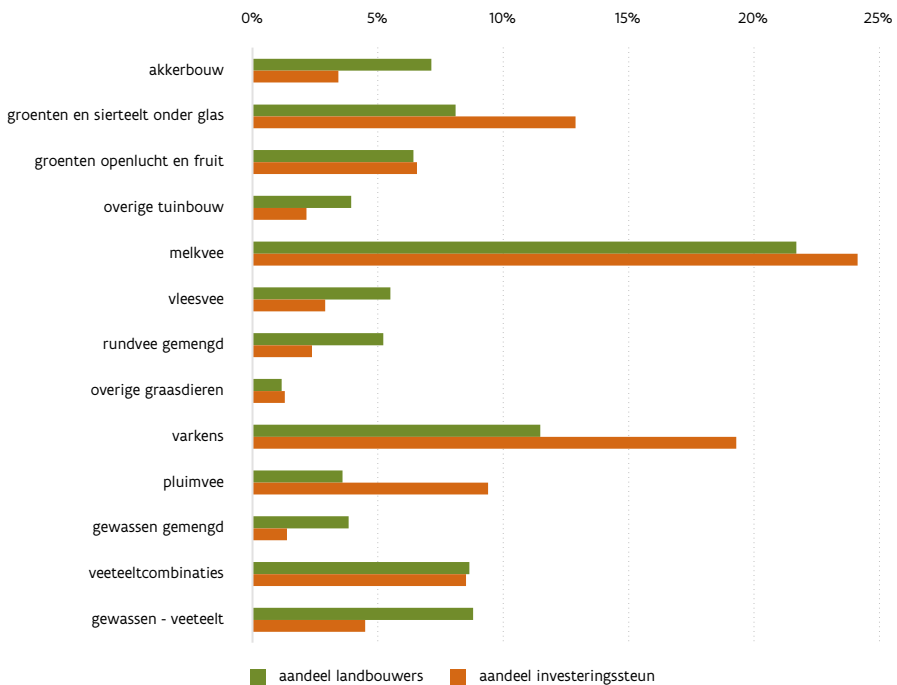
In de tuinbouw ten slotte is het percentage van de rechtstreekse steun in de opbrengst en het bedrijfsinkomen zeer laag. Het bedrag rechtstreekse steun in de fruitteelt ligt laag en is in de glastuinbouw nagenoeg onbestaande doordat het areaal onder glas niet in aanmerking komt voor rechtstreekse steun.

BETALINGEN 2015-2022: INVESTERINGSSTEUN

Van 2015 tot en met 2022 hebben 9.529 landbouwers in totaal 496,4 miljoen euro investeringssteun ontvangen, wat neerkomt op 51.748 euro per landbouwer. De helft van de bedrijven ontving echter minder dan 2.118 euro per bedrijf. 24% van de investeringssteun ging naar melkveebedrijven, gevolgd door 19% voor de varkensbedrijven en 13% voor groenten en sierteelt onder glas (zie onderstaande figuur). Vooral voor pluimvee, varkens en groenten en sierteelt onder glas ligt hun aandeel in het aantal landbouwers een stuk lager dan hun aandeel van de investeringssteun.

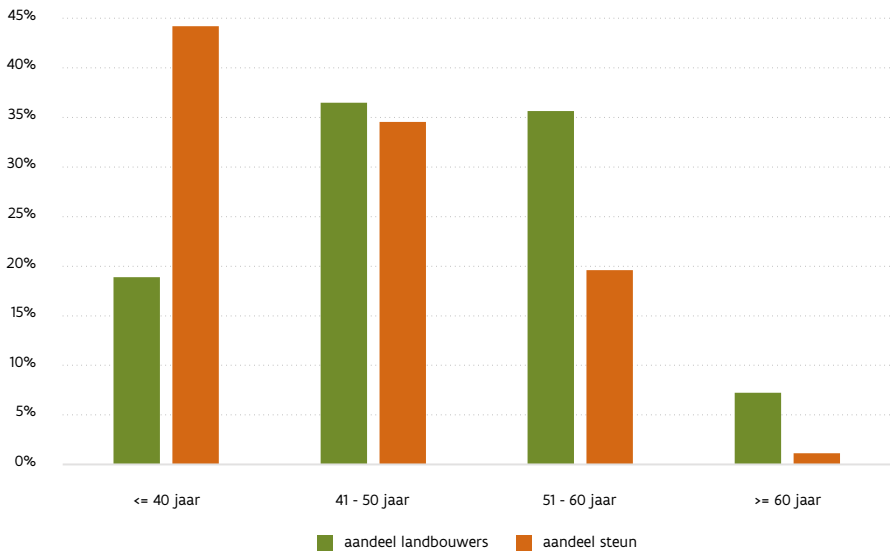
Figuur Aandeel landbouwers en aandeel investeringssteun, volgens bedrijfstype, 2015-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Uit volgende figuur blijkt dat 44% van de investeringssteun ging naar landbouwers van 40 jaar en jonger en slechts 1% naar landbouwers ouder dan 60 jaar. De landbouwers jonger dan of gelijk aan 40 jaar vertegenwoordigen echter slechts 19% van het totaal aantal landbouwers met investeringssteun, waardoor het gemiddelde bedrag aan investeringssteun voor die groep substantieel hoger ligt.

Figuur Aandeel landbouwers en aandeel investeringssteun, volgens leeftijdscategorie, 2015-2022

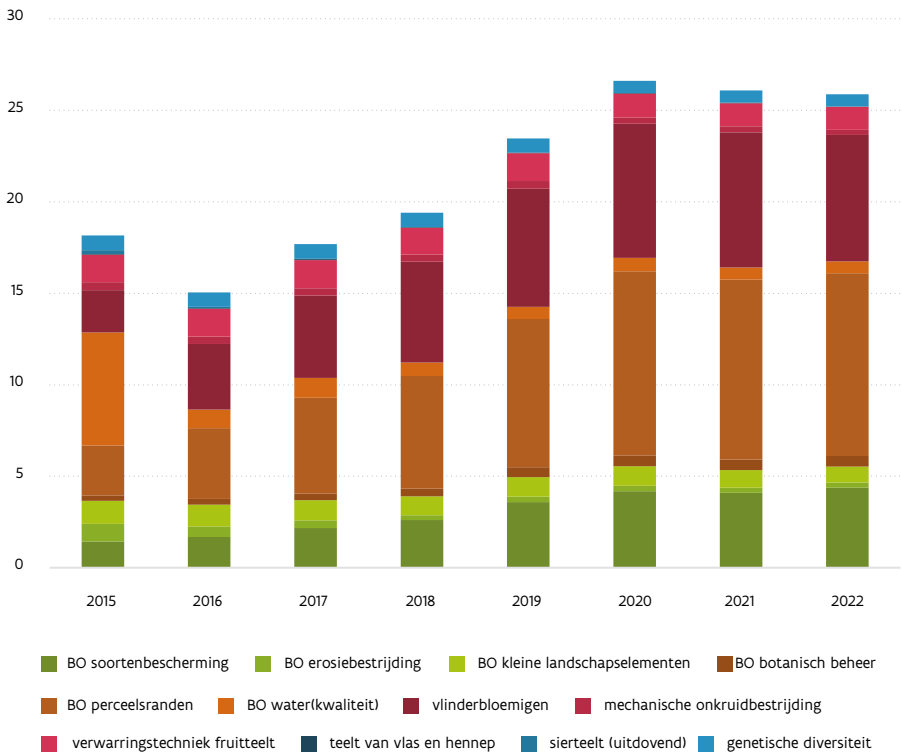

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

BETALINGEN 2015-2022: AGROMILIEUKLIMAATMAATREGELEN

62% van de uitbetalingen aan agromilieuklimaatmaatregelen (AMKM) in de periode 2015-2022 gaat naar beheerovereenkomsten (BO's) van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en dan vooral naar de BO perceelsranden (32%) en BO soortenbescherming (14%).

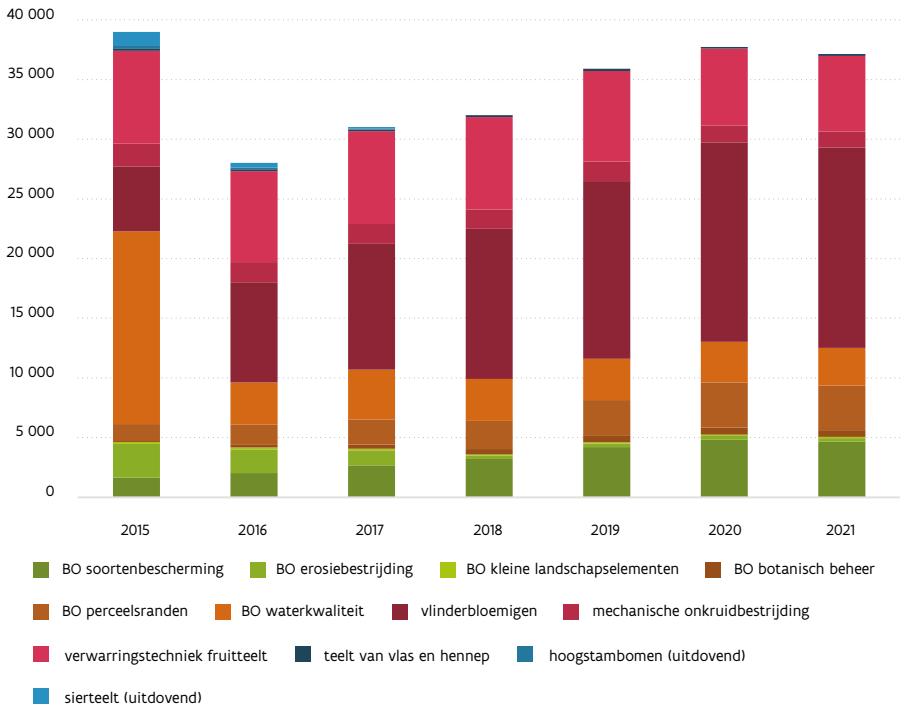
Figuur Uitbetalingen agromilieuklimaatmaatregelen, miljoen euro, campagne 2015-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

De overige 38% gaat naar AMKM van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij, waarvan 26% naar de teelt van vlinderbloemigen en 7% naar verwaringsstechniek in de fruitteelt. Doordat het bedrag per hectare van die laatste twee maatregelen verhoudingsgewijs lager ligt, hebben die voor de periode 2015-2021 wel het grootste aandeel in het areaal, met name 35% voor vlinderbloemigen en 21% voor verwaringsstechniek in de fruitteelt (zie volgende figuur).

Figuur Areaal agromilieuklimaatmaatregelen, ha, campagne 2015-2021*

* voor campagne 2015 zijn er nog betalingen voor contracten van de vorige programmeringsperiode

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Het bedrag per hectare van de BO's is groot, waardoor deze een kleiner aandeel in het areaal vertegenwoordigen: 10% voor BO soortenbescherming en 8% voor BO perceelsranden. Door een sterke afname van de BO waterkwaliteit, als gevolg van veranderende modaliteiten voor nieuwe contracten, dalen de uitbetalingen en de oppervlakte van de AMKM in 2016. Daarna is er een toename van 15,0 miljoen euro in 2016 naar 25,9 miljoen euro in 2022, en een toename van 28.031 ha in 2016 naar 37.142 ha in 2021. Een derde van de betalingen gaat naar akkerbouwbedrijven en ongeveer 20% naar de melkveehouderij.

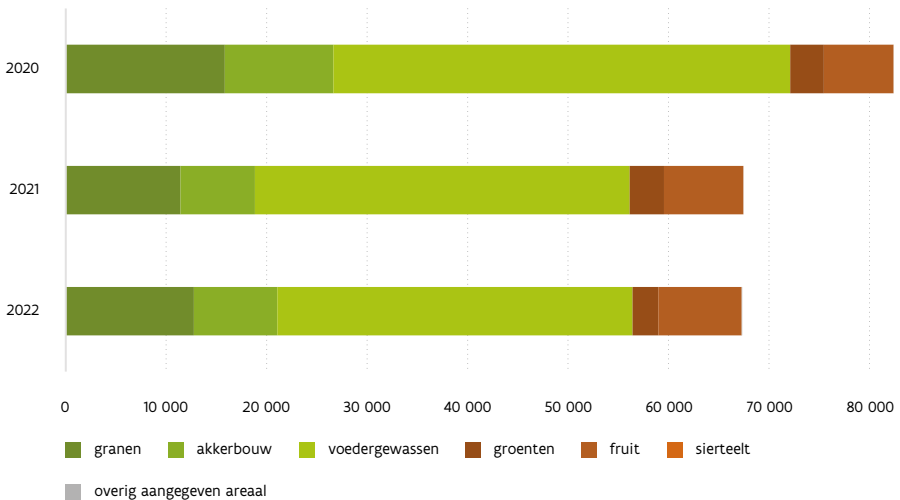
VLAAMS BELEID: BREDE WEERSVERZEKERING

Met een brede weersverzekering kunnen Vlaamse land- en tuinbouwers met een open teelt zich bij een private verzekeraar verzekeren tegen schade aan gewassen door extreme en ongunstige weersomstandigheden zoals storm, hagel, ijs, regenval, droogte en vorst. De Vlaamse overheid geeft een premiesubsidie voor landbouwers met een erkende brede weersverzekering. Deze subsidie startte in 2020.

Het aantal landbouwers met een brede weersverzekering daalt in de periode 2020-2022 van 2.974 naar 2.566 en 2.366. Het verzekerde areaal hoofdteelten, in gebruik op 31 mei, bedraagt respectievelijk 82.403, 67.453 en 67.334 hectare. Het totale Vlaamse areaal ligt rond de 670.000 ha. In absolute aantallen worden vooral voedergewassen (ca. 35.000 ha in 2022) verzekerd, gevolgd door granen (ca. 12.750 ha) en andere akkerbouwgewassen (ca. 8.300 ha). Het overige verzekerde areaal zijn fruitteelten (ca. 8.300 ha) en groenten (ca. 2.600 ha). Procentueel worden bovenstaande teeltgroepen voor ongeveer 9% verzekerd. Er zijn drie grote uitzonderingen. Sierteelt en overige teelten worden praktisch niet verzekerd. Fruitteelten worden veel vaker wel verzekerd. Meer dan de helft van het areaal appels en peren wordt gedekt door een brede weersverzekering.

Figuur Areaal (ha) verzekerd door een brede weersverzekering, 2020-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

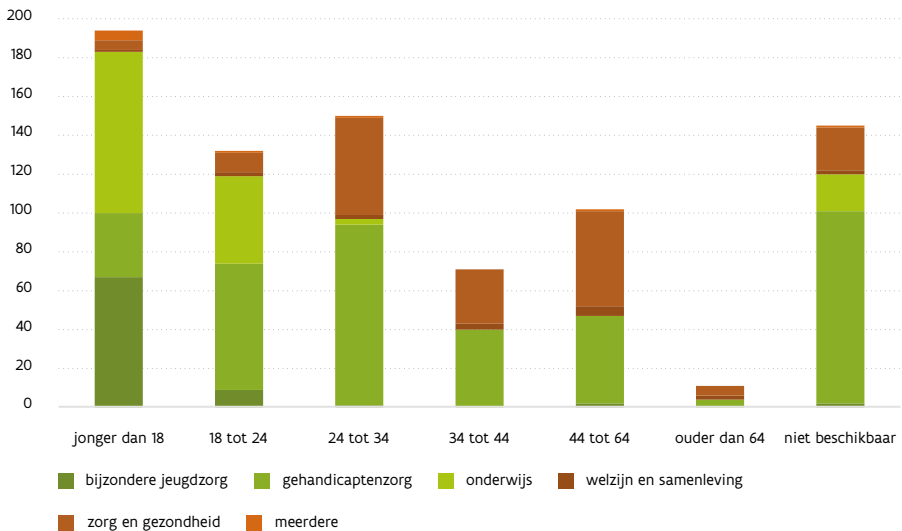
VLAAMS BELEID: ZORGBOERDERIJEN

De Vlaamse land- en tuinbouw kent al lang een traditie van het opvangen van zorgvragers op een landbouwbedrijf. Mee actief zijn op het bedrijf in een groene omgeving en binnen een familiale sfeer heeft voor zorgvragers een rustgevend en helend effect. Om landbouwers te ondersteunen bij deze belangrijke maatschappelijke rol werd in 2005 een subsidiekader uitgewerkt voor professionele landbouwbedrijven. Voor elke zorgvrager sluit de landbouwer via het e-loket een contract met een erkende voorziening die waakt over de kwaliteit van de zorgboerderijactiviteiten.

De subsidie bedraagt 20 euro voor een halve dag opvang of 40 euro voor een volledige dag. Dat is een compensatie voor de inkomstendering die gepaard gaat met het opvangen van zorgvragers. De focus ligt op kleinschalige opvang doordat landbouwers maximaal voor 1 zorgvrager per dag subsidie kunnen ontvangen. In 2021 maken 359 zorgboerderijen (2% van de landbouwbedrijven) gebruik van de subsidie. De helft van de contracten wordt afgesloten met voorzieningen uit de gehandicaptenzorg, gevolgd door 20% overeenkomsten met onderwijs. Zo'n 40% van de zorgvragers is jonger dan 25 jaar.

Figuur Aantal zorgcontracten, volgens leeftijdsgroep van zorgvrager en type zorgvoorziening, 2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

VLAAMS BELEID: VAN GREEN DEAL TOT VLAAMSE VOEDSELSTRATEGIE

De Europese Commissie heeft in 2019 de ambitie uitgesproken om van Europa tegen 2050 het eerste klimaatneutrale continent te maken. Een reeks aanpassingen van het beleid moeten ervoor zorgen dat we in 2030 netto 55% minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990. De door de mens veroorzaakte wereldwijde opwarming van de aarde, en de gevolgen ervan voor mens, dier en natuur, nopen tot maatregelen om de klimaatimpact van het menselijke handelen te verminderen en een rechtvaardige transitie te maken naar een klimaatneutrale economie die de welvaart en het welzijn van de burgers op lange termijn garandeert.

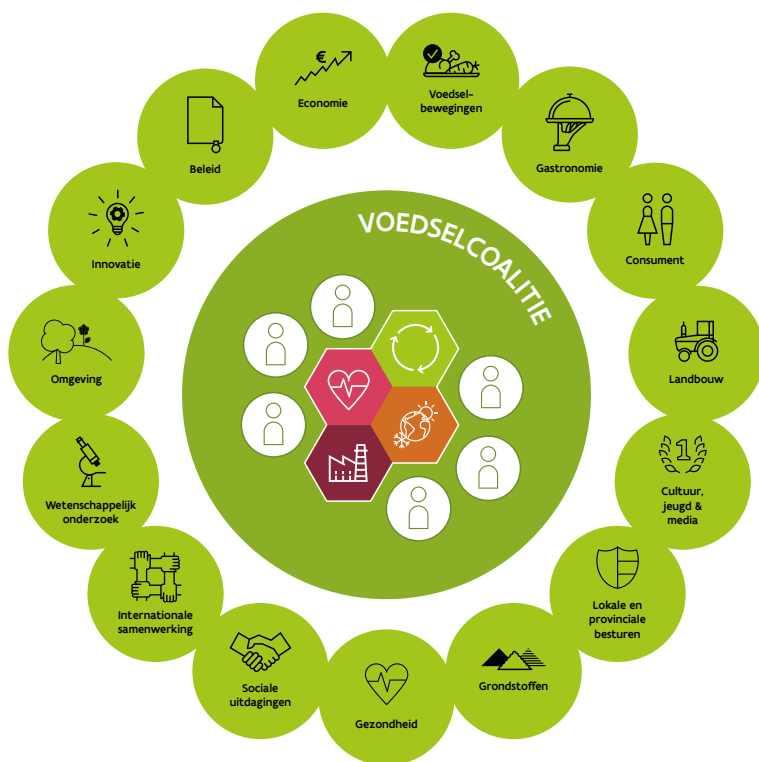
De grote doelstellingen van de Green Deal zijn vastgelegd in de Europese Klimaatwet, die het Europees Parlement en de Europese Raad in 2021 aannamen. Klimaatneutraliteit in Europa is volgens de wet mogelijk door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, te investeren in groene technologieën en de natuurlijke omgeving te beschermen. De wet moet ervoor zorgen dat al het EU-beleid bijdraagt aan dit doel en dat alle sectoren hun steentje bijdragen.

Een van de belangrijkste acties van de Green Deal heeft betrekking op landbouw en voeding. Dat is niet zo gek, want ongeveer een derde van de broeikasgasemissies in de wereld is afkomstig van voedselsystemen. Circa 20% van het voedsel in de EU wordt verspild. Bovendien kampt meer dan 50% van de volwassenen met overgewicht. Met de 'Van Boer tot Bord'-strategie wil de EU een geïntegreerd antwoord bieden op de uitdagingen om het Europese voedselsysteem tegen 2030 toekomstbestendig te maken.

De EU wil niet alleen zorgen voor voldoende, betaalbaar en voedzaam voedsel, maar ook de shift naar gezonde en milieuvriendelijke voedingspatronen faciliteren door de vermindering van overconsumptie, het voorkomen van voedselverlies en een shift naar een meer plantaardig voedingspatroon via de eiwittransitie. Acties gericht op de voedselomgeving, zoals de informatie op verpakkingen of het aanbod in overheids catering, moeten deze ambitie ondersteunen. Er gaat ook aandacht naar een klimaatvriendelijke en ecologisch duurzame productie, met doelstellingen rond de biolandbouw en het gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen, de verbetering van dierenwelzijn en voedselveiligheid. De 'Van Boer tot Bord'-strategie is afgestemd op de EU-biodiversiteitsstrategie: de twee versterken elkaar.

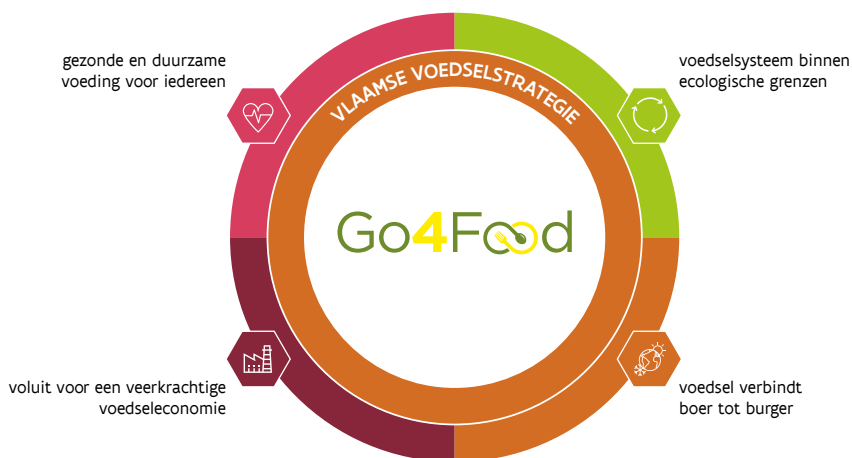
Voortbouwend op deze Europese ambitie en op de reeds geleverde inspanningen op internationaal, nationaal en lokaal vlak, werkte de Vlaamse overheid aan een voedselstrategie. Aangezien voedsel iedereen aangaat en de vele uitdagingen gelinkt aan voedsel onderling verbonden zijn, is een systeemaanpak vereist. Dat betekent dat we voedsel in zijn ruimere context plaatsen en vanuit verschillende invalshoeken bekijken om te begrijpen hoe elementen in het voedselsysteem aan elkaar gerelateerd zijn en hoe ze elkaar beïnvloeden. Om dat te kunnen doen, is een brede samenwerking noodzakelijk. Daarom is er voor de opmaak en de verdere doorwerking van de Vlaamse voedselstrategie een brede voedselcoalitie in het leven geroepen, met vertegenwoordigers van agrovoedingsketen, maatschappij, onderzoek en beleid.

Figuur De voedselcoalitie

Op 29 november 2022 stelde de Vlaamse minister van Landbouw en Voeding de Vlaamse voedselstrategie Go4Food voor. De strategie geeft richting aan een veerkrachtiger en duurzamer voedselsysteem en werkt aan uitdagingen rond voedsel op vlak van gezondheid, leefmilieu en klimaat, maatschappelijke verbinding, innovatie en economische veerkracht. De strategie is opgebouwd rond vier pijlers: gezonde en duurzame voeding voor iedereen, voedselsysteem binnen ecologische grenzen, voluit voor een veerkrachtige voedsel economie en verbinding van boer tot burger. Daaronder vallen 19 doelstellingen. De vier pijlers zijn centraal met elkaar verbonden in een hart om het belang van de systeemaanpak te benadrukken. De strategie krijgt vorm door engagementen van partners in de vorm van voedseldeals rond thema's als eerlijke prijzen, gezonde en duurzame voedselomgevingen en agro-ecologie.

Figuur De vier pijlers van de voedselstrategie

Daarnaast werkt Vlaanderen ook nog op andere manieren rond voedsel samen. Voor de Vlaamse eiwitstrategie 2021-2030 slaan eveneens partners uit de agrovoedingsketen, maatschappij, het onderzoek en beleid de handen in elkaar. Het doel? Een meer duurzame, diverse en toekomstgerichte eiwitvoorziening en consumptie in 2030 bereiken. Zes strategische thema's moeten daarbij helpen: duurzaam diervoeder, duurzame dierlijke productie, meer plantaardige eiwitten, meer nieuwe eiwitten, meer productdiversiteit en duurzame eiwitconsumptie. Binnen elk strategisch thema hebben de partners concrete, meetbare doelstellingen voor 2030 geformuleerd. Deze doelstellingen reflecteren het ambitieniveau, en maken het mogelijk om de inspanningen te meten, te monitoren en eventueel bij te sturen. De strategie is ook vertaald in een actieprogramma, waarin diverse actoren acties ondernemen voor lokale, duurzame en gezonde eiwitten, van veld tot bord. Een periodiek voortgangsrapport geeft de voortgang van zowel de acties als de doelstellingen weer.

Figuur De Vlaamse eiwitstrategie met haar zes strategische thema's

Belanghebbenden en overheidsdiensten werkten ook het actieplan voedselverlies en biomassa 2021-2025 uit. Dat plan wil het voedselverlies in Vlaanderen verder beperken én meer kansen creëren voor duurzaam (her)gebruik van biomassa. De focus ligt voor voedselverlies op preventie. Dat betekent concreet dat elke schakel in de keten, van producent tot en met consument, zijn steentje moet bijdragen om voedselverlies te verminderen. De hele keten streeft ernaar om 30% van de voedselverliezen te voorkomen, te herverwerken als voedsel of hoogwaardiger te valoriseren ten opzichte van 2015. In 2023 publiceerden de partners van het actieplan een monitor die het voedselverlies en de voedselreststromen in de keten in kaart brengt, en een voortgangsrapport met lopende acties.

Voorts is er een werkagenda voedselketen binnen Vlaanderen Circulair. Vlaanderen maakte ook werk van voedsellandschappen, het Fit4Food 2030 Policy Lab maakte een geïntegreerde onderzoeksagenda op, milieuverantwoorde voeding werd in de voedingsdriehoek geïntegreerd, er loopt een nieuw strategisch plan rond biologische voeding, er komt een Vlaams Culinair Centrum, enz.

Op het terrein lopen er binnen de agrovoedingsketen (van primaire productie over voedingsindustrie tot catering, horeca en retail) al veel projecten en ook burgers en middenveldorganisaties starten initiatieven op om te werken aan een beter voedselsysteem. Binnen de voedselstrategie is er een projectsubsidie verleend aan voedselveranderaars die werken rond uiteenlopende thema's, van lege brooddozen op school over ondernemerschap in duurzame voeding tot gedragen oplossingen voor voedselreststromen.

ACTUELE BELEIDSTHEMA'S IN RELATIE MET DE LANDBOUW

De landbouw is geen eiland waar enkel landbouwwetgeving geldt. Ook ander beleid bepaalt mee hoe landbouw zich ontwikkelt. Denk aan het handelsbeleid, onderzoek en innovatie en omgevingsbeleid. De implementatie van die veelheid aan wetgeving vormt vaak een uitdaging binnen de Vlaamse context in een federaal Belgische staatsstructuur. Zeker het klimaat- en milieubeleid vergt heel wat maatregelen om de ecologische draagkracht te respecteren van de Vlaamse vruchtbare landbouwdelta, die geconfronteerd wordt met sterke verstedelijking en multifunctioneel ruimtegebruik.

OMGEVING

De landbouwsector heeft een grote uitdaging om de broeikasgasemissies te verminderen, zoals vastgelegd in het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2019-2030. Onder meer het convenant enterische emissies rundvee heeft een belangrijke opdracht om deze doelstellingen mee in te vullen. Ook de energietransitie naar een klimaatneutralere Vlaamse glastuinbouw moet de komende jaren uitgerold worden.

Om de effecten van klimaatverandering op de Vlaamse landbouw aan te pakken wordt tegen eind 2024 een actieprogramma uitgewerkt voor klimaatadaptatie in de landbouw. Dat gebeurt aan de hand van een participatief traject om de haalbaarheid en gedragenheid binnen de sector te garanderen. Bodemkwaliteit en waterkwantiteit (droogte/wateroverlast) zijn hierin belangrijke thema's. Vlaanderen kent een lage waterbeschikbaarheid. Vanuit proactief beleid willen we de watervoorraden duurzaam beheren en inzetten op het vergroten van het wateraanbod en het verkleinen van de watervraag. Dat kan o.a. door meer infiltratie van regenwater, slimmer watergebruik, klimaatadaptief waterbeheer, aandacht voor gezonde bodems, klimaatrobuuste gewassen, systeemgerichte en collectieve oplossingen. In het reactieve droogtebeleid wordt o.a. ingezet op de socio-economische verfijning van het afwegingskader prioritair watergebruik voor landbouw en industrie. Bodemkwaliteit en -monitoring worden steeds belangrijker door het voorstel van de Europese bodemmonitoringswet om de gezondheid van onze bodems te monitoren, duurzame bodembeheerpraktijken toe te passen en verontreinigde locaties te saneren. Ook koolstofopslag in de bodem is belangrijk voor klimaatadaptatie en -mitigatie in de landbouw.

Met de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) neemt de Vlaamse overheid maatregelen om de uitstoot van stikstof tegen 2030 sterk te verminderen en de natuur in de Speciale Beschermingszones te herstellen.

De waterkwaliteitsdoelen uit de Europese Nitraatrichtlijn en Kaderichtlijn Water worden in Vlaanderen niet gehaald, waardoor bijkomende maatregelen moeten worden genomen. Na een intensief traject tussen landbouw-, milieu- en natuurorganisaties werd in maart 2023 een principeakkoord gevonden. Dit wordt gebruikt als basis voor de uitwerking van MAP 7. Daarnaast wordt via de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid verder meegewerkt aan de uitvoering van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 met inbegrip van o.a. de conceptnota 'De grote stroomversnelling'. In het Vlaams Actieplan Pesticiden 2023-2027 zijn er talrijke acties opgenomen om de verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen te reduceren. Afhankelijk van de (gedeelde) bevoegdheden is het Agentschap Landbouw en Zeevisserij betrokken bij de uitvoering van deze acties.

Op 22 juni 2022 werd de Natuurherstelwet aangekondigd, met als doel tegen 2050 gedegradeerde ecosystemen te herstellen. Op 9 november 2023 werd een politiek voorakkoord tussen de Europese Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie bereikt, waarbij ook landbouw- en veengebieden hersteld moeten worden. Dat zal o.a. resulteren in bijkomend te beschermen en te herstellen veengebieden in agrarisch gebied.

Ruimte voor landbouw wordt steeds schaarser en complexer. Zelfs de agrarische bestemming biedt nauwelijks zekerheid op een gezond ondernemingsklimaat voor landbouwbedrijven. Het ontbreekt Vlaanderen aan instrumenten om de ruimte voor landbouw te beschermen en de sneltrein van versnippering stop te zetten of tegen te gaan. De bestaande instrumenten en de beperkte beleidsmatige initiatieven hebben te weinig impact. In de ruimtelijke uitvoeringsplannen is het saldo voor het agrarisch gebied meestal negatief. De nieuwe pachtwet biedt enerzijds openingen voor meer grondbeschikbaarheid door een grotere rechtszekerheid te bieden aan de verpachter, maar anderzijds kunnen openbare besturen pachtronden opzeggen voor bebossingsdoeleinden.

De Vlaamse Regering heeft in juli 2023 een ontwerp van Vlaamse Codex voor Dierenwelzijn goedgekeurd. De codex creëert een geïntegreerd wetgevend kader voor alle segmenten van het dierenwelzijnsbeleid gebaseerd op bestaande ervaring, buitenlandse regelgeving en op nieuwe inzichten. De belangrijkste bepalingen voor de landbouwsector zijn de verplichte beschutting voor alle weidedieren, de uitfasering van de verrijkte kooien voor pluimvee tegen 2036 en de beëindiging van het doden van eendagshaantjes zodra een alternatief beschikbaar is.

ECONOMISCH

Het begin van de 21e eeuw was een periode van onzekerheid en verandering in het wereldwijde handelslandschap. De Wereldhandelsorganisatie (WTO) heeft moeite gehad om multilaterale handelsovereenkomsten te sluiten, met name na het mislukken van de Doha-onderhandelingen. Dit heeft geleid tot een verschuiving in de aanpak van handelsbeleid, waarbij regionale vrijhandelsakkoorden een steeds prominenter rol zijn beginnen te spelen. Bij vrijhandelsakkoorden spreken de EU-landen met een land (of een groep landen) buiten de EU af om bijvoorbeeld tarieven op bepaalde goederen en diensten te verminderen of de eisen van deze goederen op elkaar af te stemmen. De Europese Unie heeft in totaal 41 handelsakkoorden met 72 partners. Samen vormen die het grootste handelsnetwerk ter wereld. Een derde van de totale Europese handel valt onder deze akkoorden.

Een van de veel gehoorde kritieken bij deze vrijhandelsakkoorden is dat landbouw vaak gebruikt wordt als pasmunt ten voordele van de economische belangen van andere economische sectoren. Bepaalde elementen zoals dierenwelzijn en milieu zijn in WTO-context niet afdwingbaar, waardoor het soms veel moeite kost om onze handelspartners in dat verband in lijn te brengen met de hoge verwachtingen hierover van de EU. Daarom wordt er in de vrijhandelsakkoorden die de EU afsluit ook meer ingezet op een gelijk speelveld ('level playing field'), waarbij hoofdstukken zoals handel en duurzame ontwikkeling meer aan belang winnen.

In deze context is er ook meer en meer discussie over wat een eerlijke prijs is voor ons voedsel. Eerlijke prijzen zijn een belangrijk onderdeel van ethische consumptie en duurzame ontwikkeling. Het concept wordt ondersteund door verschillende initiatieven en organisaties die proberen te zorgen dat eerlijke prijzen de norm worden in internationale handel en binnenlandse markten. In het kader van de Vlaamse voedselstrategie werden er voor verschillende thema's voedseldeals opgezet, hefboomacties met het potentieel om leemtes op te vullen en impact te hebben op meerdere strategische doelstellingen. Zo wordt er binnen de deal 'samen werken aan eerlijke prijsvorming en echte prijzen' met een brede groep stakeholders gewerkt aan acties die bijdragen aan een eerlijke prijsvorming voor alle schakels in de keten en 'ware/echte' prijzen die rekening houden met externe kosten op vlak van bv. milieu of gezondheid.

OVERIGE BELEIDSTHEMA'S

De transitie naar een duurzaam, inclusief en veerkrachtig voedselsysteem vereist een transformatief O&O- en innovatiebeleid. Het is de taak van overheden om deze transities zo goed mogelijk te faciliteren via een dynamische samenwerking tussen alle actoren (quadruple helix). Innovatie is in dit model veelal geen individueel, maar een collectief proces met veel betrokken partijen. Zeker in een economische en maatschappelijke wereld die door digitalisering, klimaatverandering en globalisering in volle transitie is, moeten we inzetten op een 'transformatief' innovatiemodel om de uitdagingen aan te gaan.

De impact van milieu- en klimaatdoelstellingen op voedselzekerheid en het landbouw- en visserijinkomen vraagt specifieke aandacht bij het uitvoeren van onderzoek en invoeren van innovatie. Hierbij dringen enkele cruciale vragen zich op. Kunnen de doelstellingen met de wettelijke initiatieven behaald worden? Hoe de kosten van verduurzaming binnen de agrovoedingsketen (internalisering van milieu- en klimaatinspanningen doorheen de keten tot bij de consument) fair verdelen? Hoe de integraal duurzame uitwerking van de one health-benadering inzake planten- en diergezondheid vormgeven? Hoe de biodiversiteit herstellen? En hoe de productie en voedingspatronen stimuleren in overeenstemming met de eiwitshift met aandacht voor de vermindering van voedselverlies?

De huidige omstandigheden hebben een zware impact op het welbevinden van de Vlaamse land- en tuinbouwers en hun omgeving. Samen met de minister bevoegd voor landbouw hebben actoren uit de landbouwsector, de toelevering, de dienstverlening, de zorgsector en de overheid zich met een actieplan geëngageerd om de landbouwers te ondersteunen in hun welbevinden. De middelen uit het GLB worden ingezet om het welbevinden van de landbouwer te versterken:

- Het Vlaams Ruraal Netwerk heeft het initiatief genomen om hierrond een netwerkorganisatie uit te bouwen dat de kennis en ervaring van verschillende actoren over welzijn samenbrengt.
- Binnen het Agrarisch Kennis- en Innovatiesysteem (AKIS) zal het thema welbevinden ook aan bod kunnen komen.
- Via EIP-projecten en demonstratieprojecten wordt kennis ontwikkeld en gedeeld. Met de expertise uit de welzijnssector en samen met de landbouworganisaties werd een lessenspakket uitgewerkt dat gebruikt kan worden in de opleiding van de Vlaamse landbouwhogescholen.

Ook buiten het GLB-kader zet de Vlaamse overheid in op het welbevinden van de landbouwers:

- door de financiering van de werkingsmiddelen van de vzw Boeren op een Kruispunt voor het begeleiden van landbouwers met vragen of zorgen rond hun bedrijfsvoering of elementen die eraan gerelateerd zijn.
- door maximaal gebruik te maken van het bestaande aanbod van instrumenten en diensten zoals loopbaanbegeleiding op maat van de landbouwer, met een actieve participatie van de landbouworganisaties in de bekendmaking.
- door samen met het Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie initiatieven te nemen om zelfmoord bespreekbaar te maken, waaronder webinars voor landbouwers en erfbetreders.

De circulaire economie is belangrijk binnen de Europese Green Deal. Het doel daarbij is dat bedrijven en waardeketens hun inputs afbouwen en zo hun klimaat- en milieu-impact. Vlaanderen wil de Europese circulaire koploper zijn en de materiaalvoetafdruk tegen 2030 met 30% verminderen. Het partnerschap Vlaanderen Circulair zorgt hiervoor. De voedselketen is een focusthema met een eigen werkagenda. Publieke en private partners werken samen naar een optimaal gebruik van inputs, voedselproducten en reststromen. De toepassing van de klassieke R-strategieën (o.a. rethink, reduce, reuse, repair en recycle) in de circulaire economie zijn niet altijd evident binnen de voedselketen. Toch zijn er veel mogelijkheden om de circulariteit binnen de voedselketen te verbeteren.

De bio-economie omvat alle economische activiteiten die gebruik maken van biologische organismen of processen. Dit gaat zowel over de productie van hernieuwbare biologische grondstoffen als over de verwerking van deze grondstoffen en afvalstromen tot waardevolle producten zoals voedsel, diervoeder, biogebaseerde producten en bio-energie. De bio-economie biedt de landbouw mogelijke alternatieve verdienmodellen. Telers experimenteren bv. met nieuwe teelten die de biograndstoffen aanleveren voor de industrie om hen te laten afstappen van fossiele grondstoffen. Die industrie is vanuit het circulaire denken en de klimaatdoelstellingen geïnteresseerd om met lokale grondstoffen of reststromen te werken. Vlaanderen Circulair heeft ook een werkagenda bio-economie die bv. inzet op de uitbouw van de nodige waardeketens, samenwerking en de beschikbaarheid van biograndstoffen.

STRUCTUUR

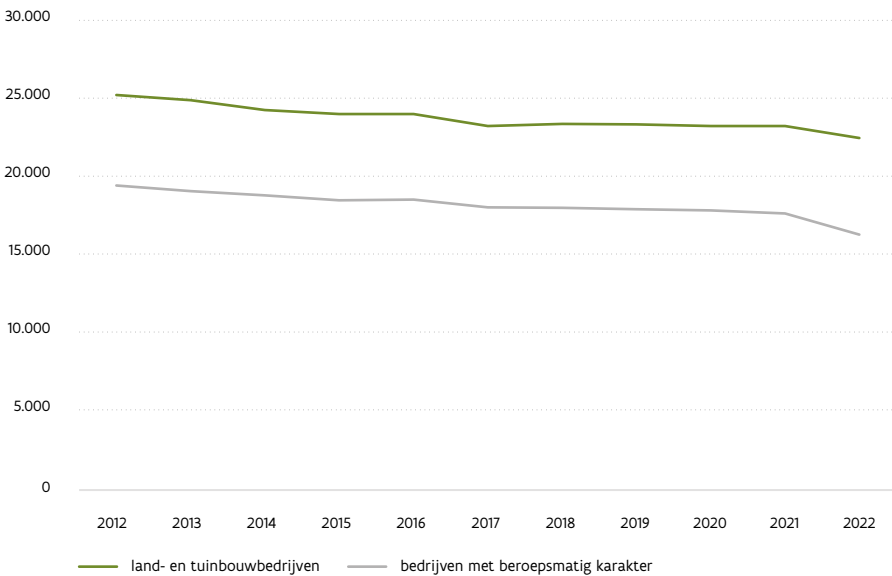
AANTAL LANDBOUWBEDRIJVEN

Vlaanderen telt in 2022 22.449 land- en tuinbouwbedrijven. Hiervan heeft 72% een beroepsmatig karakter. Deze bedrijven hebben een standaardoutput (SO) van minstens 25.000 euro. In 2012 waren er nog 25.217 land- en tuinbouwbedrijven. Het aantal bedrijven is ten opzichte van 2012 met bijna 11% teruggelopen of een daling van gemiddeld 1% per jaar.

Naast bedrijven die stoppen, zijn er ook bedrijven die nieuw opgestart worden. Meer informatie over starters en stoppers is verderop in dit boek terug te vinden.

Figuur Aantal land- en tuinbouwbedrijven, 2012-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

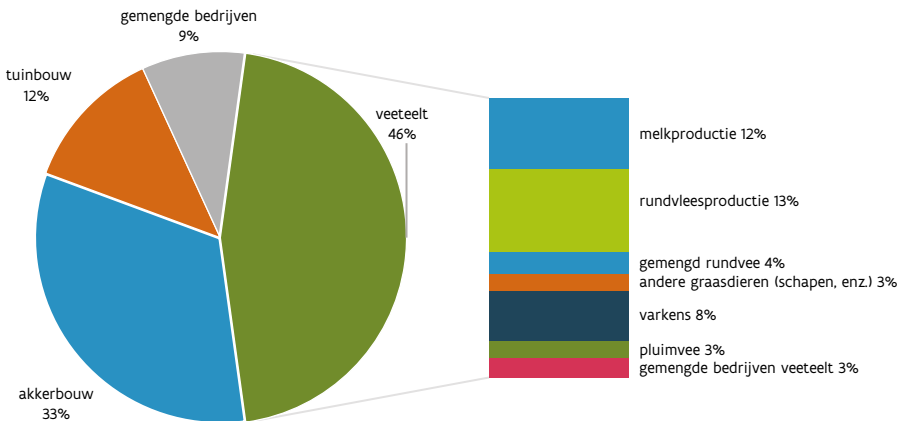
SPECIALISATIE VAN DE BEDRIJVEN

De Vlaamse land- en tuinbouw wordt gekenmerkt door een sterke specialisatiegraad. 91% van de bedrijven is gespecialiseerd in een van de drie subsectoren, met veeteelt als veruit de belangrijkste specialisatie (46%), gevolgd door akkerbouw (33%) en tuinbouw (13%). Binnen de gespecialiseerde veeteeltbedrijven is meer dan de helft in melk- en rundvee gespecialiseerd.

De specialisatie is regionaal gebonden, wat ook blijkt uit de landbouwtyperingskaart (zie verder in dit boek).

Figuur Specialisatie van de bedrijven, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

LANDBOUWAREAAL

In 2022 bewerkt de land- en tuinbouw een oppervlakte van 619.806 hectare. Dat is 46% van de Vlaamse grondoppervlakte. Voedergewassen nemen met 55% hiervan het grootste aandeel in, wat het belang van de veehouderij in Vlaanderen illustreert.

De totale oppervlakte voor de Vlaamse land- en tuinbouw is stabiel gebleven ten opzichte van 2012. Op sectorniveau is de inkrimping van het akkerbouwareaal opvallend. Het areaal granen slinkt met 11%, en ook de oppervlakte voor suikerbieten daalt sterk, als een gevolg van de Europese suikerhervorming. Daartegenover is er een uitbreiding van de aardappelteelt. In de tuinbouw groeit zowel het groente- als het fruitareaal, terwijl de sierteelt vrij stabiel blijft.

Tabel Bestemming van de benutte landbouwoppervlakte, 2012 en 2018-2022

	2012	2018	2019	2020	2021	2022
voedergewassen	345.847	352.809	351.445	351.317	353.633	343.793
weiden	228.426	223.144	224.541	221.389	223.176	215.901
maïs	114.558	125.159	122.281	125.231	125.142	122.543
akkerbouw	221.472	207.957	212.598	208.799	204.637	215.800
granen	151.486	127.299	127.163	123.652	123.624	134.446
aardappelen	35.752	48.577	53.364	51.895	48.275	49.500
suikerbieten	20.703	19.846	18.537	18.555	18.489	17.725
tuinbouw	49.211	55.737	54.795	55.692	57.645	50.987
groenten	26.327	31.719	31.099	32.260	33.990	27.449
fruit	16.751	17.837	17.632	17.414	17.336	17.352
andere tuinbouw	6.133	6.182	6.065	6.018	6.319	6.186
andere aanwendungen	1.652	2.462	2.864	8.918	8.720	9.225
benutte landbouwoppervlakte	618.183	618.965	621.702	624.727	624.634	619.806

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)

VEESTAPEL

In 2022 telt Vlaanderen 1,25 miljoen runderen, 5,4 miljoen varkens en 45,5 miljoen stuks pluimvee. Het aantal zoogkoeien en varkens daalt ten opzichte van 2012, terwijl het aantal melkkoeien en kippen stijgt.

Tabel Totale veestapel, 2012 en 2019-2022

	2012	2019	2020	2021	2022
aantal runderen	1.269.405	1.275.983	1.265.729	1.258.143	1.248.195
melkkoeien (in productie)	279.171	325.273	332.119	333.791	339.580
zoogkoeien (in productie)	175.394	137.798	127.363	126.008	122.514
aantal varkens	6.227.520	5.706.993	5.833.068	5.659.311	5.388.318
zeugen	476.120	385.186	382.741	374.440	353.540
aantal stuks pluimvee	30.151.029	41.975.955	45.591.377	45.086.613	45.539.253
vleeskippen	18.980.411	28.310.152	30.873.484	30.433.519	30.715.229
legkippen	10.385.011	13.022.203	14.037.120	14.021.932	14.115.736

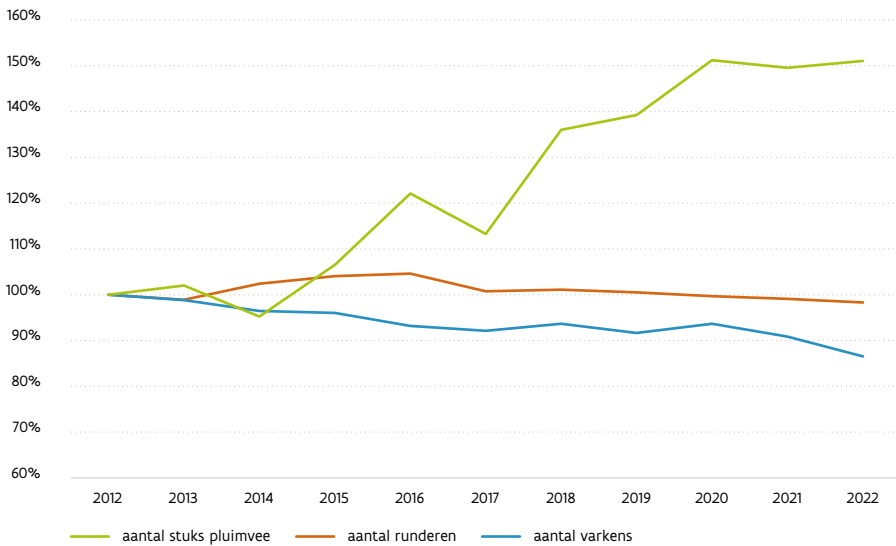
Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De rundveestapel vertoonde vanaf de jaren negentig een dalende trend, maar nam sinds 2014 opnieuw toe. In 2017 kwam hier een einde aan. Het aantal zoogkoeien is sinds 2012 met 30% gedaald. De groei van de melkveestapel zet zich daarentegen voort. Ten opzichte van 2012 is het aantal melkkoeien met een vijfde gegroeid. Sinds 2005 schommelde het aantal varkens rond 6 miljoen. Door de dalende trend sinds 2013 ligt het aantal de laatste jaren lager. Bij pluimvee is op lange termijn een sterke groei merkbaar, vooral bij vleeskippen.

Onderstaande figuur geeft de evolutie weer van het totale aantal runderen, varkens en stuks pluimvee. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Het totale aantal runderen blijft vrij stabiel. De daling bij de zoekkoeien wordt gecompenseerd door de stijging bij de melkkoeien. Het aantal runderen in 2022 is met 1,7% gedaald ten opzichte van 2012. Het aantal varkens wordt jaar na jaar afgebouwd. In 2022 is het aantal varkens met 13,5% gedaald ten opzichte van 2012. Bij pluimvee is een sterke groei merkbaar. Het aantal stuks pluimvee in 2022 is 51% hoger dan in 2012.

Figuur Evolutie van het aantal runderen, varkens en stuks pluimvee, index: 2012 = 100%

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

SCHAALGROOTTE VAN DE BEDRIJVEN

In 2022 bewerkt een land- en tuinbouwbedrijf in Vlaanderen gemiddeld 27,6 hectare cultuurgrond. Dat is 13% meer dan in 2012. De gemiddelde standaardoutput (SO) in 2022 bedraagt 263.756 euro, wat een stijging is met 23% ten opzichte van 2012. Gemiddeld worden er 202 grootvee-eenheden (GVE) gehouden. Dat is een stijging met 38% ten opzichte van 2012.

De gemiddelde grootte van de veestapel per bedrijf stijgt ook continu. In 2022 houdt een gespecialiseerd rundveebedrijf 157 runderen, een gespecialiseerd varkensbedrijf houdt 2.313 varkens en een gespecialiseerd pluimveebedrijf houdt 67.362 kippen. Respectievelijk is dat een stijging met 41%, 24% en 61% ten opzichte van 2012.

Figuur Gemiddelde oppervlakte (ha), SO en GVE per bedrijf en gemiddeld aantal runderen, varkens en pluimvee per gespecialiseerd bedrijf, 2012-2022

	gemiddelde oppervlakte cultuurgrond (ha)	gemiddelde SO	gemiddeld aantal grootvee-eenheden	gemiddeld aantal runderen op gespecialiseerde rundveebedrijven	gemiddeld aantal varkens op gespecialiseerde varkensbedrijven	gemiddeld aantal kippen op gespecialiseerde pluimveebedrijven
2012	24,5	214.938	147	113	1.863	41.769
2013	25,0	217.613	150	118	1.939	46.346
2014	25,4	223.828	157	129	2.001	47.261
2015	25,4	229.327	162	134	2.050	50.081
2016	26,9	231.762	167	138	2.066	55.544
2017	26,3	238.089	173	142	2.121	55.207
2018	26,5	241.056	180	146	2.179	59.500
2019	26,7	241.749	182	150	2.232	61.189
2020	26,9	255.857	198	154	2.264	67.444
2021	26,9	257.352	201	157	2.290	68.271
2022	27,6	263.756	202	157	2.313	67.362

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

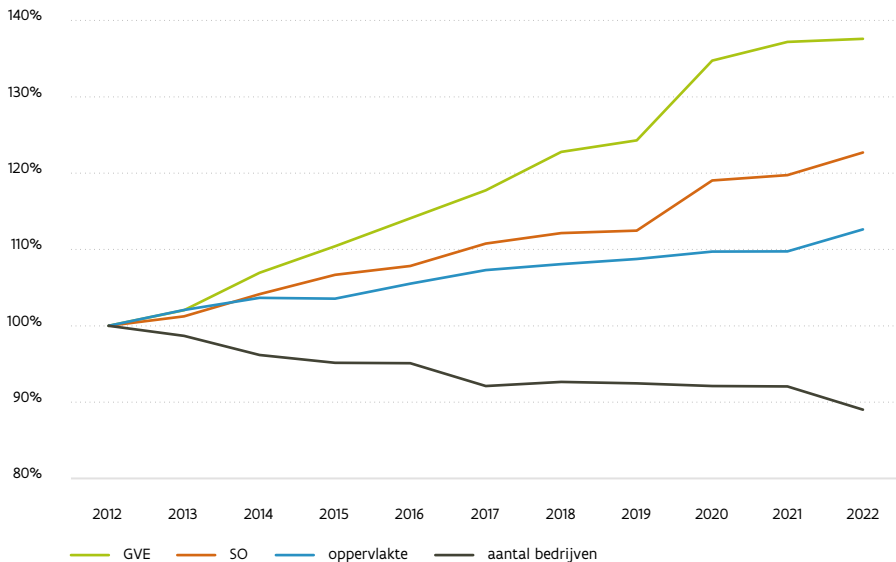
SCHAALVERGROTING

De Vlaamse land- en tuinbouwsector wordt gekenmerkt door een continue schaalvergroting. Het aantal bedrijven vermindert gestaag, terwijl de oppervlakte, het aantal dieren en de standaardoutput (SO) per bedrijf stijgt.

Ten opzichte van 2012 is de gemiddelde oppervlakte cultuurgrond per bedrijf met 13% gestegen tot 27,6 hectare. De totale SO per bedrijf is ten opzichte van 2012 met 23% gestegen tot 263.756 euro per bedrijf. Ook de veebezetting, uitgedrukt in grootvee-eenheden (GVE), steeg ten opzichte van 2012. In 2022 zijn er gemiddeld 202 GVE aanwezig op een bedrijf. Dat is een stijging van 38% ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en de schaalgrootte, index: 2012 = 100%

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

BIOLANDBOUW

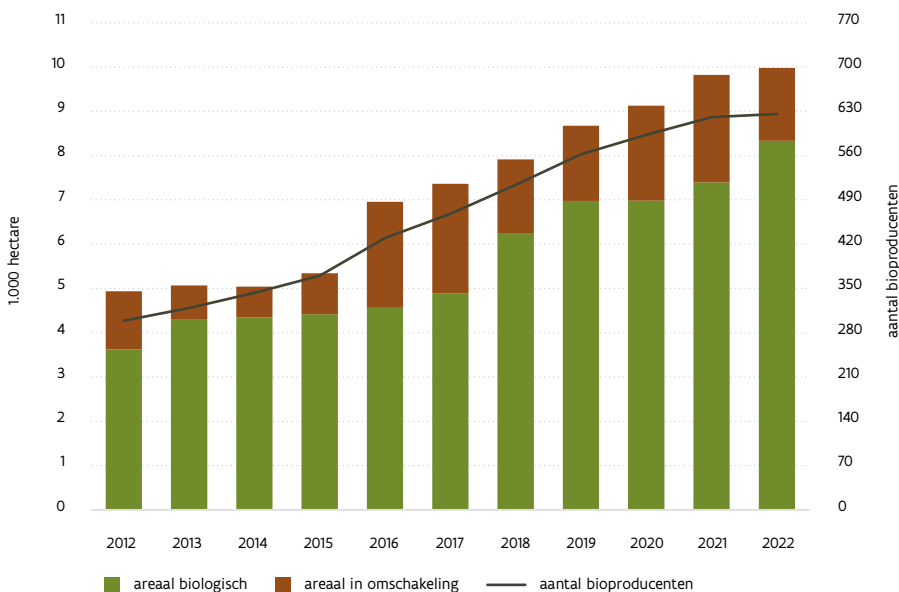

Eind 2022 staan er in Vlaanderen 626 landbouwbedrijven onder controle voor biologische productie. Voor het eerst in 15 jaar is de groei van het aantal biolandbouwers op jaarbasis kleiner dan 4%. Tegenover 2012 is het aantal biolandbouwbedrijven echter ruimschoots verdubbeld. Volgens de landbouwenquête van Statbel maken de bioboeren 2,8% uit van het totale aantal Vlaamse landbouwbedrijven.

In absolute cijfers telt West-Vlaanderen in 2022 het grootste aantal biolandbouwers (155), maar het is tevens de provincie met het laagste aandeel bioboeren (2%). Vlaams-Brabant heeft met 4,5% het hoogste aandeel biolandbouwers.

De totale bio-oppervlakte in Vlaanderen bedraagt 9.977 hectare. Dat is een verdubbeling in vergelijking met 2012. In 2022 is 84% van het bioareaal al volledig biologisch, de rest is areaal in omschakeling naar bio. Het biologische areaal heeft een aandeel van 1,6% in de totale Vlaamse landbouwoppervlakte. De provincie met het hoogste bioaandeel in het totale landbouwareaal is Limburg (2%). In West-Vlaanderen is het percentage bioareaal het laagst (1,3%).

Figuur Areaal biologisch en omschakeling en aantal producenten, 2012-2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Certisys, TÜV Nord Integra en Foodchain ID Certification

Grasland, weiden en bossen maken 37% uit van de totale bio-oppervlakte in Vlaanderen, terwijl de voedergewassen en groenbedekkers (vooral klavergewassen) een aandeel hebben van 25%. In 2022 winnen de akkerbouwteelten (excl. aardappelen) terrein: zij beslaan 17% van het volledige bioareaal. Maïs en tarwe zijn de meest voorkomende teelten. Aardappel-, groente- en kruidenteelten nemen 12% in van het biologische areaal, voor fruitteelt wordt 9% aangewend.

Eind 2022 telt de veestapel onder biocontrole in Vlaanderen 6.499 runderen, 21.020 varkens, 6.745 geiten, 1.798 schapen en bijna 667.000 stuks pluimvee. Sinds 2012 is de totale bioveestapel zo goed als verdubbeld. Toch blijft het aandeel van de biodieren in de totale veestapel beperkt: met 0,4% hebben de varkens het laagste bioaandeel, de biorunderen halen 0,5% en het biopluijvee 1,5%.

Tabel Evolutie van het aantal dieren onder biocontrole, 2012 en 2018-2022

	2012	2018	2019	2020	2021	2022
runderen	2.797	5.224	5.706	5.872	6.211	6.499
melkkoeien	1.271	3.181	3.364	3.406	3.437	3.675
varkens	2.098	5.518	6.893	10.932	13.285	21.020
pluijvee	346.731	601.709	681.365	705.748	792.460	666.793
legkippen	131.867	247.185	285.597	315.582	325.102	298.364
opfokpoeljen	87.810	172.126	149.648	102.884	160.759	138.408
vleeskippen	127.030	182.158	245.641	287.052	302.984	229.461
schapen	2.578	2.698	3.351	2.452	2.304	1.798
geiten	4.180	5.756	5.662	6.803	8.462	6.745

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Certisys, TÜV Nord Integra en Foodchain ID Certification

In de periode 2012-2016 schommelde de biorundveestapel gemiddeld rond 2.900 stuks. In 2017 sprong het aantal biorunderen naar meer dan 5.000 stuks. De biologische melkkoeien maken hiervan gemiddeld 58% uit. Hun aantal is sinds 2012 met bijna 190% toegenomen. Het aantal varkens onder biocontrole is sinds 2012 vertienvoudigd. Hoewel de biologische pluimveestapel tegenover 2012 met ruim 90% is gegroeid, daalt het aantal stuks pluimvee in 2022 voor het eerst sinds 2012. Met uitzondering van een toename in 2019 is het aantal bioschapen de afgelopen zes jaar stelselmatig teruggelopen. De biogeiten tekenden in de periode 2012-2021 een gemiddelde groei op van 8%, maar hun aantal daalt in 2022 met een vijfde ten opzichte van 2021.

LANDBOUWTYPERING GEMEENTEN

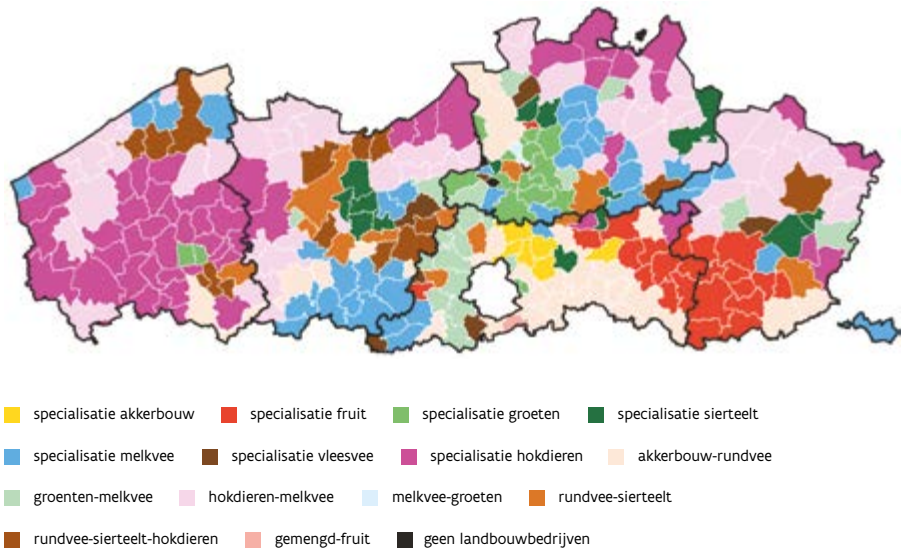

De landbouwtyperingskaart is ontstaan door een clustering op basis van de procentuele verdeling van de bedrijven over de verschillende productierichtingen en de procentuele verdeling van de totale standaardopbrengst over de bedrijfstakken. De specialisatie van de land- en tuinbouw in Vlaanderen is vaak regionaal gebonden, wat ook blijkt uit de clustering.

De regio's gespecialiseerd in één activiteit zijn duidelijk herkenbaar: fruit in Haspengouw, (glas)groenten ten noorden van Sint-Katelijne-Waver, sierteelt ten oosten van Gent, hokdieren (varkens en pluimvee) in West-Vlaanderen, de Noorderkempen en Noord-Limburg, melk- en vleesvee in de Vlaamse Ardennen of op de armere zandgronden. Daarnaast zijn er nog combinaties van rundvee. Akkerbouw-rundvee komt vooral voor in de Leemstreek, groenten-melkvee ten oosten van Brussel, rundvee-sierteelt rondom Gent en Brugge, hokdieren-melkvee komt eveneens voor op de armere zandgronden en in de Polders.

In 3 gemeenten (Boom, Hemiksem en Drogenbos) komen geen landbouwbedrijven meer voor.

Figuur Landbouwtypering gemeenten, 2020

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)

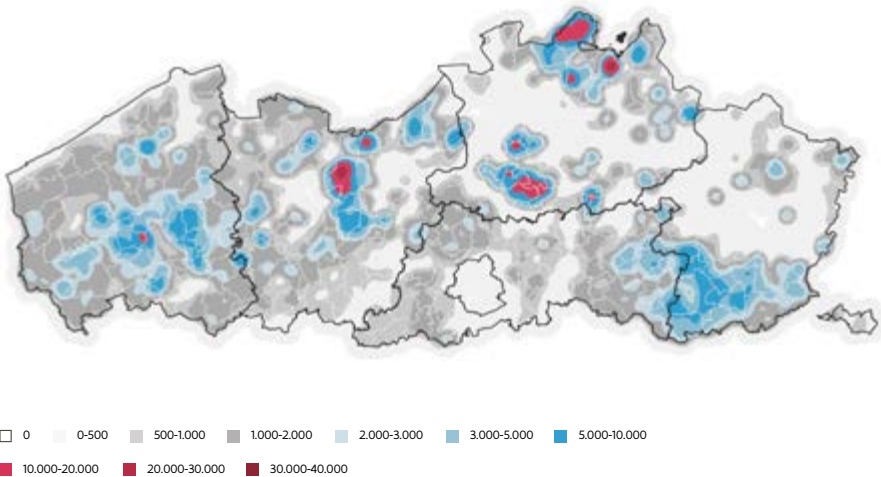
RUIMTELIJKE SPREIDING SECTOREN

Deze kaarten geven de ruimtelijke spreiding weer van de belangrijkheid van de sector aan de hand van de standaardoutput per hectare.

De heatmap voor de plantaardige sectoren is opgemaakt door middelpunten van percelen met akkerbouw-, groente- en fruit- en sierteelten te interpoleren. Elk punt heeft een wegingswaarde die gelijk is aan de totale standaardopbrengst van het perceel. De glastuinbouwregio's rond Roeselare, Sint-Katelijne-Waver, Lochristi en Hoogstraten en de regio's met veel openluchttuinbouw (Zuid-Limburg, Beveren, Jabbeke en Roeselare) lichten op.

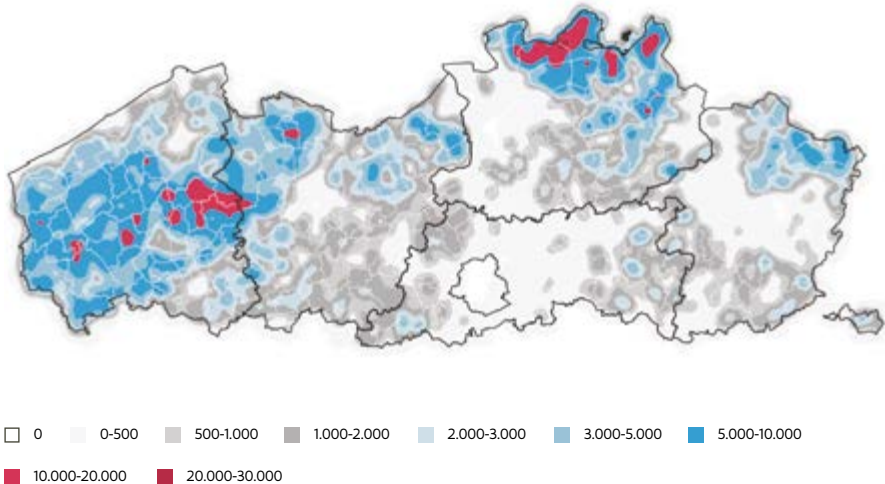
Figuur Ruimtelijke spreiding van de plantaardige productie, standaardoutput in euro per ha, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van eigen data

De heatmap voor de dierlijke sectoren is opgemaakt door de middelpunten van de exploitaties te interpoleren. Elk punt krijgt een wegingswaarde die overeenkomt met de totale standaardopbrengst van de dieren op de exploitatie. De streek rond Tielst en de Noorderkempen en in mindere mate het Meetjesland, de Westhoek en Noordoost-Limburg komen duidelijk tot uiting.

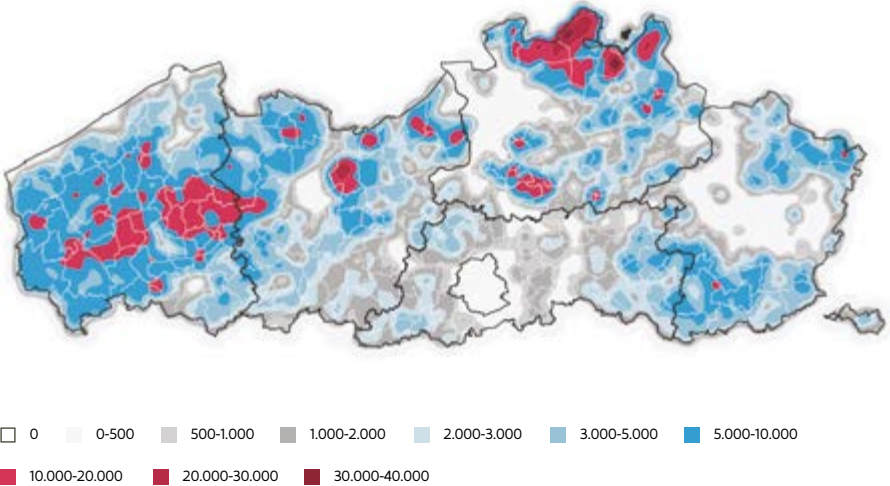
Figuur Ruimtelijke spreiding van de dierlijke productie, standaardoutput in euro per ha, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van eigen data en VLM (Mestbank)

De heatmap voor de totale landbouwsector is een interpolatie van de punten van de dierlijke en de plantaardige sector. Gebieden die zowel op de plantaardige als dierlijke heatmap oplichten, komen logischerwijs nog duidelijker naar voren. Dat is vooral in West-Vlaanderen en de Noorderkempen het geval.

Figuur Ruimtelijke spreiding van de totale landbouwproductie, standaardoutput in euro per ha, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van eigen data en VLM (Mestbank)

VERBREDING

Om zich in te dekken tegen slechte productieresultaten zoeken landbouwers vaak een aanvullend inkomen door middel van activiteiten die niet rechtstreeks met de primaire productieactiviteit te maken hebben. Dat soort activiteiten is zeer divers (sociaal, toeristisch, milieu, afzet, enz.).

In 2020 doet 26,3% van de landbouwbedrijven een verbredingsactiviteit. 12% van de bedrijven combineert zelfs meerdere activiteiten.

Tabel Aantal landbouwbedrijven met verbredingsactiviteiten, 2003-2020

	2003	2005	2007	2010	2013	2016	2020
korte Keten	-	-	-	-	2.133	2.404	4.329
verwerking van landbouwproducten	275	258	242	325	457	571	733
ambachtelijke activiteiten	93	83	88	142	152	64	50
hoevetoerisme	184	190	223	286	401	361	564
zorg- en/of educatieve boerderij	-	-	-	-	-	441	870
houtverwerking	41	41	50	49	121	51	48
productie van energie voor verkoop	7	5	33	261	895	252	435
loonwerk	381	369	378	618	949	857	1.019
aquacultuur	18	11	13	18	9	9	12
bosbouw	-	-	-	-	127	102	122
andere verbredingsactiviteiten	493	421	461	642	1.189	367	1.749
totaal aantal landbouwbedrijven	36.577	34.410	31.984	28.331	24.884	23.981	23.225

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

Korte keten is de meest voorkomende verbredingsactiviteit. In 2020 geeft 18,6% van de bedrijven aan dat ze een of meerdere vormen van 'rechtstreekse verkoop' doen. Dat is meer dan een verdubbeling in vergelijking met 2013. 3,8% van de landbouwbedrijven doet aan zorg of landbouweducatie op het bedrijf. Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2016. Zie de indicatoren Korte keten en Zorgboerderijen voor meer info.

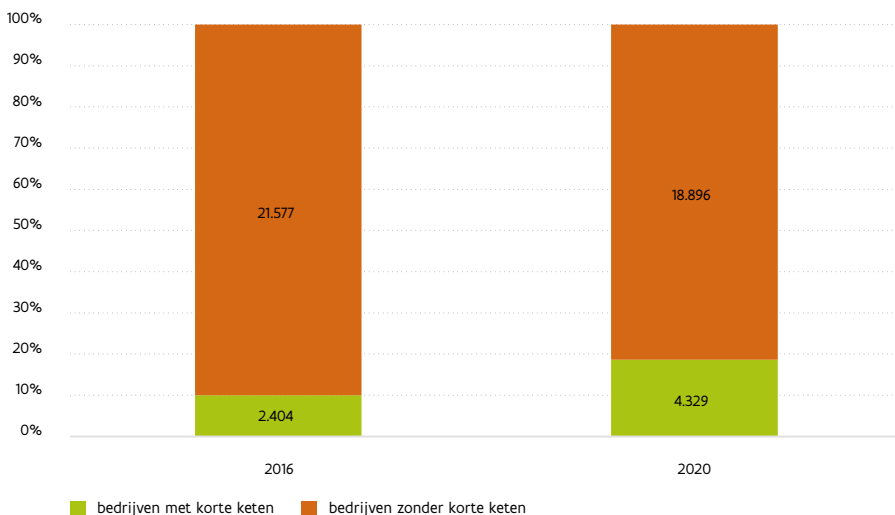
564 landbouwbedrijven, ofwel 2,4% van alle bedrijven, stellen hun boerderij of hoeve open voor toeristen. Ten opzichte van 2010 is er sprake van een verdubbeling. In 2020 zijn er iets meer dan 1.000 landbouwbedrijven die ook loonwerk verrichten met behulp van de machines van het eigen bedrijf. Dat is een toename van 65% ten opzichte van 2010. Een laatste belangrijke vorm van verbreding gaat over de verkoop van energie: 435 landbouwbedrijven (bijna 2%) produceren energie die bestemd is voor verkoop.

KORTE KETEN

Het aandeel korteketenbedrijven ten opzichte van het totale aantal landbouwbedrijven in Vlaanderen is toegenomen van 10% in 2016 naar 18,6% in 2020. In 2020 waren er 4.329 landbouwbedrijven die een of meerdere korteketenactiviteiten uitoefenden, wat een toename is van 80% ten opzichte van 2016. Op 30% van de bedrijven maakt de korteketenverkoop minstens de helft uit van de totale verkoop van het bedrijf.

Figuur Aantal en aandeel landbouwbedrijven met korte keten, 2016 en 2020

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

Hoeveverkoop is met voorsprong de meest uitgeoefende korteketenactiviteit in 2020. Van alle bedrijven die minstens één korteketenactiviteit uitvoeren, verkoopt 94% rechtstreeks op het landbouwbedrijf (via hoevewinkel of -automaat, zelfplukboerderij of andere vorm). Daarnaast verkoopt 6% van de korteketenlandbouwers rechtstreeks landbouwproducten op de markt en heeft 4% een pakkettensysteem. 11% van de bedrijven met korte keten voert nog een andere korteketenactiviteit uit dan de drie bovengenoemde activiteiten.

Wanneer we binnen elke specialisatie kijken, valt op dat voornamelijk de tuinbouwsector procentueel het grootste aandeel korteketenbedrijven bevat, met iets meer dan 30%. Voorts is 35% van alle bedrijven met het bedrijfstype 'gemengde gewassen' een korteketenbedrijf, wat het hoogste is van alle bedrijfstypes. Varkens en pluimvee (11%), vleesvee (15%) en akkerbouw (16%) scoren lager. Opvallend is ook dat 61% van de biobedrijven aan korte keten doet.

SOCIAAL

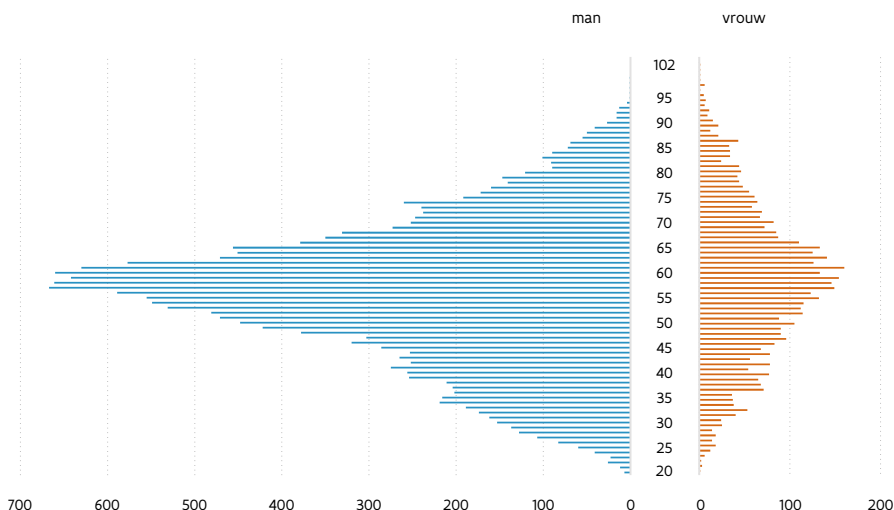

LEEFTIJD EN GESLACHT

De figuur geeft de leeftijdspiramide weer voor de aangifteplichtigen (zij moeten een verzamelvraag indienen) die opgenomen zijn in de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO) met landbouwactiviteit. Als er meerdere bedrijfsleiders zijn, werd gekeken naar de leeftijd en het geslacht van de jongste bedrijfsleider. Als er meerdere bedrijfsleiders zijn met dezelfde leeftijd, werd voorrang gegeven aan de vrouw.

Figuur Leeftijdspiramide aangifteplichtigen met ondernemingsnummer en landbouwactiviteit, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Over de jaren heen is de man-vrouwverhouding ongeveer 80/20. Het aandeel vrouwelijke bedrijfsleiders neemt jaarlijks licht toe: van 17% in 2009 tot 20% in 2022.

De (gewogen) gemiddelde leeftijd neemt nog steeds toe: van bijna 52 jaar in 2009 tot 56 jaar in 2022. Opvallend is dat de gewogen gemiddelde leeftijd bij de vrouwelijke bedrijfsleiders hoger is dan bij de mannelijke, maar het verschil wordt kleiner.

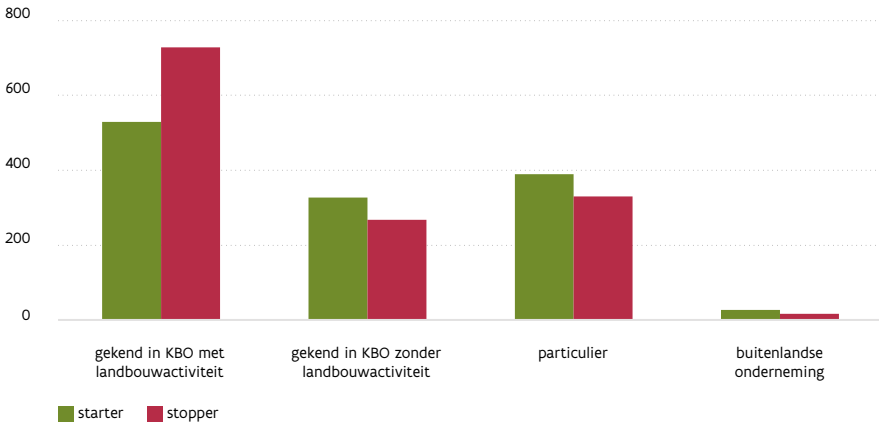
In 2009 was 18,9% ouder dan 65, in 2022 is dat 25,7%. Opvallend hierbij is het nog relatief grote aandeel 80-plussers: 3,1% in 2009 tot 5,1% in 2022. In 2009 was 19,6% 40 jaar of jonger. In 2022 behoorde 15,1% tot deze leeftijdscategorie. Dat aandeel is echter weer stijgend, na een afname tussen 2009 en 2017, met daarna een vrij stabiel percentage (14,8%) tussen 2017 en 2021.

STARTERS EN STOPPERS

In 2022 waren er 1.273 starters in de Vlaamse landbouw. Hiervan zijn er 529 (42%) met een landbouwactiviteit opgenomen in de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO). 327 bedrijven (26%) zijn opgenomen in de KBO, maar hebben geen landbouwactiviteit. De overige bedrijven zitten niet in de KBO. In de meerderheid van de gevallen gaat het om particulieren (390 bedrijven of 30%). De rest zijn buitenlanders (2%). Van de 529 landbouwstarters in de KBO met landbouwactiviteit is 62% zelfstandige. De overige vallen onder rechtsvormen (31%) en verenigingen of vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid (VVZRL) (6%).

Figuur Starters en stoppers, volgens type onderneming, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Tegelijk waren er in de Vlaamse landbouw 1.343 stoppers, waarvan 54% (728) opgenomen was in de KBO met landbouwactiviteit en 20% zonder landbouwactiviteit. De overige 26% zat niet in de KBO. Van de 728 landbouwstoppers in de KBO met landbouwactiviteit is 80% zelfstandige. De rest valt onder rechtsvormen (13%) en VVZRL (7%).

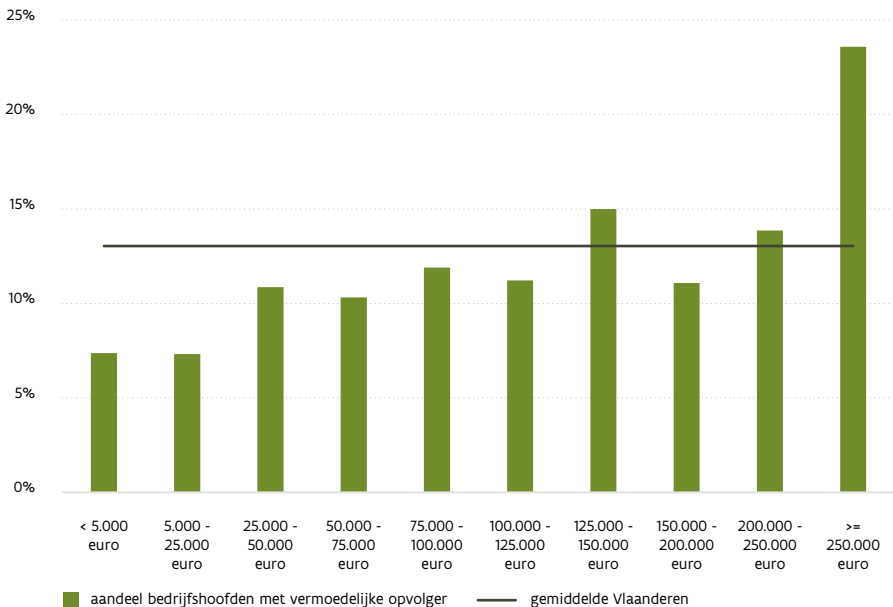
Als we kijken naar de jongste zaakvoerder van elk bedrijf is 41% van de stoppers en 8% van de starters ouder dan 64 en is 44% van de starters en 11% van de stoppers jonger dan 40. Bij de starters zijn er 446 vrouwelijke zaakvoerders en bij de stoppers 359.

OPVOLGING

Slechts 13% van de bedrijfsleiders ouder dan 50 jaar beschikt over een vermoedelijke opvolger. Uit een indeling van deze bedrijven volgens economische bedrijfsgrootte, blijkt dat de opvolging vooral problemen stelt bij de kleinere bedrijven. Hoe groter de bedrijven, hoe groter het aandeel dat beschikt over een vermoedelijke opvolger.

Figuur Aandeel bedrijfsleiders ouder dan 50 met vermoedelijke opvolger, volgens bedrijfsgrootte (standaardoutput in euro), 2020

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De opvolging is ook sectorafhankelijk. In 2020 is de opvolging op Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar het vaakst gegarandeerd op bedrijven gespecialiseerd in melkproductie.

De opvolging wordt enkel bevestigd bij bedrijven waar het bedrijfshoofd een natuurlijk persoon is ouder dan 50 jaar. Over de opvolging bij de vennootschappen zijn geen gegevens beschikbaar.

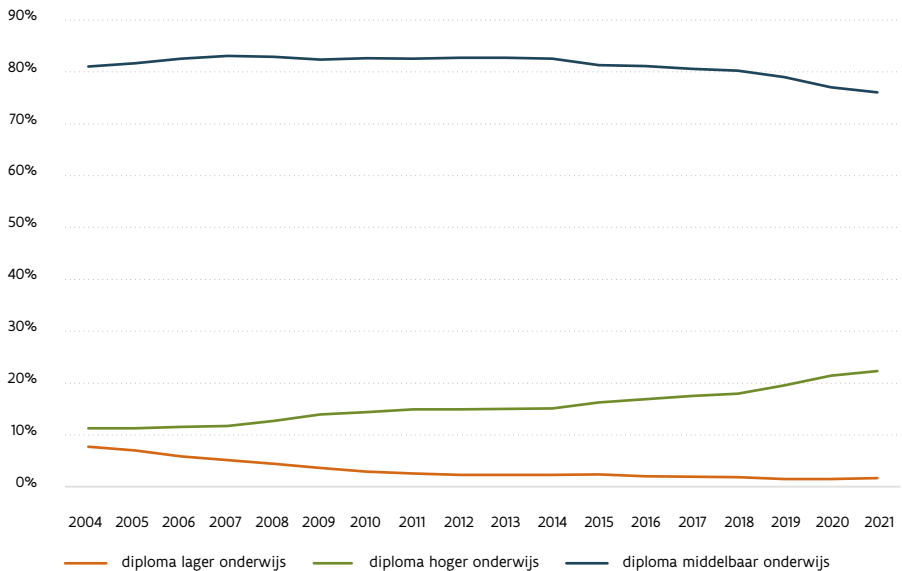
OPLEIDING

Het opleidingsniveau van de bedrijfshoofden die deelnemen aan het Landbouwmonitorningsnetwerk (LMN) neemt jaarlijks toe. Het merendeel van de bedrijfshoofden heeft een diploma middelbaar onderwijs als hoogst behaalde diploma. In 2021 is dat 76%, het percentage daalt. Ook het aantal landbouwers zonder middelbaar diploma is de afgelopen jaren gedaald, van 7,7% in 2004 tot slechts 1,6% in 2021.

Deze dalingen zijn ten voordele van het aantal bedrijfshoofden met een hoger diploma. In 2021 heeft 22% van de bedrijfshoofden van het LMN een diploma hoger onderwijs, terwijl dat 11% was in 2004.

Niet alleen het opleidingsniveau stijgt, ook wordt er meer gekozen voor een landbouwgerelateerde opleiding. In 2021 had 66% van de bedrijfshoofden van het LMN een landbouwgerelateerde opleiding, terwijl dat in 2004 nog 60% was.

Figuur Aandeel bedrijfshoofden (van het Landbouwmonitorningsnetwerk) volgens hoogst behaalde diploma, 2004-2021

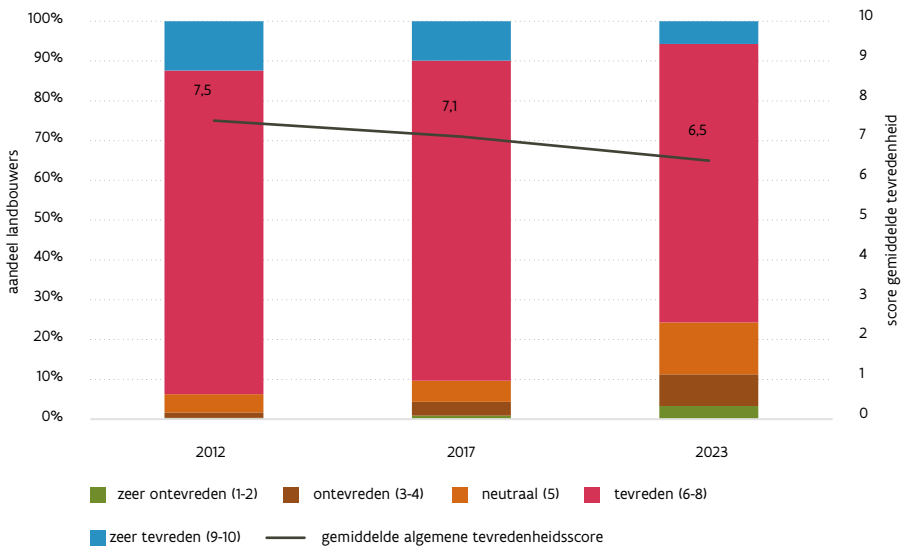
Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

WELBEVINDEN

In het najaar van 2023 werd een enquête over welbevinden uitgevoerd bij de landbouwers die deelnemen aan het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Een van de vragen peilde naar algemene levenstevredenheid, die beoordeeld moet worden op 10. Deze indicator wordt geregeld gebruikt om het subjectief welbevinden in het kader van een positieve geestelijke gezondheid te meten. De bevraging toont dat slechts 5% van de landbouwers zeer tevreden is.

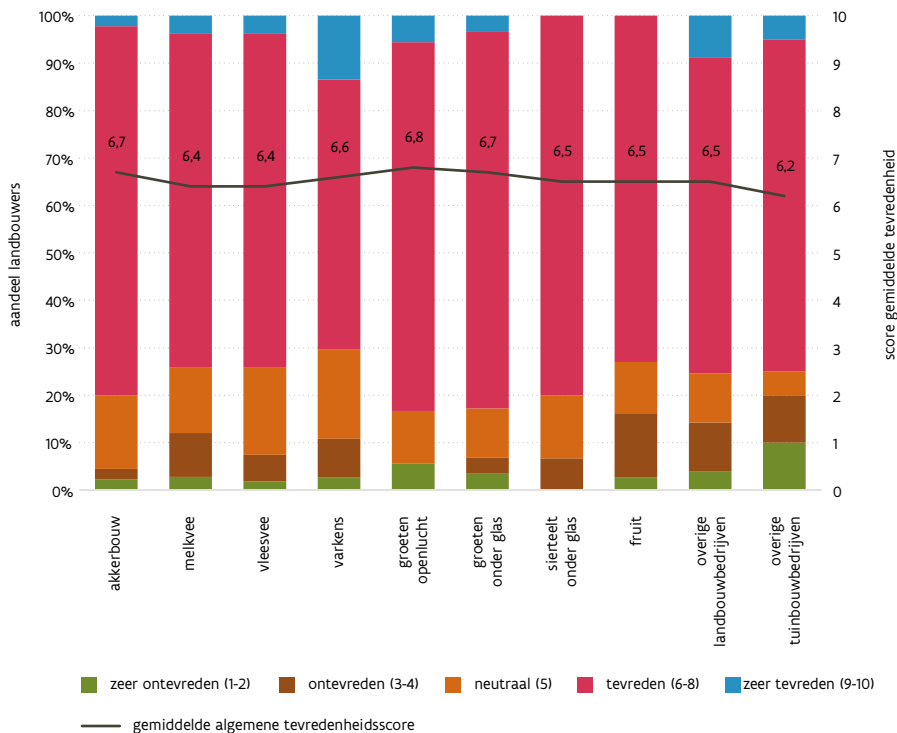
Figuur Algemene tevredenheid met het leven, aandeel per klasse en gemiddelde score, 2012, 2017 en 2023

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

29% van de landbouwers geeft zichzelf een score van 8 of meer en 11% is (zeer) ontevreden. In de algemene populatie zijn deze percentages respectievelijk 52% en 6% (Statistiek Vlaanderen). De landbouwers zijn dus minder tevreden over hun leven dan de algemene populatie. Gemiddeld geven de Vlamingen zichzelf een score van 7,3, terwijl dat bij de landbouwers 6,5 bedraagt. Uit de eerste figuur blijkt ook dat de tevredenheid de laatste 12 jaar afneemt. De tweede figuur geeft de resultaten per sector weer.

Figuur Algemene tevredenheid met het leven, aandeel per klasse en gemiddelde score, volgens deelsector, 2023

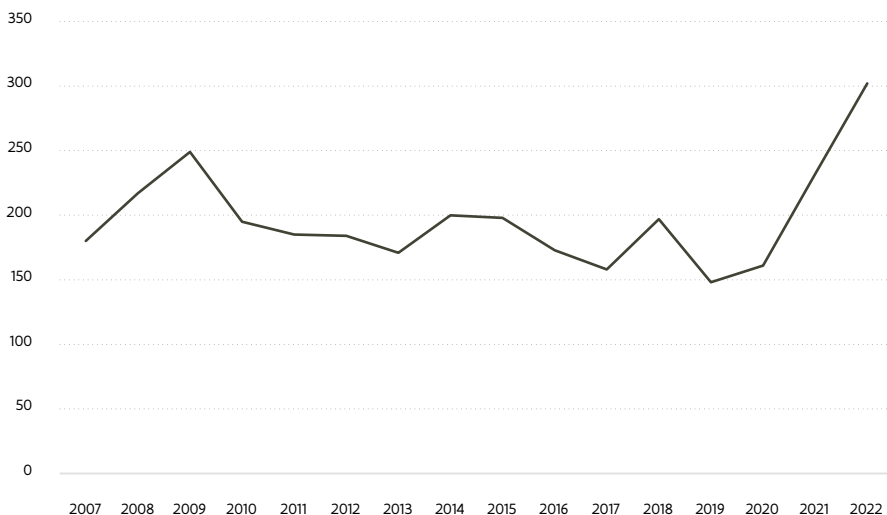

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Dat het niet zo goed gaat met het mentaal welbevinden van landbouwers blijkt ook uit het aantal aanmeldingen bij hulporganisatie Boeren op een Kruispunt. Deze organisatie begeleidt landbouwers bij financiële, economische, psychologische, technische of sociale problemen.

In 2022 ging het om 302 unieke aanmeldingen. Het aantal klimt steil omhoog sinds 2020. Vooral binnen de dierlijke sectoren en de akkerbouw wordt hulp gezocht. Bij de tuinbouw blijft het aantal aanmeldingen vrij beperkt. De provincies West- en Oost-Vlaanderen steken erbovenuit.

Figuur Aantal aanmeldingen bij Boeren op een Kruispunt, 2007-2022

Bron: Boeren op een Kruispunt

ECONOMIE

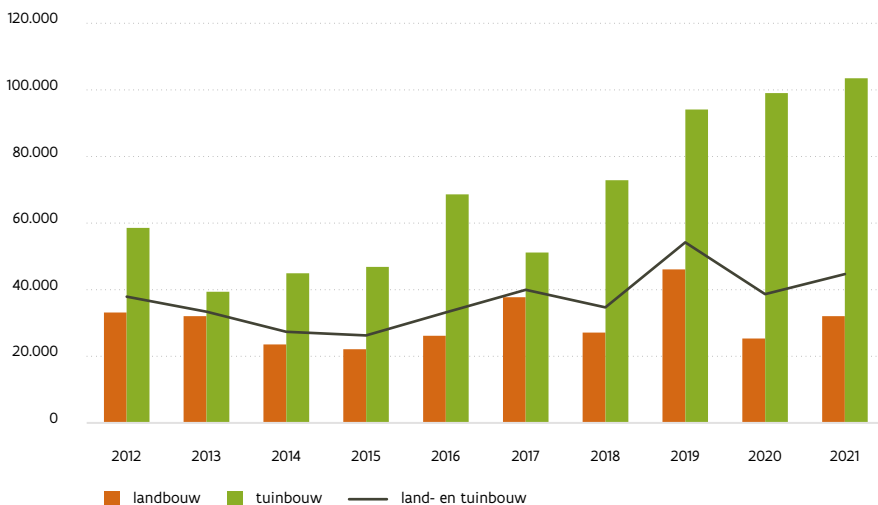

BEDRIJFSECONOMISCH INKOMEN

Het familiaal arbeidsinkomen (FAI) is de vergoeding voor de eigen arbeid (van de bedrijfsleider en eventuele meewerkende gezinsleden). De betaalde factor- en aangerekende factorkosten voor grond en bedrijfskapitaal (fictieve pacht en fictieve rente) zijn hierbij al in rekening gebracht. Het FAI per familiale arbeidskracht (FAK) is de vergoeding voor de eigen arbeid uitgedrukt per familiale arbeidskracht (in euro per FAK).

Figuur Arbeidsinkomen (FAI) per familiale arbeidskracht (FAK), euro, 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

De totale land- en tuinbouw scoort in de periode 2012-2021 een minimale FAI per FAK van 26.200 euro in 2015 tot het maximum van 54.200 euro per FAK in 2019. De landbouwbedrijven noteren net een fractie lager, maar de tuinbouwbedrijven behalen over het algemeen een aanzienlijk hoger FAI per FAK. Hun vergoeding voor eigen arbeid bedraagt minimaal 39.400 euro in 2013 tot maximaal 103.500 euro per FAK in 2021.

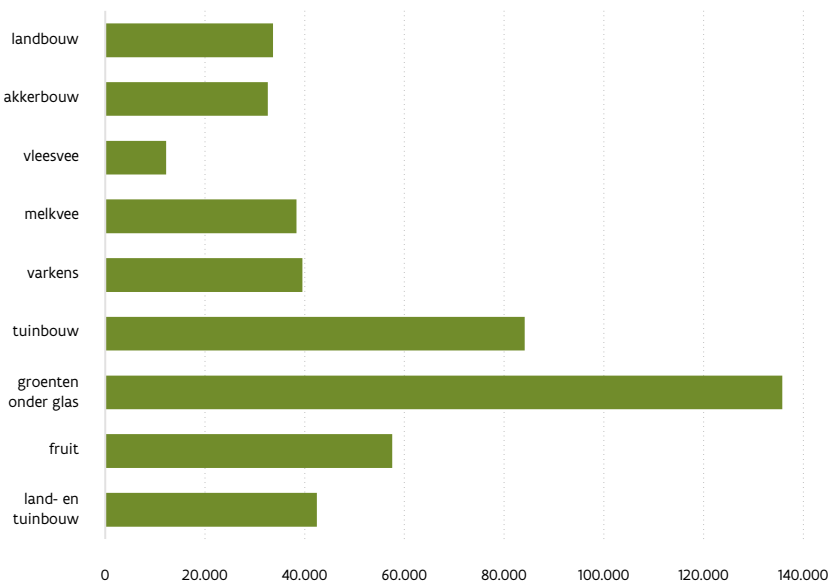
De figuur toont een belangrijke variabiliteit over de jaren heen en tussen de sectoren. Ze geeft enkel gemiddeldes weer voor de land- en tuinbouw, landbouw en tuinbouw per jaar, waardoor de verschillen tussen de diverse sectoren en zeker tussen de individuele bedrijven niet zichtbaar zijn.

BEDRIJFSECONOMISCH INKOMEN SECTOREN

Het familiaal arbeidsinkomen (FAI) is de vergoeding voor de eigen arbeid (van de bedrijfsleider en eventuele meewerkende gezinsleden). De betaalde factor- en aangerekende factorkosten voor grond en bedrijfskapitaal (fictieve pacht en fictieve rente) zijn hierbij al in rekening gebracht. Het FAI per familiale arbeidskracht (FAK) is de vergoeding voor de eigen arbeid uitgedrukt per familiale arbeidskracht (in euro per FAK).

Figuur Familiaal arbeidsinkomen (FAI) per familiale arbeidskracht (FAK), euro, gemiddelde 2017-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

De tuinbouwbedrijven doen het met 84.100 euro per FAK aanzienlijk beter dan de landbouwbedrijven. De glasgroentebedrijven scoren heel goed (135.800 euro per FAK). De fruitteeltbedrijven landen op 57.500 euro per FAK.

De landbouwbedrijven noteren gemiddeld 33.700 euro per FAK. De verschillen zijn (veel) minder groot. De varkensbedrijven behalen over 2017-2021 met 39.500 euro het hoogste FAI per FAK, gevolgd door de melkveebedrijven (38.300 euro) en de akkerbouwbedrijven (32.600 euro). De vlesveebedrijven bengelen onderaan: ze zien gemiddeld genomen slechts een zeer magere vergoeding voor eigen arbeid per FAK van 12.200 euro.

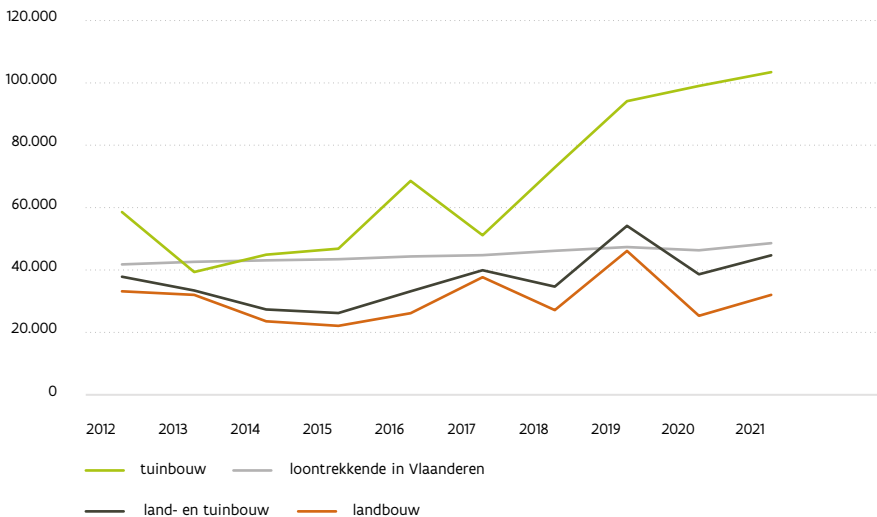
VERGELIJKING INKOMEN LANDBOUWER EN LOONTREKKENDE

Om de toestand van de inkomens in de landbouw te vergelijken met die van de andere werknemers in de economie stellen we de evolutie van het familiaal arbeidsinkomen per familiale arbeidskracht (FAK) tegenover die van het 'vergelijkbaar inkomen'. Het 'vergelijkbaar inkomen' vertegenwoordigt het gemiddeld brutosalaris van het geheel van de loontrekkenden van Vlaanderen.

Het familiaal arbeidsinkomen van een voltijdse landbouwer ligt in 2021 met 44.705 euro 8% lager dan het inkomen van een voltijds loontrekkende in Vlaanderen.

Figuur Vergelijking inkomen landbouwer en loontrekkende in Vlaanderen, euro, 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN, Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) en Nationale Bank van België

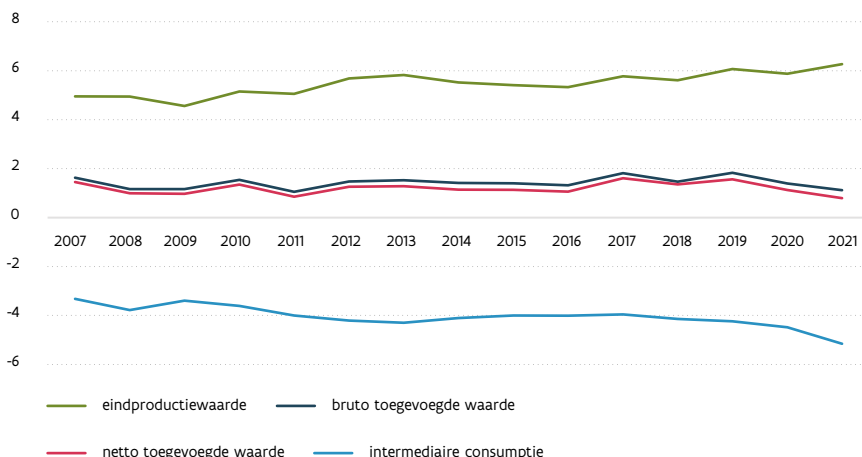
Over de hele periode (2012-2021) beschouwd ligt het gemiddelde inkomen in de land- en tuinbouw 17,5% lager dan het gemiddeld inkomen van een loontrekkende in Vlaanderen. Als we naar de deelsectoren kijken, valt op dat het inkomen in de tuinbouw sterk schommelt en over de hele periode gemiddeld 51,4% hoger ligt dan het inkomen van de loontrekkende Vlaming. Dat is vooral te danken aan de laatste drie jaren. Het gemiddeld familiaal inkomen in de deelsector landbouw ligt echter een pak lager en is gemiddeld 31,9% minder dan het inkomen van de loontrekkende.

PRODUCTIEWAARDE

De eindproductiewaarde is de omzet van alle land- en tuinbouwactiviteiten tegen marktprijzen. In 2021 bedraagt de eindproductiewaarde van de gehele Vlaamse en tuinbouw 6,29 miljard euro. Daarvan komt het grootste deel voort uit de veeteelt (57%). Tuinbouw en akkerbouw volgen met respectievelijk 33% en 10%. De vijf belangrijkste subsectoren qua productiewaarde zijn varkens (1,28 miljard euro), melk en melkderivaten (1,11 miljard euro), groenten (938 miljoen euro), sierteeltproducten (579 miljoen euro) en runderen (575 miljoen euro). Zij vertegenwoordigen samen 71% van de totale productiewaarde. In de periode 2007-2021 tekent de productiewaarde een licht stijgende trend op.

Figuur Productiewaarde van de land- en tuinbouw, miljard euro, 2007-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij

De intermediaire consumptie vertegenwoordigt de waarde van alle goederen en diensten die als input dienen voor de landbouwproductie. De intermediaire consumptie stijgt de laatste jaren en bedraagt 5,15 miljard euro in 2021. Hiervan is 53% voor veevoer, 12% voor energie en 3% voor meststoffen.

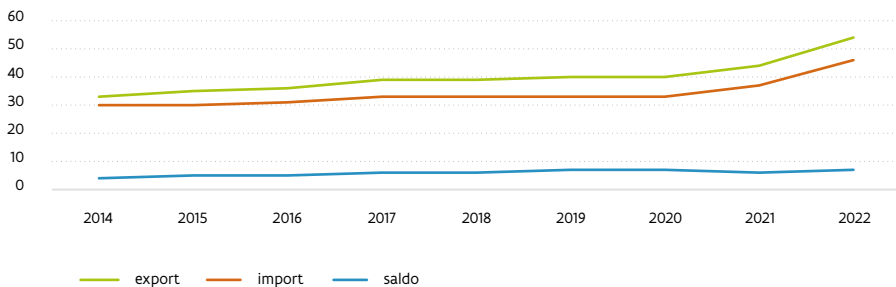
Uit de waarde van de eindproductie en het intermediaire verbruik kan de bruto toegevoegde waarde bepaald worden. De netto toegevoegde waarde komt tot stand wanneer ook de afschrijvingen en nettosubsidies in rekening worden gebracht. In 2021 bedraagt de netto toegevoegde waarde 795 miljoen euro, wat de laagste waarde is in de periode 2007-2021.

BUITENLANDSE HANDEL AGROPRODUCTEN

Vlaanderen is een netto-exporteur van agrarische producten. De invoer bedraagt in 2022 46,4 miljard euro en de uitvoer 53,8 miljard euro. Het handelsoverschot bedraagt daardoor +7,5 miljard euro. Het Vlaamse aandeel in de totale Belgische in- en uitvoer van agrarische producten bedraagt respectievelijk 86,5% en 84,6%.

Figuur Vlaamse buitenlandse handel in agroproducten, miljard euro, 2014-2022

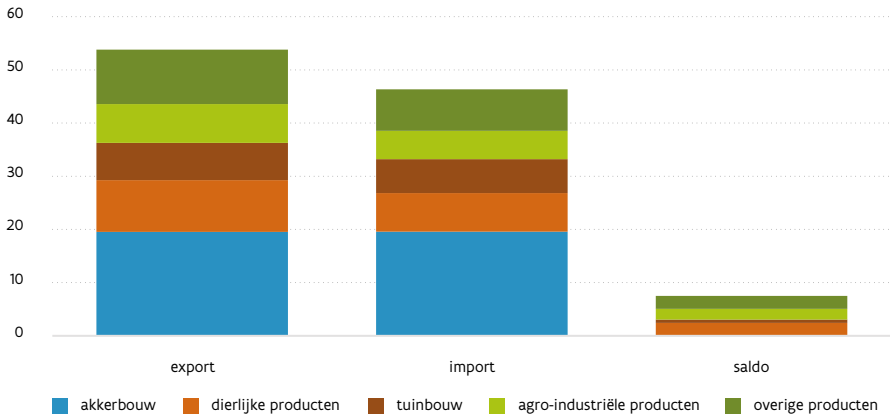
Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van de Nationale Bank van België

De agrarische producten waren in 2022 volgens de Nationale Bank van België goed voor 9,5% van de totale Vlaamse import en 11,2% van de totale export. De stijging van de in- en uitvoer in 2021 en 2022 is grotendeels het gevolg van de sterke inflatie. Het totale volume van de agrohandel is vrij constant gebleven, al zijn er verschillen tussen productgroepen.

Vlaanderen is ook een vooraanstaande speler in de Europese agrohandel. Het aandeel van Vlaanderen in de EU bedraagt 6,4% bij de invoer van agrarische producten en 7,0% bij de uitvoer ervan.

De akkerbouwproducten zijn met voorsprong de belangrijkste productgroep voor de agrohandel, met een in- en uitvoer van 19,6 miljard euro. Het is dan ook een heel brede categorie met basisproducten als granen en oliehoudende zaden, die voor menselijke en dierlijke consumptie bestemd zijn, uitheemse producten zoals koffiebonen, rijst en cacao, en afgeleide producten, zoals deegwaren, koekjes en chocolade. Bij de uitvoer staan de overige producten (vis, schaal- en weekdieren, dranken, oliën en vetten, veevoeders) (10,2 miljard euro) en de dierlijke producten (9,7 miljard euro) op de plaatsen twee en drie. Bij de invoer staan de overige producten (7,8 miljard euro) voor de dierlijke producten (7,3 miljard euro) bovenaan.

Figuur Vlaamse buitenlandse handel in agroproducten, volgens productgroep, miljard euro, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van de Nationale Bank van België

Vooral de dierlijke producten (met een saldo van +2,5 miljard euro) en de overige producten (+2,4 miljard euro) dragen bij tot het Vlaamse handelsoverschot. Ook de agro-industriële producten (+2,0 miljard euro) en de tuinbouwproducten (+0,6 miljard euro) noteren een overschot. Bij akkerbouwproducten is het verschil tussen invoer- en uitvoerwaarde gering (saldo van -40 miljoen euro), maar dat er voor het eerst sinds jaren een tekort in deze categorie is, wijst op de stijgende prijzen in 2022 voor granen, oliezaden en andere inputs voor de landbouw en agrovoedingsindustrie.

Het totale positieve saldo wijst erop dat de Vlaamse agrovoedingssector meerwaarde creëert. Vlaanderen voert veel onbewerkte bulkproducten in (bv. cacao, tarwe, gerst, soja en levende dieren) en voert in meer of mindere mate verwerkte producten uit (bv. chocolade, koekjes, bier, zuivel en vlees). Vlaanderen is door zijn centrale ligging in West-Europa en de havens van Antwerpen en Zeebrugge een belangrijk doorvoerland, dus we voeren ook buitenlandse bulkproducten uit, zoals bananen, koffie en tabak.

Uit de data van FAO blijkt dat België wereldwijd de grootste exporteur is van diepvriesaardappelen (frietten, kroketten en dergelijke) en diepvriesgroenten. Voor chocoladeproducten, onbewerkte tabak en malt staat België op de tweede plaats. Andere topproducten zijn bier (3e plaats), gebak en suikerwerk (elk 4e plaats), kippenvlees (5e plaats), varkensvlees (6e plaats), niet-alcoholische dranken (7e plaats) en kaas van koemelk (10e plaats).

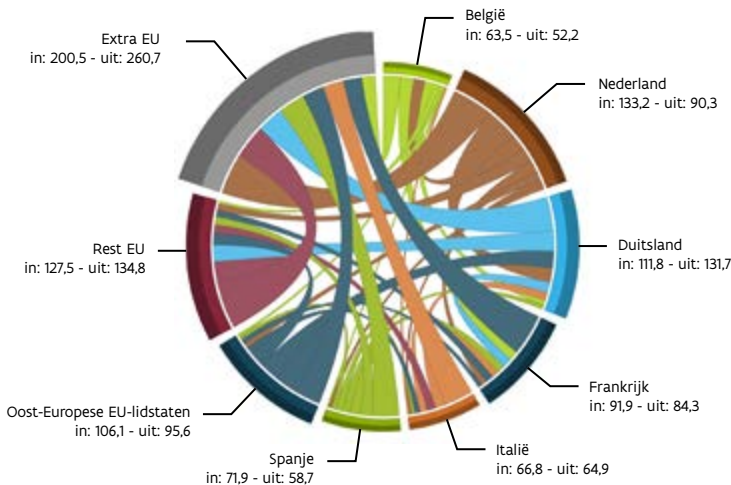
BUITENLANDSE HANDEL AGROPRODUCTEN: STROMEN

België heeft een open internationale economie, en dat geldt zeker voor de agrovoedingssector. Binnen Europa bekleedt België een vooraanstaande positie in de agrohandel.

De figuur geeft de handelsstromen weer waarbij elke stroom is ingekleurd met de kleur van het land dat de grootste exportwaarde in de handel tussen de twee betrokken landen realiseert.

Figuur Handelsstromen van agroproducten, miljard euro, 2022

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Eurostat (Easy Comext)

In 2022 bedraagt de totale Belgische agro-export bijna 63,5 miljard euro, terwijl de import goed is voor 52,2 miljard euro. De belangrijkste landen waaruit België agroproducten invoert in 2022 zijn de buurlanden Nederland, Frankrijk en Duitsland (samen goed voor 58%) en de rest van de EU-27 (ruim 16%). Bijna 26% van de ingevoerde goederen is afkomstig van buiten de EU. Diezelfde grote lijnen zien we terug in de agro-export, waar België voor 53% exporteert naar de buurlanden, gevolgd door ruim 21% naar de andere landen van de EU-27. De export naar landen buiten de EU (inclusief het Verenigd Koninkrijk) is goed voor 26%.

De landen van de EU-27 voeren in 2022 samen voor 772 miljard euro aan landbouwproducten uit (zowel binnen als buiten de EU) en voor 720 miljard euro aan landbouwproducten in. België heeft een aandeel van 8,2% in de totale agrarische uitvoer en 7,4% van de totale invoerwaarde van alle landen van de EU-27.

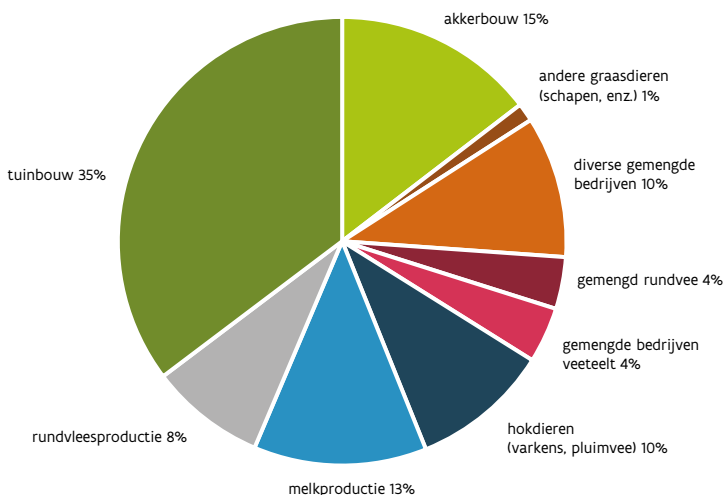
TEWERKSTELLING

In 2020 werden 45.938 personen regelmatig tewerkgesteld in de Vlaamse land- en tuinbouw. In navolging van de dalende tendens van het aantal landbouwbedrijven, daalt ook het aantal regelmatig tewerkgestelde personen continu. Ten opzichte van 2010 zijn er 19% minder personen regelmatig tewerkgesteld. De arbeidsbezetting is overwegend familiaal. In 2020 is 69% van het totale aantal regelmatig tewerkgestelden familiale arbeid, maar het aandeel familiale arbeidskrachten is beduidend afgenomen. Hierbij moet opgemerkt worden dat de personen werkzaam bij een vennootschap als niet-familiaal beschouwd worden.

Omgerekend naar voltijdse arbeidskrachten en rekening houdend met de niet-regelmatig tewerkgestelden betekent dat 37.065 voltijdse arbeidskrachten (VAK) of gemiddeld 1,6 VAK per bedrijf in 2020. Ook het aantal voltijdse arbeidskrachten daalt continu. Ten opzichte van 2010 zijn er 16% minder voltijdse arbeidskrachten.

Figuur Indeling van de voltijdse arbeidskrachten naar productierichting, 2020

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

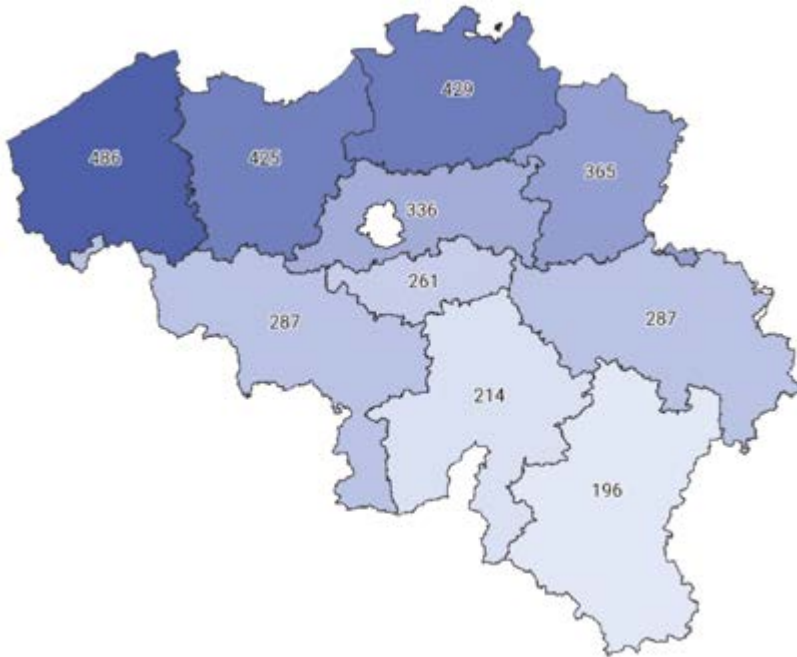
Ongeveer 35% van de arbeidskrachten is tewerkgesteld op gespecialiseerde tuinbouwbedrijven, 40% op gespecialiseerde veeteeltbedrijven en 15% op gespecialiseerde akkerbouwbedrijven.

PRIJS VAN LANDBOUWGROND

In 20 jaar tijd is het aandeel cultuurgrond dat eigendom is van de landbouwer toegenomen van 33% naar 40% in 2020. Het aandeel grond in pacht liep in diezelfde periode terug van 66% naar 58%. De overige 1 à 2% is voor deelpacht en andere vormen van pacht.

Figuur Gemiddelde pacht prijs van landbouwgrond, euro per ha, 2022

Bron: Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

In 2023 bedraagt de gemiddelde verkoopprijs van een hectare landbouwgrond in Vlaanderen 66.288 euro. Dat is een stijging van bijna 69% in 10 jaar tijd. De duurste landbouwgrond is in West-Vlaanderen (75.300 euro) terug te vinden en de goedkoopste in Limburg (53.747 euro) (Notaris.be, 2022).

De pacht prijs van een betaalde grond in Vlaanderen bedraagt in 2022 gemiddeld 424 euro per hectare, goed voor een stijging van ruim 45% in 10 jaar tijd. Ook qua pacht is West-Vlaanderen (486) de duurste provincie. Vlaams-Brabant heeft dan weer de goedkoopste pacht, met 336 euro per hectare.

OMGEVING

BESTEMMING VS. GEBRUIK LANDBOUWAREAAL

Van de 674.500 hectare aangegeven door personen die een verzamelaanvraag moeten indienen, ligt 599.500 hectare (89%) in een landbouwbestemming, 44.200 hectare (6,5%) in een groene bestemming (natuur en reservaat, bos, overig groen), 28.500 hectare (4,2%) in een harde bestemming (wonen, industrie, overige) en 1.900 hectare (0,3%) in een recreatieve bestemming.

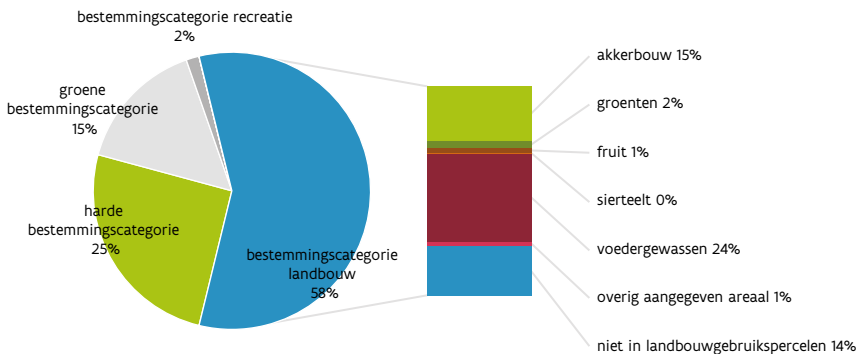
Volgens de Ruimteboekhouding is 783.500 hectare (57,6%) van Vlaanderen ingekleurd als landbouwbestemming, 345.300 hectare (25,4%) als harde bestemming, 210.200 hectare (15,5%) als groene bestemming en 20.600 hectare (1,5%) als recreatieve bestemming.

Van de 783.500 hectare die bestemd is voor landbouw, is 599.500 hectare (76,5%) aangegeven door aangifteplichtigen. Dat betekent dat 23,5% van de landbouwbestemming (184.000 ha) niet gebruikt wordt voor landbouw.

Of er sprake is van zonevreemdheid is afhankelijk van de teelt en/of van de eigenlijke bestemming in het ruimtelijk plan. Voorbeelden zijn heide in natuurbeheer in een groene bestemming, manege-weiland in een recreatiebestemming of landbouwgebouwen in een harde bestemming.

De ruimtelijke bestemming kan gevolgen hebben voor de uitbreidingsmogelijkheden van de landbouwbedrijven of voor de mogelijkheden na stopzetting van de landbouwactiviteit.

Figuur Ruimteboekhouding van Vlaanderen en opdeling landbouwbestemming volgens gebruik, 2022

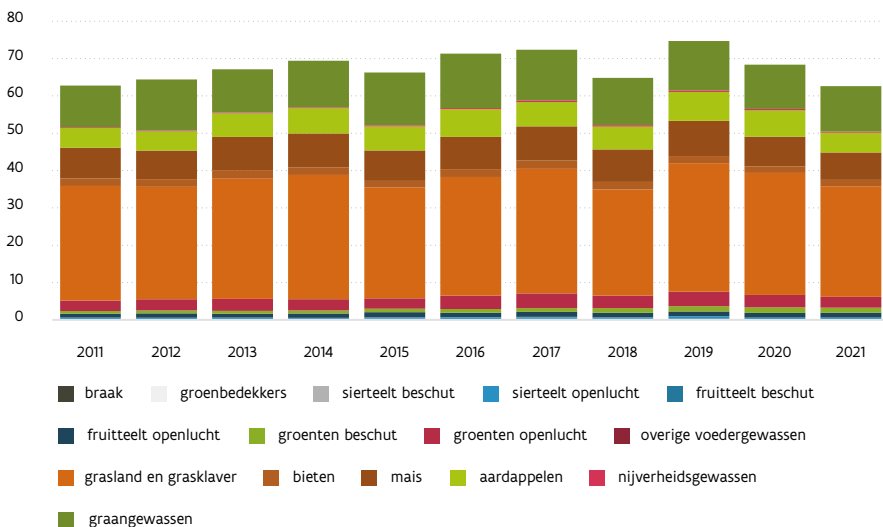
Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van eigen gegevens en Departement Omgeving

NUTRIËNTEN

Gewassen en dieren hebben nutriënten, zoals stikstof (N) en fosfor (P), nodig. Die krijgen ze via bemesting of voeder. In 2021 is 91,6 miljoen kg N en 17,3 miljoen kg P uit dierlijke mest (ruwe mest en verwerkte mestproducten) gebruikt op landbouwgrond (VLM, 2022). Op basis van een extrapolatie van de gegevens uit het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) is het geschatte totale kunstmestgebruik door de Vlaamse land- en tuinbouw 62,6 miljoen kg N in 2021. Ten opzichte van 2020 is het gebruik met 8% gedaald. De meeste N-kunstmest komt in 2021 terecht op grasland (47%) en graangewassen (19%). Maïs is goed voor 12% en aardappelen nemen 8% voor hun rekening. De aandelen zijn vrij constant in de tijd.

Figuur Kunstmestgebruik per gewasgroep, miljoen kg N, 2011-2021

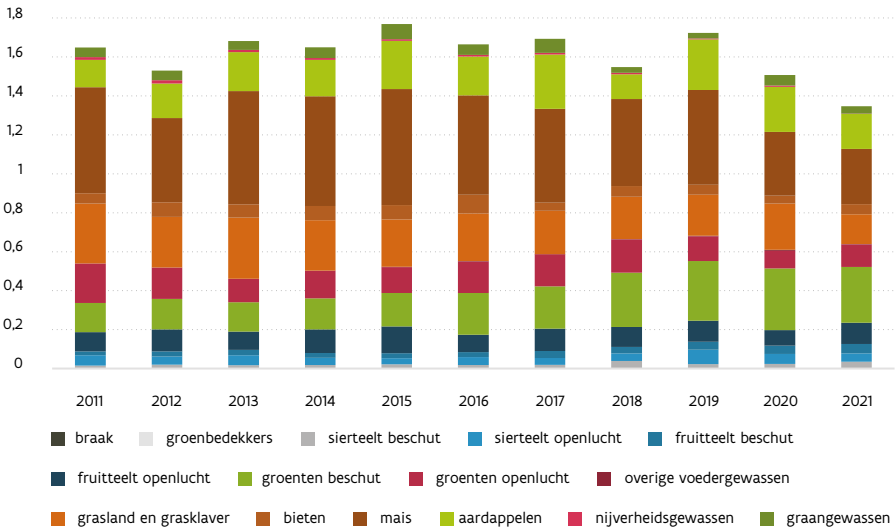

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN en verzamelaanvraag

Om de hoge beoogde opbrengst te behalen, hebben beschutte teelten een groot N-kunstmestgebruik per hectare. Dierlijke mest wordt hier niet toegepast. Tomaten, die bijna een jaar in de serre staan, krijgen 1.484 kg N/ha per jaar. Dan volgen sla (654 kg N/ha), overige groenten beschut (640 kg N/ha), sierteelt beschut (363 kg N/ha) en fruitteelt beschut (207 kg N/ha). In openlucht komt het meeste N-kunstmest op wintertarwe (169 kg N/ha) en wintergerst (131 kg N/ha). Voor suikerbiet is dat 82 kg N/ha en voor maïs 50 kg N/ha.

In 2021 bedraagt het totaal geschatte P-kunstmestgebruik na extrapolatie op basis van het LMN 1,3 miljoen kg P. De verdeling van P over de gewasgroepen geeft een ander beeld dan die van N omdat de gewasbehoeften anders zijn. De meeste P komt terecht op groenten beschut (21%), maïs (21%), aardappelen 5% en grasland 11%. Ten opzichte van 2020 is het gebruik met 11% gedaald. Ten opzichte van 2011 is het gebruik op groenten beschut met 91% gestegen en op maïs met 48% gedaald.

Figuur Kunstmestgebruik per gewasgroep, miljoen kg P, 2011-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN en verzamelaanvraag

Per ha wordt er veel P gebruikt in beschutte teelten door de hoge beoogde opbrengst en de onmogelijkheid om dierlijke mest aan te wenden. Tomaten, die bijna een jaar in de serre staan, krijgen 315 kg P/ha. Dan volgen overige groenten beschut (150 kg P/ha), sla (130 kg P), sierteelt beschut (77 kg P/ha) en fruitteelt beschut (63 kg P/ha). In openlucht is de P-behoefte het grootst bij witloofwortelteelt (20 kg P/ha) en overige fruitteelt openlucht (19 kg P/ha). Bewaaraardappelen krijgen 5 kg P/ha en maïs 2 kg P/ha.

Sinds 2021 moeten zowel landbouwers als producenten en handelaars van kunstmest een digitaal kunstmestregister bijhouden. Volgens het gebruiksregister van de landbouwers is er in 2021 48,6 miljoen kg N en 0,6 miljoen kg P per ha gebruikt. Op basis van de registratie van de kunstmesthandelaars concludeert VLM echter dat er een onderaangifte is van de aangekochte hoeveelheid kunstmest in de digitale registers van de landbouwers (VLM, 2022).

De planten en dieren gebruiken niet alle aangeboden nutriënten. Een deel hiervan verdwijnt naar lucht, bodem en water. Dat verlies van nutriënten betekent voor agrarische bedrijven een verlies aan inputs en veroorzaakt extra kosten. Ondanks al de geleverde inspanningen blijven deze emissies een lastige uitdaging voor de landbouw. Zo is landbouw de voornaamste Vlaamse emissiebron van verzurende emissies (48%) en vermestende emissies (53%). Volgens het luchtbeleidsplan 2030 mag de kritische last voor verzuring en vermisting tegen 2050 in geen enkel ecosysteem overschreden worden. In 2021 is deze depositiedrempelwaarde voor verzuring overschreden op 19% van de totale oppervlakte natuur in Vlaanderen. Voor vermisting is dat 80%. Landbouw neemt in 2021 40% van de totale verzurende depositie in Vlaanderen in en is daarmee de tweede grootste bron, na import van buiten Vlaanderen (49%). De totale emissie van potentieel verzurende stoffen door de landbouw daalt in 2021 met 11% ten opzichte van 2007 en met 34% ten opzichte van 2000. De ammoniakemissie (NH_3) is goed voor 90% van de potentieel verzurende emissies van de landbouw in 2021. Het aandeel van stikstofoxiden (NO_x) bedraagt 9%. Dat van zwaveldioxide (SO_2) is verwaarloosbaar. Ondanks een reductie met 68% ten opzichte van 2000 is de landbouw in 2021 goed voor 94% van de ammoniakdepositie in Vlaanderen. Verzurende landbouwemissies zijn nauw verbonden met het gebruik en de opslag van (dierlijke) mest, waarbij NH_3 (en in mindere mate ook NO_x) vervluchtigt. Meer specifiek gaat het in 2021 over stalling en mestopslag (57%), mest uitrijden (21%) en beweiding (7%). Het kunstmestgebruik is verantwoordelijk voor 9%. Het brandstofgebruik vertegenwoordigt slechts 3% van het totaal (VMM, 2023).

Als stikstof en fosfor aangevoerd door dierlijke mest, kunstmest of andere meststoffen niet door de planten opgenomen zijn tijdens het groeiseizoen, kunnen die nutriënten uitspoelen naar het oppervlakte- en grondwater. De verschillende mestactieplannen (MAP) richten zich op het bereiken van de nitraatrichtlijndoelstellingen. Tijdens de laatste 10 jaar zijn de nitraatgehalten in het MAP-meetnet vrij stabiel met hogere overschrijdingspercentages tijdens de winterjaren 2017-2018 t.e.m. 2020-2021. Dat kwam door de lange droogteperiodes tijdens het groeiseizoen in de jaren 2017-2020. De weersomstandigheden in 2021 waren gunstiger met een lager overschrijdingspercentage van 22% in het winterjaar 2021-2022. Bij een overschrijding is minstens 1 keer de drempelwaarde van 50 mg nitraat per liter oppervlaktewater overschreden. MAP 6 hanteert ook een streefwaarde voor de gemiddelde nitraatconcentratie per afstroomzone van 18 mg nitraat/l. Op 54% van het landbouwareaal is die behaald in het winterjaar 2021-2022. De gemiddelde nitraatconcentratie in gebiedstype oppervlaktewater 1, 2 en 3 bedraagt 27,3 mg nitraat/l. De orthofosfaatconcentraties zijn verbeterd sinds 2016, maar 54% van de meetpunten haalt de milieukwaliteitsnorm niet in het winterjaar 2021-2022. Voor het grondwater is in 2021 een toename vastgesteld in vergelijking met voorgaande jaren met gemiddeld 35,4% van de meetpunten die een overschrijding van de norm van 50 mg nitraat/l kennen (VLM, 2022).

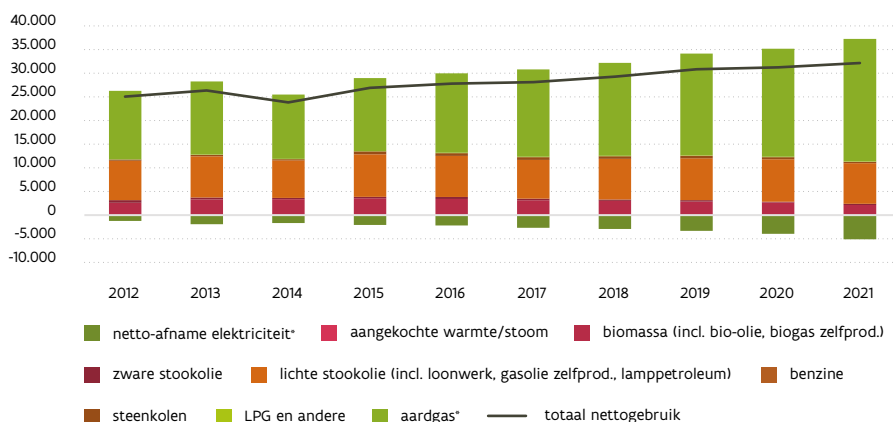
ENERGIE

Het totale netto primaire energiegebruik door de landbouwsector stijgt in 2021 naar 31.161 terajoule (TJ). Aardgas is met 81% de belangrijkste energiedrager. Het aandeel lichte stookolie bedraagt 27% en dat van biomassa 7%. Zware stookolie en steenkool zijn telkens goed voor 1%. Vanaf 2010 is de Vlaamse landbouw door warmte-krachtkoppelininstallaties en zonnepanelen een nettoproducent van elektriciteit geworden. In 2021 plaatst de landbouw 5.102 TJ meer op het net dan dat hij afneemt.

De WKK-installaties in eigen beheer van de landbouwsector produceren in 2021 netto 10.610 TJ elektriciteit. Hiervan wordt 8.583 TJ verkocht aan het net, de overige 2.027 TJ verbruiken de bedrijven zelf.

Figuur Netto-energiegebruik, per energiedrager, terajoule, 2012-2021

* evolutie grotendeels toe te schrijven aan WKK

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN en Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) en VEKA-Energiebalans

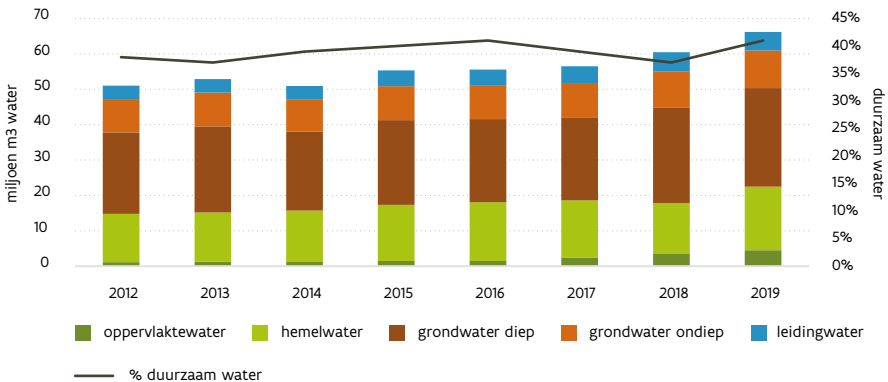
De groentesector onder glas is met 51% in 2021 de grootste energiegebruiker. De sierteeltsector onder glas heeft een energieaandeel van 6%. De WKK's in de glastuinbouw worden voornamelijk aangedreven door aardgas. De energie wordt vooral gebruikt voor verwarming van de kassen en recentelijk voor belichting van de teelten. De 'overige landbouwbedrijven' nemen 13% voor hun rekening. Daarna volgen de gespecialiseerde melkvee- (8%) en varkenshouderij (7%). De akkerbouwsector is goed voor 5%.

WATER

Het watergebruik in de land- en tuinbouw, exclusief het rechtstreekse hemelwater, wordt in 2019 geschat op 66,2 miljoen m³. Het was voor de tweede jaar op rij erg warm en droog, met captatieverboden als gevolg. Volgens de waterbron is 58% opgepompt grondwater (42% diep, 16% ondiep), 27% opgevangen hemelwater en 8% leidingwater. Het gebruik van oppervlaktewater hangt af de nabijheid van een waterloop of meer en de waterkwaliteit, maar door de droogte stijgt het aandeel van 2% in 2012 naar 7%. Gezien de lage waterbeschikbaarheid in Vlaanderen is duurzaam watergebruik belangrijk. Het aandeel bedraagt in 2019 41%. Het aandeel duurzaam water is de som van alle hemelwater, 80% van het oppervlaktewater en 50% van het ondiep grondwater gedeeld door het totale watergebruik.

Figuur Watergebruik per waterbron en aandeel duurzaam water, 2012-2019

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN en Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)

De glastuinbouw is in 2019 goed voor 20% van het watergebruik. De hoge waterbehoefte wordt beperkt door druppelbevloeiing en recirculatie van drainwater. Door opvang van hemelwater in grote bassins heeft de glastuinbouw een duurzaamheid van 72%. In de periode 2017-2022 is door het VLIF 7,8 miljoen euro steun gegeven, goed voor 1.405.152 m³ bijkomende wateropvang en -opslag.

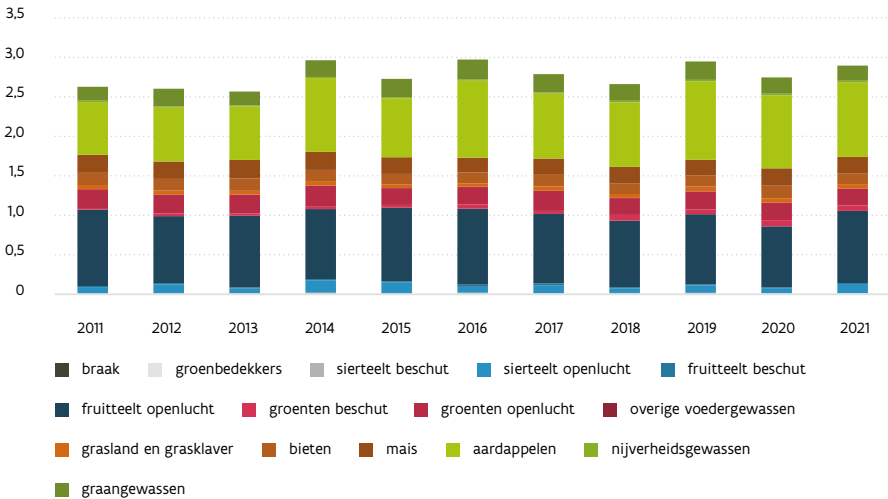
De Blue Deal en diverse projectoproepen stimuleren samenwerkingen rond hergebruik van restwater (hemelwater, gezuiverd effluent) tussen landbouwers en industrie, het beter vasthouden van water op het veld en droogtetolerante teelten.

GEWASBESCHERMING

Landbouwers gebruiken gewasbeschermingsmiddelen om hun oogst veilig te stellen. Het geschatte gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in 2021 bedraagt 2,9 miljoen kg actieve stof. De meeste middelen komen terecht op aardappelen (33%) en fruitteelt openlucht (32%). Nog eens 7% gaat telkens naar groenten openlucht, maïs en graangewassen. Ten opzichte van 2011 is het gebruik met 10% gestegen, maar uit de geharmoniseerde risico-indicator 1 (HRI 1) blijkt dat het risico voor mens en milieu met 44% is afgenomen. Per toepassingsgroep geldt in 2021 de volgende verdeling: 45% fungiciden, 28% herbiciden, 7% insecticiden en 20% andere (groeiregulatoren, bodemontsmetting, afweermiddelen en bewaarmiddelen).

Figuur Gebruik gewasbeschermingsmiddelen, per gewasgroep, miljoen kg actieve stof, 2011-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN en verzamelaanvraag

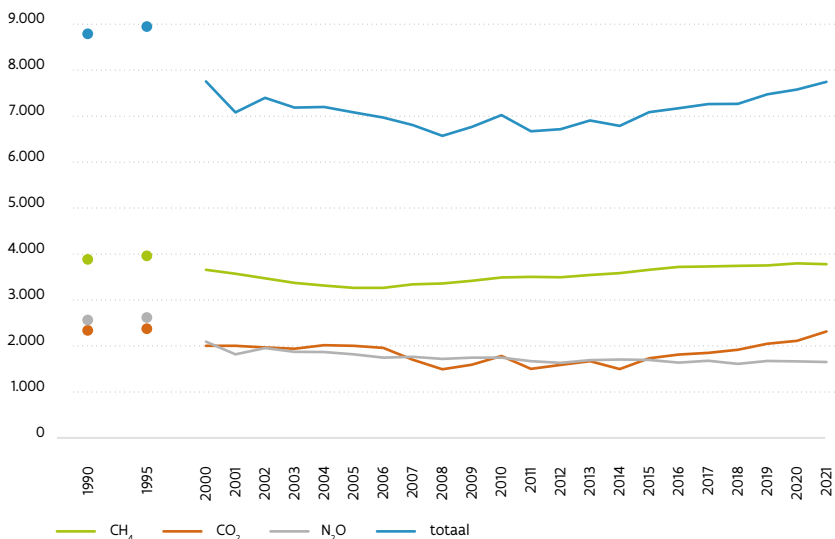
Laagstam-peren kennen per hectare een gebruik van 69 kg actieve stof (gewogen gemiddelde 2017-2021), vooral tegen de schimmelziektes schurft, echte meeldauw, vruchttrot en het insect perenbladvlo. Appelen worden minder bespoten (37 kg/ha). Ook de teelt van pootgoedaardappelen heeft met 55 kg actieve stof per hectare een hoog gebruik, om zo ziektevrij plantmateriaal te bekomen. Op bewaaraardappelen wordt 18 kg actieve stof gebruikt, op vroege aardappelen 5 kg minder omdat zij minder lang op het veld staan.

BROEIKASGASSEN

De Vlaamse landbouw stoot in 2021 7,7 megaton (Mton) CO₂-equivalenten uit binnen Vlaanderen. Dat is 10% van de totale Vlaamse broeikasgasemissie. Na een daling tussen 1990 en 2008 neemt de uitstoot van de landbouw jaarlijks sindsdien gestaag toe. De landbouwsector is de enige sector waar de absolute emissies in 2021 hoger liggen dan in 2005: +9%. Ten opzichte van 1990 ligt de broeikasgasuitstoot van de landbouw in 2021 12% lager.

Figuur Broeikasgasemissie, Mton CO₂-eq per broeikasgas, 1990-2021

Bron: Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)

De broeikasgasemissies van landbouw bestaan uit energetische emissies (CO₂) en niet-energetische emissies (lachgas of N₂O en methaan of CH₄). De energetische broeikasgasemissies zijn beperkt ten opzichte van andere sectoren. De verwarming van gebouwen heeft in 2021 een aandeel van 28% en die van mobiele machines 3%. De drijvende factor achter de evoluties in de niet-energetische emissies uit de landbouw is de omvang en samenstelling van de veestapel. Dat geldt zowel voor de daling voor 2008 als de stijging erna. Deze emissies zijn afkomstig van verteringsprocessen (CH₄) en mestopslag/stal (CH₄ en N₂O). Ze bedroegen respectievelijk 32% en 20% in 2021. Daarnaast stoten ook de landbouwbodems nog CO₂ en N₂O uit. In 2021 was dit 17% van het totaal.

SECTOREN

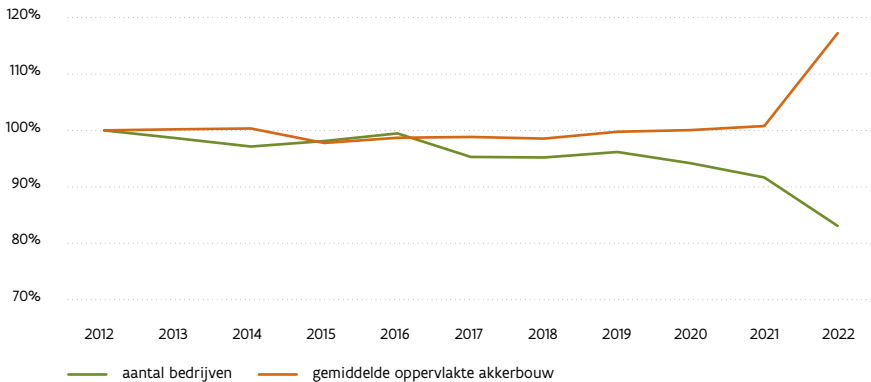
AKKERBOUW

Vlaanderen telt in 2022 13.268 bedrijven met akkerbouwgewassen. Dat is 59% van de Vlaamse landbouwbedrijven. Het aantal bedrijven met akkerbouwgewassen is tegenover 2012 met 17% afgenomen. De gemiddelde bedrijfsoppervlakte is daarentegen gestegen tot gemiddeld 16 hectare akkerbouwgewassen per bedrijf. Bijna een derde van alle Vlaamse landbouwexploitaties (7.369 bedrijven) zijn gespecialiseerde akkerbouwbedrijven. Hun aantal neemt bovendien toe. Het akkerbouwareaal is in de periode 2012-2022 met 3% afgenomen tot 215.800 hectare, maar maakt nog steeds ruim een derde uit van de totale oppervlakte cultuurgrond. De akkerbouw is geconcentreerd in de Zandleem- en Leemstreek en in de Polders.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met akkerbouwgewassen en de gemiddelde oppervlakte akkerbouwgewassen per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en de gemiddelde oppervlakte akkerbouwgewassen, index 2012 = 100%

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de Vlaamse akkerbouw ligt sinds 2012 tussen 457 en 668 miljoen euro. In 2021 steeg de waarde naar 631 miljoen euro, een toename met 25%. Aardappelen zijn in 2021 veruit het belangrijkste product met een aandeel van 47% in de totale productiewaarde van akkerbouw. Granen hebben een aandeel van ongeveer 25%, waarbij tarwe en gerst de belangrijkste teelten zijn. Suikerbieten volgen op ruime afstand met 6%.

Van 2012 tot 2021 schommelt het familiaal arbeidsinkomen tussen 24.100 euro en 66.000 euro per bedrijf. In diezelfde periode tellen de akkerbouwbedrijven gemiddeld 1,2 familiale arbeidskrachten. In 2021 bedraagt het familiaal arbeidsinkomen bijna 56.300 euro per bedrijf. Het nettobedrijfsresultaat was in de periode 2012-2021 voor de akkerbouw meermaals negatief. Het jaar 2021 behaalt, met 20.600 euro per bedrijf, echter het tweede hoogste nettobedrijfsresultaat. De akkerbouwers kunnen dus alle productiefactoren vergoeden en er rest een vergoeding voor het ondernemerschap.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik door gespecialiseerde akkerbouwbedrijven bedraagt 1.765 TJ in 2021. Dat komt overeen met 5% van het totale gebruik door de landbouw. In 2019 is de akkerbouw verantwoordelijk voor minder dan 1% van het totale watergebruik in de landbouw.

De gespecialiseerde akkerbouwbedrijven hebben in 2021 een geschat gebruik van 557 ton actieve stof aan gewasbeschermingsmiddelen. Fungiciden hebben hierin een aandeel van 42%, Herbiciden halen 38%, insecticiden 5% en andere 15%. Het geschatte kunstmestgebruik door deze bedrijven komt in 2021 uit op 13,1 miljoen kg stikstof (N), 209.000 kg fosfor (P) en 5,3 miljoen kg kalium (K).

GROENTEN IN OPENLUCHT

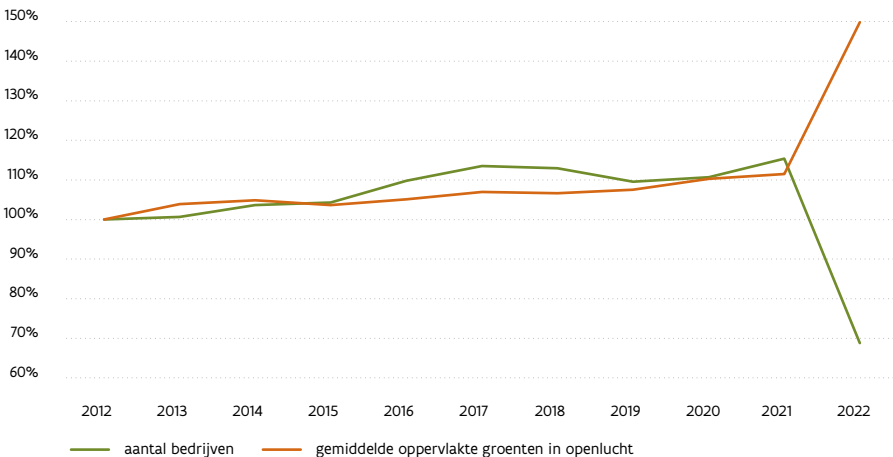

In 2022 worden er op 2.644 bedrijven, dat is 12% van de Vlaamse landbouwbedrijven, groenten in openlucht geteeld. Ten opzichte van 2012 is het aantal bedrijven met groenten in openlucht met 31% afgenomen, voornamelijk door een uitzonderlijke daling in 2022 (om administratieve redenen). Ondanks een aanzienlijke daling van het aantal bedrijven in 2022 is het areaal openluchtgroenten in de periode 2012-2022 met 3% toegenomen tot 26.216 hectare, goed voor 4% van de totale oppervlakte cultuurgrond. De groenteteelt in openlucht is sterk regionaal geconcentreerd in Midden-West-Vlaanderen.

De gemiddelde oppervlakte per bedrijf steeg met 50% sinds 2012, wat wijst op een sterke schaalvergroting. In 2022 wordt gemiddeld 10 hectare groenten in openlucht geteeld per bedrijf. Een vijfde (541 bedrijven) van de landbouwexploitaties die openluchtgroenten telen, zijn gespecialiseerde groentebedrijven.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met openluchtgroenten en de gemiddelde oppervlakte openluchtgroenten per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en de gemiddelde oppervlakte groenten in openlucht, index 2012 = 100%

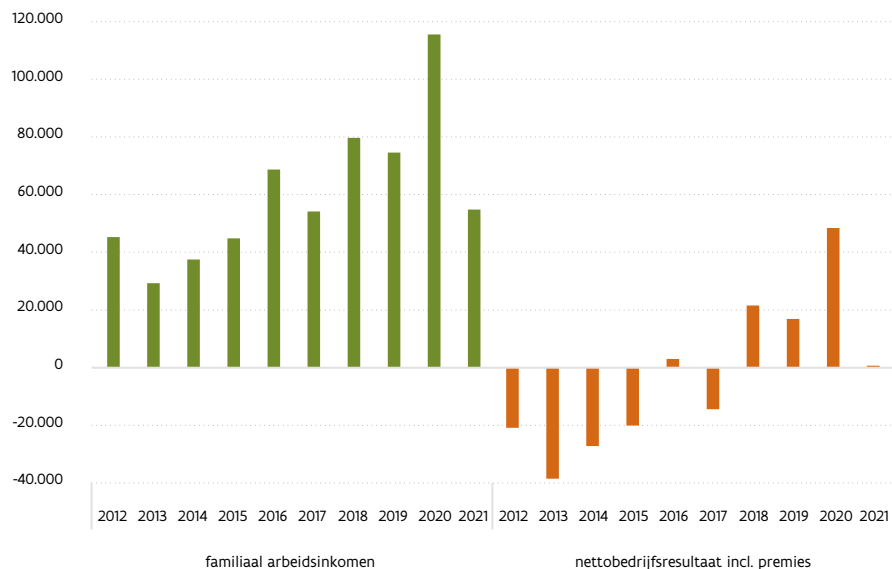

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de groenteteelt in openlucht neemt tussen 2012 en 2020 geleidelijk toe met een gemiddelde jaarlijkse groei van 2%. In 2021 stijgt de productiewaarde echter met 34% naar 463 miljoen euro. De producten met de grootste aandelen in de totale productiewaarde van groenten in openlucht zijn prei (26%), wortelen (14%) en bloemkool (9%).

Het familiaal arbeidsinkomen bedraagt in 2021 ruim 54.700 euro per bedrijf. In de periode 2012-2021 tellen de bedrijven met groenten in openlucht gemiddeld 1,6 familiale arbeidskrachten. In de jaren voor 2018 was het nettobedrijfsresultaat voor de bedrijven met openluchtgroenten vaak negatief. Vanaf 2018 wordt het nettobedrijfsresultaat positief, maar in 2021 zakt het van 48.200 naar 500 euro per bedrijf.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

In 2021 bedraagt het netto-energiegebruik door bedrijven gespecialiseerd in openluchtgroenten slechts 115 TJ in 2021. Dat komt overeen met minder dan 1% van het totale gebruik door de landbouw. In 2019 zijn de bedrijven met openluchtgroenten verantwoordelijk voor 2% van het totale watergebruik in de landbouw.

Het geschatte kunstmestgebruik door bedrijven gespecialiseerd in openluchtgroenten komt in 2021 uit op 853 ton stikstof (N), 22 ton fosfor (P) en 510 ton kalium (K).

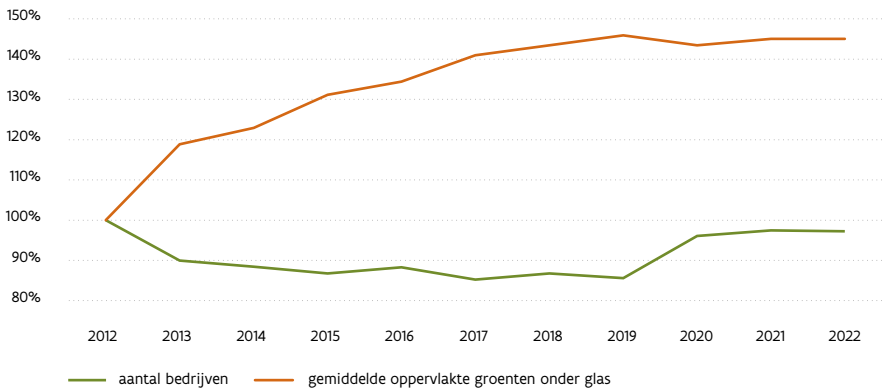
GROENTEN ONDER GLAS

In 2022 worden er in Vlaanderen op 697 bedrijven (3% van alle landbouwbedrijven) groenten onder glas geteeld. Het aantal glasgroentebedrijven vertoonde sinds 2012 een licht dalende trend, maar is de laatste drie jaar opnieuw gestegen. Ook de gemiddelde bedrijfsoppervlakte stijgt tot 1,8 hectare glasgroenten per bedrijf in 2022 – een toename met 45% in tien jaar tijd. Twee derde van de Vlaamse landbouwexploitaties met groenten onder glas (473 bedrijven) is een gespecialiseerd groentebedrijf. Het areaal glasgroenten is in de periode 2012-2022 toegenomen van 875 tot 1.234 hectare (+41%.) In 2022 maakt het areaal glasgroenten 0,2% uit van de totale oppervlakte cultuurgrond. De glastuinbouwsector is sterk regionaal geconcentreerd in de omgeving van Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten-Rijkevorsel-Merksplas-Ravels. Ook de regio rond Roeselare komt naar voren. Kleinere glastuinbouwgebieden zijn er rond Deinze, Beveren-Sint-Gillis-Waas en ten zuiden van Brugge.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met glasgroenten en de gemiddelde oppervlakte groenten onder glas per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en de gemiddelde oppervlakte groenten onder glas, index 2012 = 100%

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de Vlaamse groenteteelt onder glas is tussen 2012 en 2021 geleidelijk toegenomen van 316 naar 475 miljoen euro. Met een aandeel van 65% zijn tomaten in 2021 veruit het belangrijkste product. Sla en paprika hebben elk een gelijkaardig aandeel van respectievelijk 8% en 7%.

Het familiaal arbeidsinkomen van de bedrijven gespecialiseerd in glastuinbouw schommelt in de periode 2012-2021 tussen 89.900 euro (2013) en 300.200 euro (2018) per bedrijf. In diezelfde periode tellen deze bedrijven gemiddeld 2,0 familiale arbeidskrachten. In 2021 bedraagt het familiaal arbeidsinkomen 267.000 euro per bedrijf. Het nettobedrijfsresultaat was tussen 2012 en 2021 enkel in 2013 negatief. Uitgezonderd dat jaar konden dus telkens alle productiefactoren vergoed worden en er was ook ruimte voor een vergoeding van het ondernemerschap. In 2021 wordt een nettobedrijfsresultaat behaald van 91.900 euro per bedrijf.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik door de gespecialiseerde glasgroentebedrijven bedraagt 16.469 TJ in 2021. Met een aandeel van 51% in het totale energieverbruik door land- en tuinbouwbedrijven is deze deelsector de grootste energieverbruiker. De energie wordt vooral aangewend voor de verwarming van de kassen en belichting. In 2019 is de glasgroenteteelt verantwoordelijk voor 17% van het totale watergebruik in de landbouw.

Het geschatte kunstmestgebruik door de glasgroentebedrijven komt in 2021 uit op 1,7 miljoen kg stikstof (N), 319.000 kg fosfor (P) en 2,3 miljoen kg kalium (K).

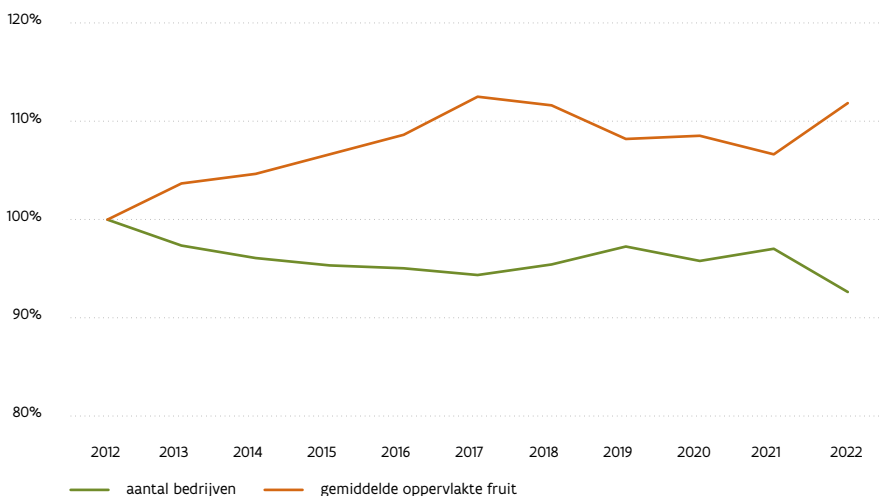
FRUIT

In 2022 wordt er op 8% van de Vlaamse landbouwexploitaties (1.718 bedrijven) fruit geteeld. Het aantal bedrijven met fruit blijft de laatste jaren vrij constant. Na een lichte afname tijdens de afgelopen drie jaar, stijgt de bedrijfsoppervlakte in 2022 opnieuw tot gemiddeld 10,1 hectare fruitgewassen per bedrijf. 848 bedrijven zijn gespecialiseerd in fruitteelt. Het fruitareaal vertoonde in de periode 2012-2018 een gemiddelde jaarlijkse groei van 1%, maar verloor vervolgens terrein tussen 2019 en 2021. In 2022 blijft het areaal nagenoeg gelijk op 17.345 hectare, 3% van de totale oppervlakte cultuurgrond. Ook de fruitteelt is sterk regionaal geconcentreerd. In Limburgs Haspengouw bevindt zich het grootste fruitteeltgebied. Deze fruitregio loopt verder in het Hageland in de provincie Vlaams-Brabant. Rond Hoogstraten, Roeselare en Beveren zien we vooral aardbeienteelt.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met fruitgewassen en de gemiddelde oppervlakte fruit per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en de gemiddelde oppervlakte fruit, index 2012 = 100%

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

Sinds 2012 schommelt de eindproductiewaarde van de Vlaamse fruitsector tussen 355 en 530 miljoen euro. In 2021 neemt de productiewaarde toe met 11% tot 530 miljoen euro. Peren zijn in 2021 het belangrijkste product voor de Vlaamse fruitteelt met een aandeel van 43% in de totale productiewaarde. Aardbeien staan op de tweede plaats met een aandeel van 32%. Appelen zijn goed voor 14%.

Het familiaal arbeidsinkomen voor de fruitteeltbedrijven schommelt in de periode 2012-2021 tussen 7.500 euro en 159.400 euro per bedrijf. In diezelfde tijdsspanne tellen de fruitbedrijven gemiddeld 1,6 familiale arbeidskrachten. Het familiaal arbeidsinkomen bedraagt in 2021 129.000 euro per bedrijf. Het nettobedrijfsresultaat was in de periode 2014-2018 voor de fruitteelt overwegend negatief. In 2021 bedraagt het nettobedrijfsresultaat 51.000 euro per bedrijf.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik in de fruitteeltsector bedraagt 639 TJ in 2021. Dat komt overeen met 2% van het totale gebruik door de landbouw. In 2019 is de fruitteelt verantwoordelijk voor 3% van het totale watergebruik in de landbouw.

De gespecialiseerde fruitteeltbedrijven hebben in 2021 een geschat gebruik van 0,8 miljoen kg actieve stof aan gewasbeschermingsmiddelen. Fungiciden hebben hierin een aandeel van 55%, insecticiden halen 13%, herbiciden 6% en andere 26%. Het geschatte kunstmestgebruik door deze bedrijven komt in 2021 uit op 1,3 miljoen kg stikstof (N), 91.000 kg fosfor (P) en 630.000 kg kalium (K).

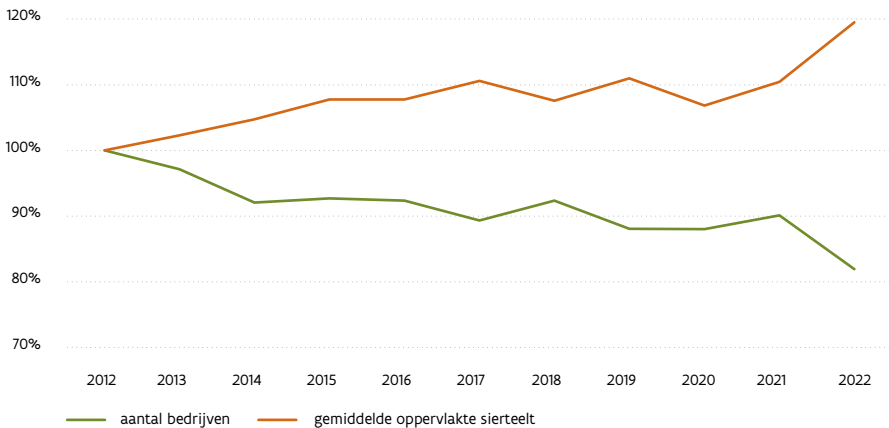
SIERTEELT

Vlaanderen telt in 2022 921 bedrijven die siergewassen telen. Dat komt overeen met 4% van de Vlaamse landbouwbedrijven. Het aantal bedrijven met sierteelt is tegenover 2012 met 18% afgenomen. De bedrijfsoppervlakte stijgt daarentegen tot gemiddeld 6,3 hectare siergewassen per bedrijf. 72% van alle Vlaamse bedrijven met siergewassen zijn gespecialiseerde sierteeltbedrijven. Het sierteeltareaal is in de periode 2012-2022 behoorlijk stabiel gebleven. In 2022 bedraagt het areaal 6.186 hectare en maakt het 1% uit van de totale oppervlakte cultuurgrond. De sierteelt komt verspreid voor in Vlaanderen, maar de grootste concentratie vinden we in Oost-Vlaanderen, ten oosten van Gent.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met sierteeltgewassen en de gemiddelde oppervlakte sierteelt per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en de gemiddelde oppervlakte sierteelt, index 2012 = 100%

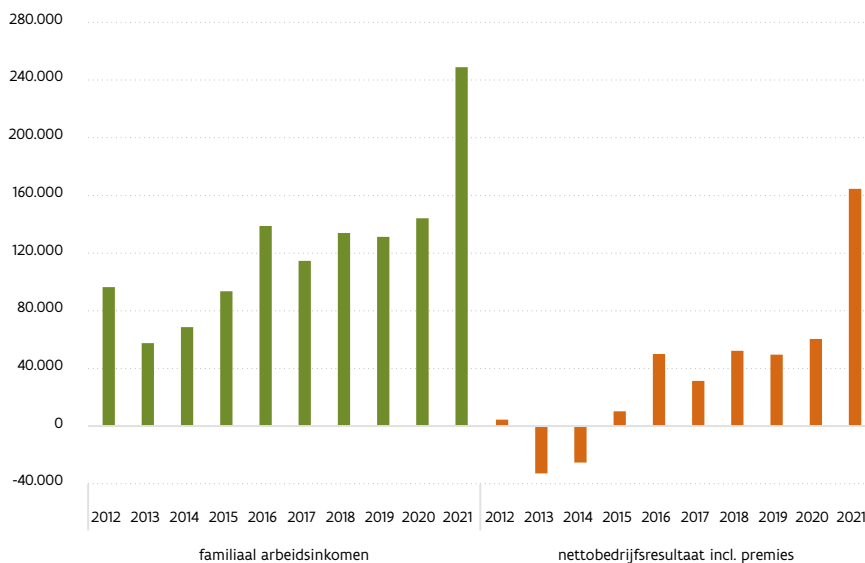

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de Vlaamse sierteelt schommelt in de periode 2012-2021 rond een gemiddelde van 522 miljoen euro. In 2021 steeg de productiewaarde naar 579 miljoen euro, een toename met 13% in vergelijking met het voorgaande jaar. Boomkwekerijproducten hebben hierin een aandeel van 64%. Het aandeel van de bloemen en sierplanten bedraagt 36%.

Van 2012 tot 2021 varieert het familiaal arbeidsinkomen in de sierteelt onder glas tussen 57.600 euro (2013) en 248.800 euro (2021) per bedrijf. In diezelfde periode tellen de bedrijven gespecialiseerd in glastuinbouw gemiddeld 2,0 familiale arbeidskrachten. Tussen 2012 en 2021 was het nettobedrijfsresultaat in deze deelsector enkel in 2013 en 2014 negatief. Voor de sierteelt onder glas was 2021 het beste jaar met een nettobedrijfsresultaat van 164.500 euro per bedrijf. Uitgezonderd de jaren 2013-2014 kunnen de siertelers dus alle productiefactoren vergoeden en er rest ook nog een vergoeding voor het ondernemerschap.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik door bedrijven gespecialiseerd in sierteelt onder glas bedraagt 2.022 TJ in 2021. Dat komt overeen met 6% van het totale energiegebruik door de landbouw. In 2019 zijn deze bedrijven verantwoordelijk voor 3% van het totale watergebruik in de landbouw.

Het geschatte kunstmestgebruik van de bedrijven gespecialiseerd in sierteelt onder glas komt in 2021 uit op 208 ton stikstof (N), 34 ton fosfor (P) en 204 ton kalium (K).

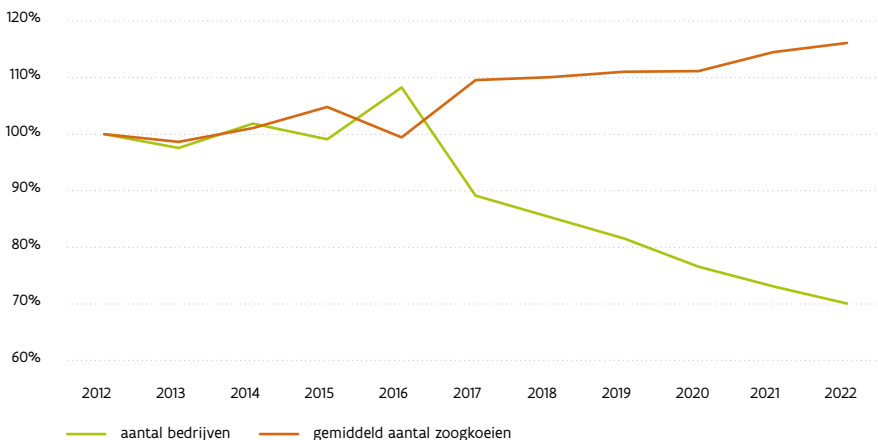
VLEESVEE

In 2022 zijn er in Vlaanderen 5.831 bedrijven waar zoogkoeien worden gehouden. Dat is ruim een kwart van alle Vlaamse landbouwbedrijven. Het aantal zoogkoeienhouders is ten opzichte van 2012 met 30% afgenomen. Het gemiddelde aantal zoogkoeien per bedrijf is in dezelfde periode echter toegenomen van 21 naar 24 dieren (+16%). Ongeveer 14% van alle Vlaamse landbouwexploitaties is gespecialiseerd in vleesvee. 2.563 bedrijven van deze gespecialiseerde vleesveebedrijven hebben zoogkoeien. Het gemiddelde aantal zoogkoeien ligt hoger bij deze bedrijven (28 dieren in 2022). Het totale aantal zoogkoeien is sinds 2012 met 30% gedaald naar 122.500 stuks in 2022. De vleesveesector is vooral geconcentreerd in Oost- en West-Vlaanderen, met de belangrijkste clusters rond Lokeren, Tielt en ten westen van Brugge.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met zoogkoeien en het gemiddelde aantal zoogkoeien per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en het gemiddelde aantal zoogkoeien, index 2012 = 100%

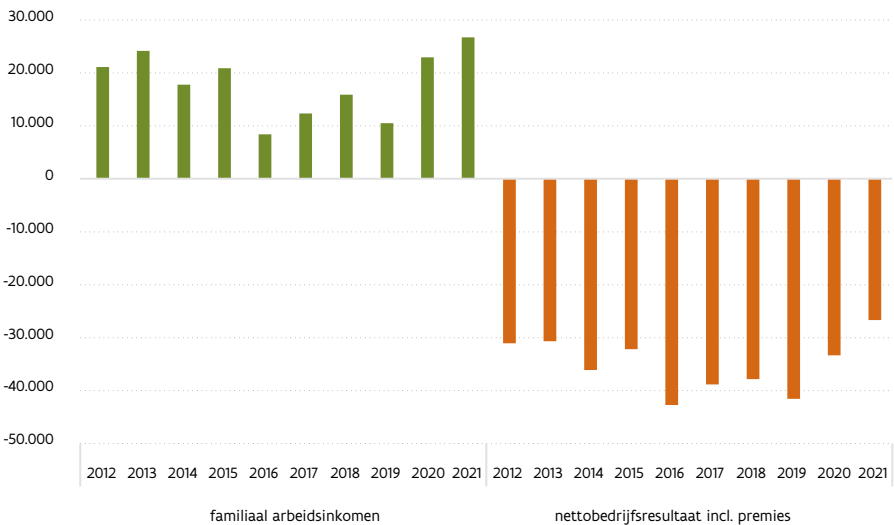

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de Vlaamse vleesveesector varieert sinds 2012 tussen 551 en 705 miljoen euro. In 2021 stijgt de productiewaarde met 4% naar 575 miljoen euro. De kalveren maken hier 36% van uit, de volwassen runderen hebben een aandeel van 64%.

Bij de vleesveehouderij schommelt het familiaal arbeidsinkomen in de periode 2012-2021 tussen 8.400 euro en 26.700 euro per bedrijf. In diezelfde tijdsspanne tellen de gespecialiseerde vleesveebedrijven gemiddeld 1,5 familiale arbeidskrachten. In 2021 bedraagt het familiaal arbeidsinkomen 26.700 euro per bedrijf. Het familiaal arbeidsinkomen voor de vleesveehouderij is hiermee gemiddeld het laagst van de landbouwsectoren. Het nettobedrijfsresultaat was in de hele periode 2012-2021 negatief. Voor het jaar 2021 zien we een nettobedrijfsresultaat van -26.700 euro per bedrijf. De vleesveehouders kunnen dus niet alle productiefactoren vergoeden en er is geen ruimte voor een vergoeding voor het ondernemerschap.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik door de gespecialiseerde vleesveehouderij bedraagt 1.067 Tj in 2021. Dat komt overeen met 3% van het totale gebruik door de landbouw. In 2019 is de vleesveehouderij verantwoordelijk voor 4% van het totale watergebruik in de landbouw.

De gespecialiseerde vleesveebedrijven noteren in 2021 een geschat gebruik van 0,1 miljoen kg actieve stof aan gewasbeschermingsmiddelen. Herbiciden hebben hierin een aandeel van 53%, fungiciden vertegenwoordigen 32%. De gespecialiseerde vleesveebedrijven gebruiken in totaal minder kunstmest dan de melkveebedrijven. Het geschatte kunstmestgebruik komt in 2021 uit op 7,6 miljoen kg stikstof (N), 77 ton fosfor (P) en 1,7 miljoen kg kalium (K).

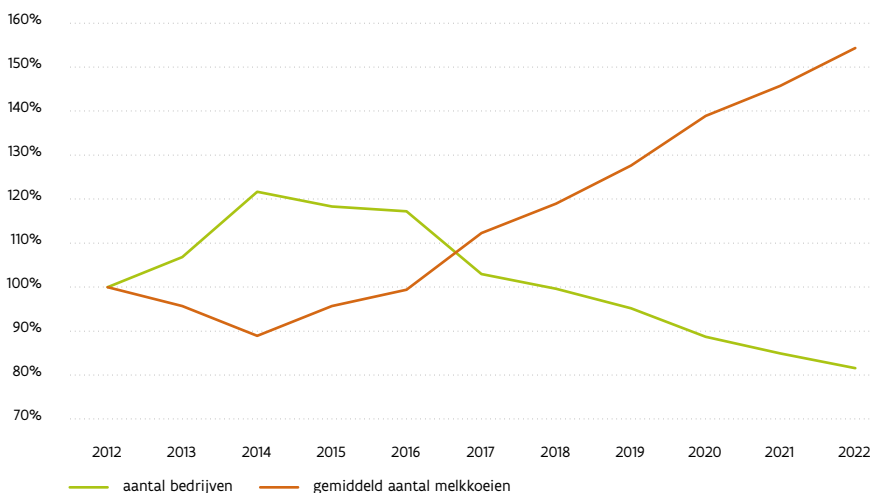
MELKVEE

Op een vijfde van alle Vlaamse landbouwbedrijven, dat zijn 4.593 bedrijven, worden in 2022 melkkoeien gehouden. Het aantal melkveehouders nam in de jaren 2013 en 2014 toe om daarna sterk te dalen. Ten opzichte van 2012 is het aantal bedrijven met melkkoeien in 2022 gezakt met 18%. Het gemiddelde aantal melkkoeien per bedrijf is in dezelfde periode echter met de helft toegenomen van 50 naar 77 dieren. 12% van de Vlaamse landbouwexploitaties (2.609 bedrijven) is gespecialiseerd in melkvee. Het gemiddelde aantal melkkoeien ligt hoger bij deze bedrijven (106 dieren in 2022). In de periode 2012-2022 zet de groei van de melkveestapel zich door met een stijging naar 339.600 stuks (+22%). De belangrijkste concentraties van melkveebedrijven bevinden zich in de Noorderkempen en Noord-Limburg, en verspreid in West- en Oost-Vlaanderen.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met melkkoeien en het gemiddelde aantal melkkoeien per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en het gemiddeld aantal melkkoeien, index 2012 = 100%

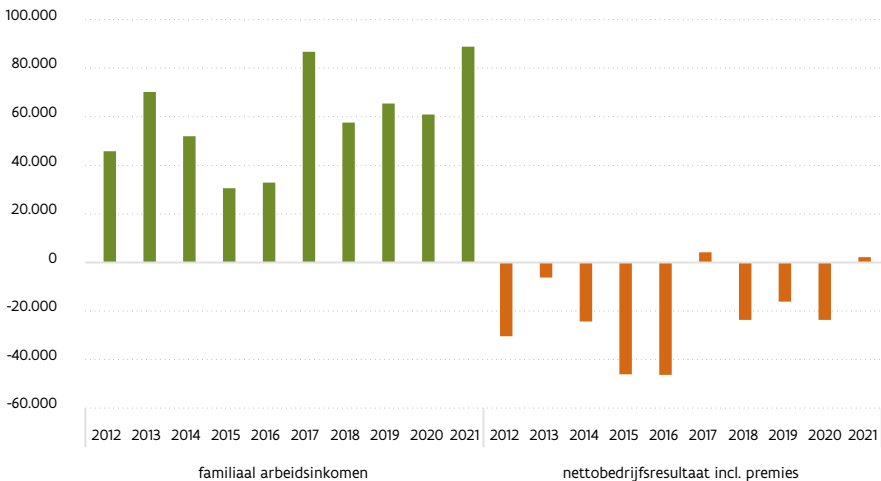

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de Vlaamse melkveesector varieert in de periode 2012-2021 tussen 632 miljoen en 1,1 miljard euro. In 2021 stijgt de productiewaarde van melk en melkderivaten met 15% naar 1,1 miljard euro. De kalveren en melkkoeien die geslacht worden, vallen onder vleesvee.

Bij de melkveehouderij schommelt het familiaal arbeidsinkomen in de periode 2012-2021 tussen 30.600 euro en 88.800 euro per bedrijf. In diezelfde periode tellen de gespecialiseerde melkveebedrijven gemiddeld 1,9 familiale arbeidskrachten. In 2021 bedraagt het familiaal arbeidsinkomen 88.800 euro per bedrijf. Het nettobedrijfsresultaat was tijdens de hele tijdsspanne 2012-2021 negatief, met uitzondering van de jaren 2017 en 2021. In 2021 bedraagt het nettobedrijfsresultaat 2.200 euro per bedrijf.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik door de gespecialiseerde melkveehouderij bedraagt 2.462 TJ in 2021. Dat is 8% van het totale gebruik door de landbouw. Energie wordt hier vooral gebruikt voor de aandrijving van machines. In 2019 is de melkveehouderij goed voor 13% van het totale watergebruik in de landbouw.

In 2021 hebben de gespecialiseerde melkveebedrijven een geschat gebruik van 0,2 miljoen kg actieve stof aan gewasbeschermingsmiddelen. Herbiciden hebben hierin een aandeel van 54%, fungiciden vertegenwoordigen 31%. In de teelt van veevoedergewassen is onkruidbestrijding de voornaamste toepassing. Het geschatte kunstmestgebruik komt in 2021 uit op 14,1 miljoen kg stikstof (N), 175.000 kg fosfor (P) en 3,8 miljoen kg kalium (K).

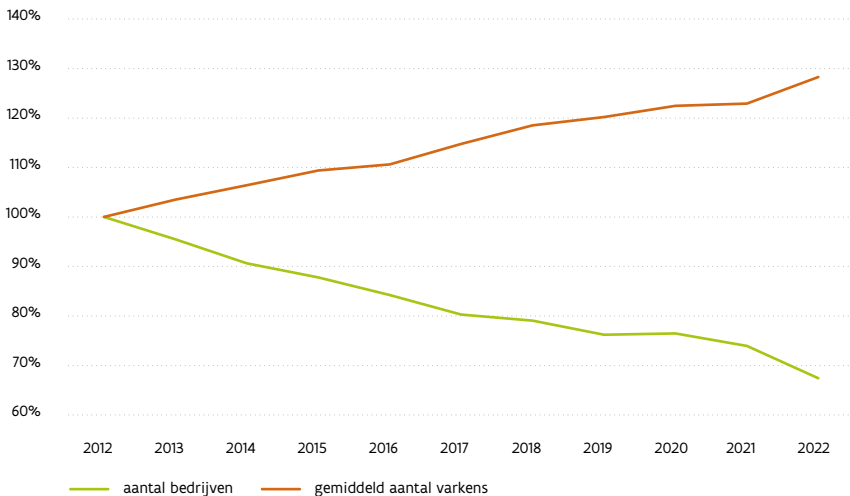
VARKENS

In 2022 worden op 3.183 bedrijven varkens gehouden. Dat komt overeen met 14% van alle Vlaamse landbouwbedrijven. Tussen 2012 en 2022 is het aantal varkenshouders met een derde afgenomen. Het totale aantal varkens is minder sterk gekrompen, zodat het gemiddelde aantal varkens per bedrijf in dezelfde periode toegenomen is van 1.319 naar 1.693 dieren (+28%). Ongeveer 8% van alle Vlaamse landbouwexploitaties (1.847 bedrijven) zijn gespecialiseerde varkensbedrijven. Het gemiddelde aantal aanwezige varkens ligt heel wat hoger bij deze bedrijven (2.313 dieren in 2022). De totale varkensstapel daalde in de periode 2012-2022 met 13% naar 5,4 miljoen stuks. De varkenssector is sterk regionaal geconcentreerd in West-Vlaanderen. In de Noorderkempen zit eveneens een belangrijke concentratie, net als in het noorden van Oost-Vlaanderen en Limburg.

De figuur hieronder toont de evolutie van het aantal bedrijven met varkens en het gemiddelde aantal varkens per bedrijf. Deze evolutie wordt weergegeven als een index ten opzichte van 2012.

Figuur Evolutie van het aantal bedrijven en het gemiddeld aantal varkens, index 2012 = 100%

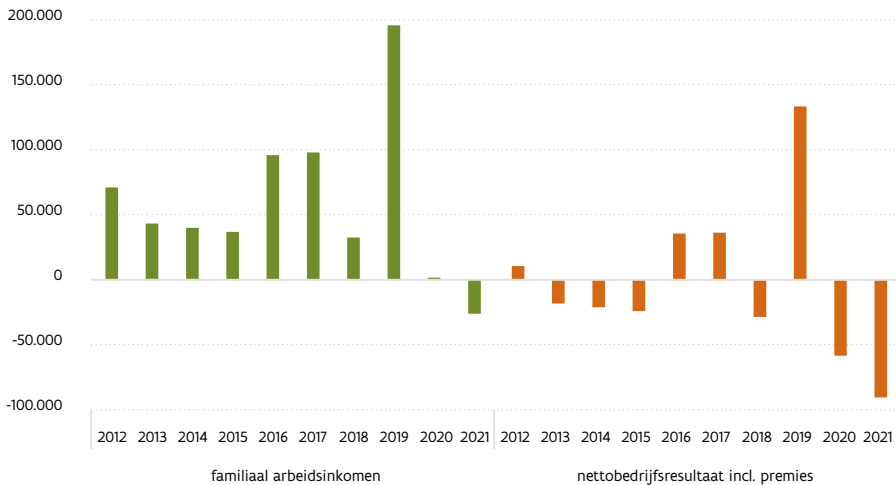

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De eindproductiewaarde van de Vlaamse varkenssector varieert in de tijdsspanne 2012-2021 tussen 1,3 miljard en 1,6 miljard miljoen euro. Als gevolg van de crisis in de varkenshouderij daalt de productiewaarde in 2021 met 13% naar 1,3 miljard euro. Dat is het laagste peil in de periode 2012-2021.

Het familiaal arbeidsinkomen in de varkenshouderij schommelt in de periode 2012-2021 tussen -26.100 euro (2021) en 195.500 euro (2019) per bedrijf. In diezelfde tijdsspanne tellen de gespecialiseerde varkensbedrijven gemiddeld 1,5 familiale arbeidskrachten. De jaren 2020 en 2021 waren voor de varkenshouderij zeer moeilijk met piekende non-factorkosten die zwaar drukken op de rentabiliteit en het inkomen van de varkenshouders. Het nettobedrijfsresultaat was in periode 2012-2021 meermaals negatief. Voor 2021 bedraagt het nettobedrijfsresultaat -90.500 euro per bedrijf.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren (euro per bedrijf), 2012-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

Het netto-energiegebruik door de gespecialiseerde varkensbedrijven bedraagt 2.287 TJ in 2021. Dat is 7% van het totale gebruik door de landbouw. De energie gaat vooral naar de verwarming en ventilatie van de stallen. In 2019 is de varkenshouderij verantwoordelijk voor 16% van het totale watergebruik in de landbouw.

De gespecialiseerde varkensbedrijven noteren in 2021 een geschat gebruik van 0,2 miljoen kg actieve stof aan gewasbeschermingsmiddelen. Herbiciden en fungiciden zijn goed voor respectievelijk 38% en 43% van het totale geschatte gebruik. Het geschatte kunstmestgebruik komt in 2021 uit op 3,8 miljoen kg stikstof (N), 68.000 kg fosfor (P) en 1.700 kg kalium (K).

PLUIMVEE

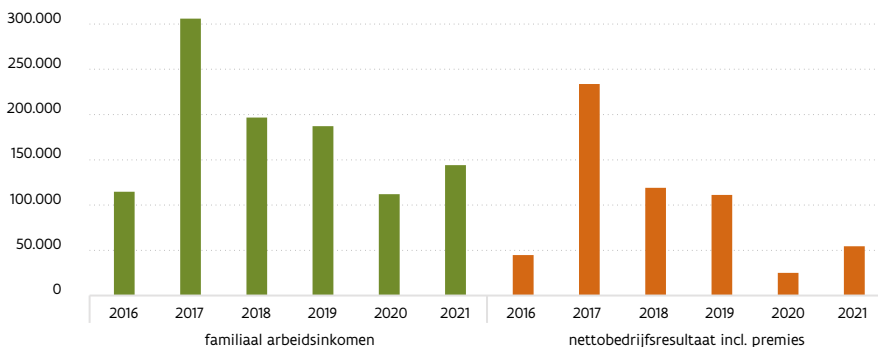

In de periode 2012-2022 is het totale aantal kippen in Vlaanderen met de helft toegenomen van 30,2 miljoen naar 45,5 miljoen stuks in 2022. Vooral de vleeskippen tekenen een sterke groei op (+68%). De kippensector is vooral geconcentreerd in de Antwerpse Kempen en de streek rond Tielt. Verspreid zijn er ook nog enkele clusters in West-Vlaanderen, het noorden van Oost-Vlaanderen en het noorden van Limburg. Uit cijfers van VLM blijkt dat er in 2022 177 bedrijven zijn met minstens 100 legkippen en 522 bedrijven met minstens 100 slachtkuikens.

De eindproductiewaarde van de Vlaamse pluimveesector varieert in de periode 2012-2021 tussen 505 en 617 miljoen euro. In 2021 stijgt de productiewaarde van 594 miljoen tot 601 miljoen euro, een toename met +1%. Het gevogelte (voor de vleesproductie) heeft een aandeel van 64% in de totale productiewaarde. De consumptie- en broedeieren vertegenwoordigen een aandeel van respectievelijk 19% en 18%.

Het familiaal arbeidsinkomen in de legpluimveehouderij schommelt in de periode 2016-2021 tussen 114.800 euro (2016) en 306.000 euro per bedrijf (2017). In diezelfde tijdsspanne tellen de legpluimveebedrijven gemiddeld 1,7 familiale arbeidskrachten. Het nettobedrijfsresultaat was in de periode 2016-2021 steeds positief, met 54.600 euro per bedrijf in 2021.

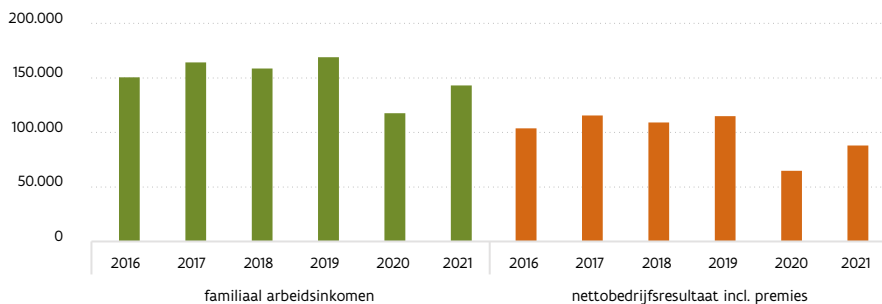
Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren legpluimvee (euro per bedrijf), 2016-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

In de slachtpluimveehouderij varieert het familiaal arbeidsinkomen in de periode 2016-2021 tussen 117.600 euro (2020) en 169.000 euro per bedrijf (2019). In diezelfde tijdsspanne tellen de gespecialiseerde slachtpluimveebedrijven gemiddeld 1,4 familiale arbeidskrachten. Ook het nettobedrijfsresultaat van de bedrijven in deze deelsector was in de periode 2016-2021 steeds positief, met een nettobedrijfsresultaat van 88.000 euro per bedrijf in 2021.

Figuur Bedrijfseconomische inkomensindicatoren slachtpluimvee (euro per bedrijf), 2016-2021

Bron: Agentschap Landbouw en Zeevisserij op basis van LMN

EUROPESE BENCHMARKING

EUROPESE BENCHMARKING

De Europese Unie omvat 27 lidstaten. Het totale grondgebied is 4,1 miljoen km² groot en telt bijna 450 miljoen inwoners. België is qua oppervlakte de op vier na kleinste lidstaat, maar heeft binnen de EU de op twee na hoogste bevolkingsdichtheid met 383 mensen per km². Dat heeft tot gevolg dat de landbouw in België op een kleine oppervlakte plaatsvindt en een intensiever karakter heeft. In België zijn er nog verschillen tussen de deelstaten. In vergelijking met Vlaanderen is de Waalse landbouw meer gericht op akkerbouw en rundvee (rundvlees en melk). In Wallonië is het aandeel van de intensieve veeteelt (varkens en pluimvee) en tuinbouw daarentegen veel kleiner.

De structuur van de landbouw in de diverse Europese lidstaten varieert sterk. De landbouwstructuren reflecteren verschillen in geologie, topografie, klimaat en (beschikbaarheid van) natuurlijke bronnen, net als verschillen in regionale activiteiten, infrastructuur en sociale gebruiken. Toch kan de Vlaamse landbouw niet los gezien worden van zijn Europese context, omdat een groot deel van het gevoerde landbouwbeleid op Europees niveau bepaald wordt. Landbouw was namelijk een van de eerste sectoren die aandacht kreeg van de Europese beleidsmakers.

Daarom wordt de Vlaamse landbouw tot slot van dit boek in een Europees perspectief geplaatst. Omdat er in dit boek geen plaats is om telkens alle EU-lidstaten mee te nemen, is in de tabellen een selectie gemaakt. In de tabel zijn gelijkaardige indicatoren geselecteerd als degene die eerder in dit boek werden toegelicht. Onder elke tabel is ook een grafiek opgenomen waarbij één indicator wordt gevisualiseerd voor alle lidstaten.

We hebben steeds de meest recente beschikbare gegevens opgenomen (op moment van schrijven), afkomstig van diverse databanken. Om niet steeds in herhaling te vallen bij de verschillende tabellen vermelden we de bronnen van de gegevens in de tabellen en figuren van dit hoofdstuk hieronder. Enkel waar er in de (Europese) databanken geen cijfer voor Vlaanderen beschikbaar was, hebben we een eigen berekening gebruikt, waarbij kleine verschillen in methodologie kunnen voorkomen.

GEBRUIKTE BRONNEN

- Agri-food Data Portal
- Eurostat Database
- Eurostat Easy Comext
- Eurostat Statistics Explained
- FADN (Farm Accountancy Data Network) Public Database
- Landbouwcijfers Vlaanderen
- Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)
- Statistiek Vlaanderen
- VEKA (Vlaams Energie- en Klimaatagentschap)
- VMM (Vlaamse Milieumaatschappij)

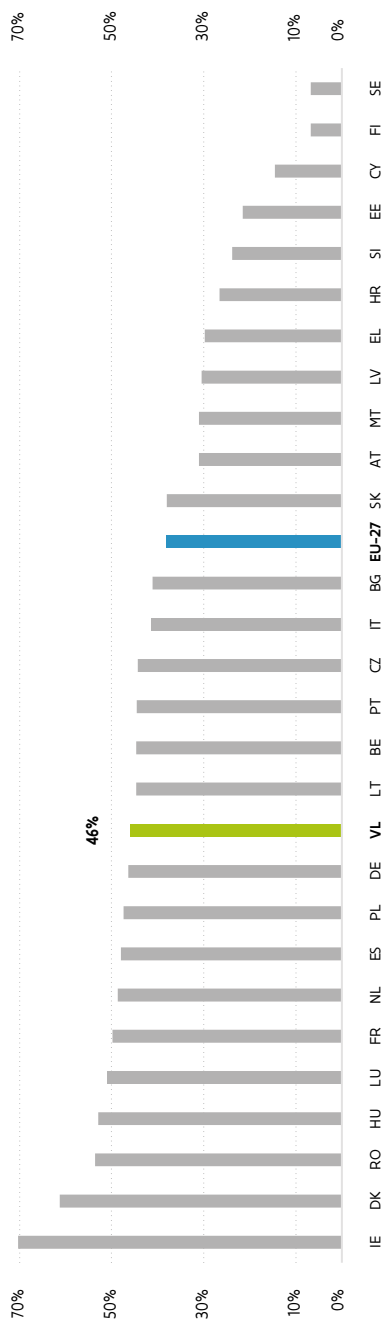
LANDENLIJST

afkorting	land
AT	Oostenrijk
BE	België
BG	Bulgarije
CY	Cyprus
CZ	Tsjechië
DE	Duitsland
DK	Denemarken
EE	Estland
EL	Griekenland
ES	Spanje
EU-27	Europese Unie (27 lidstaten)
FI	Finland
FR	Frankrijk
HR	Kroatië
HU	Hongarije
IE	Ierland
IT	Italië
LT	Litouwen
LU	Luxemburg
LV	Letland
MT	Malta
NL	Nederland
PL	Polen
PT	Portugal
RO	Roemenië
SE	Zweden
SI	Slovenië
SK	Slowakije
VL	Vlaanderen

ALGEMENE KENMERKEN

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totale oppervlakte	km ²	2018	4.125.107	13.599	30.666	42.925	357.569	549.060	37.378
totale populatie	miljoen inwoners	2023	448,4	6,8	11,8	5,9	84,4	68,1	17,8
bevolkingsdichtheid	aantal/km ²	2023	109	498	383	138	236	124	477
bbp/inwoner	euro/inwoner	2021	32.400	45.200	43.300	57.500	43.300	36.700	48.800
werkzaamheidsgraad 20-64-jarigen	%	2022	74,6%	76,7%	71,9%	80,1%	80,7%	74,0%	82,9%
handelsbalans	miljoen euro	2022	-25.484	-15.100	17.718	1.703	81.798	-190.908	64.205
totale landbouwoppervlakte	1000 hectare	2020	157.414	625	1.368	2.630	16.595	27.365	1.818
landbouwbedrijven	aantal	2020	9.067.300	23.220	36.000	37.090	262.560	393.030	52.640
veestapel	1000 grootvee-eenheden	2020	116.514	2.713	3.665	4.178	16.300	20.647	6.280
productiewaarde landbouw	miljard euro	gem. 2017-2021	419,3	5,9	9,0	11,2	57,3	77,6	29,0

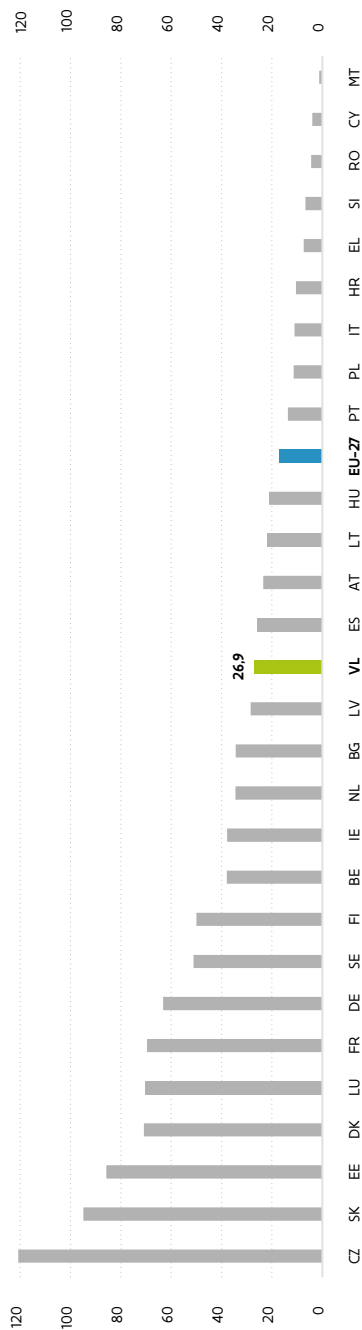
Figuur Aandeel landbouwgrond in totale landoppervlakte, 2020

STRUCTUUR: BEDRIJVEN VOLGENS OPPERVLAKTE

	eenheid	jaar	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totale landbouwoppervlakte	hectare	2020	157.414.160	624.860	1.368.120	2.629.930	16.595.020	27.364.630	1.817.900
aantal bedrijven	aantal	2020	9.067.300	23.220	36.000	37.090	262.560	393.030	52.640
aandeel bedrijven volgens grootte									
0 - 2 ha	%	2020	43%	7%	5%	7%	5%	11%	10%
2 - 5 ha	%	2020	21%	11%	8%	12%	3%	9%	10%
5 - 10 ha	%	2020	12%	16%	13%	19%	17%	9%	13%
10 - 20 ha	%	2020	9%	21%	18%	15%	20%	9%	15%
20 - 50 ha	%	2020	8%	31%	30%	17%	23%	16%	28%
50 - 100 ha	%	2020	4%	13%	19%	11%	17%	20%	18%
meer dan 100 ha	%	2020	4%	3%	8%	20%	15%	26%	6%

Figuur Gemiddelde oppervlakte landbouw per bedrijf, ha, 2020

STRUCTUUR: BEDRIJVEN VOLGENS SPECIALISATIE

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
aantal bedrijven	aantal	2020	9.067.300	23.220	36.000	37.090	262.560	393.030	52.640
aandeel bedrijven gespecialiseerd in	%	2020	16%	4%	4%	27%	13%	17%	2%
graangewassen en oliehoudende zaden	%	2020	18%	27%	29%	25%	26%	12%	19%
akkerbouw	%	2020	1%	4%	3%	0%	1%	1%	5%
tuinbouw onder glas	%	2020	23%	8%	6%	3%	8%	23%	12%
andere plantaardige specialisaties	%	2020	5%	11%	11%	7%	17%	9%	27%
melkvee	%	2020	4%	12%	15%	17%	12%	13%	10%
rundveehouderij	%	2020	2%	9%	6%	6%	5%	1%	5%
varkens	%	2020	11%	10%	12%	4%	4%	11%	11%
andere dierlijke specialisaties	%	2020	2%	6%	7%	4%	5%	4%	1%
combinatie akkerbouw en graasdieren	%	2020	18%	9%	7%	6%	6%	7%	7%
andere gecombineerde specialisaties	%	2020							

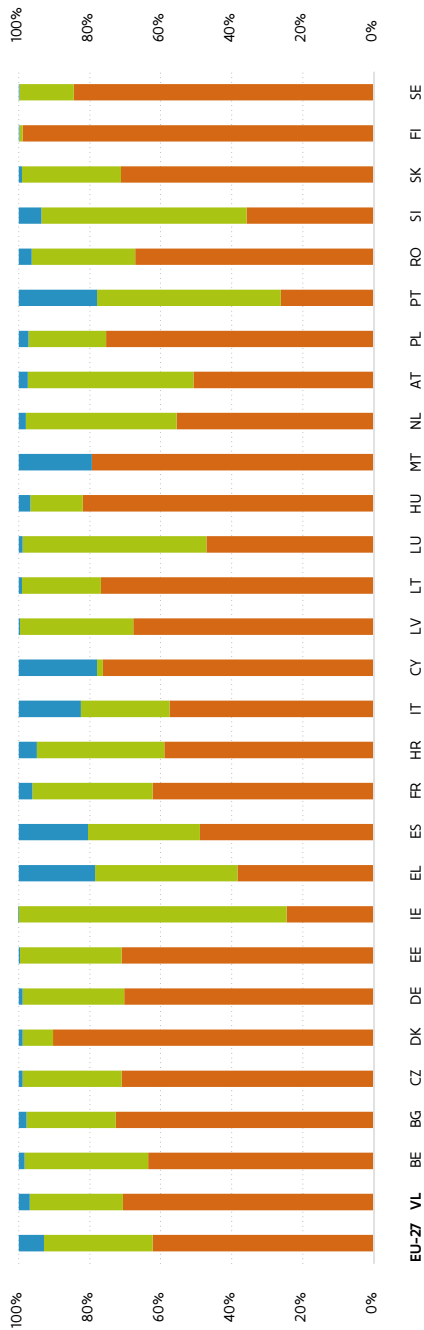
Figuur Evolutie van het aantal bedrijven, 2020 vs. 2010

STRUCTUUR: LANDBOUWAREAAL

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totale landbouwooppervlakte	ha	2020	157.414.160	624.860	1.368.120	2.629.930	16.595.020	27.364.630	1.817.900
blijvend grasland	ha	2020	47.963.710	164.290	476.120	227.830	4.730.270	9.291.150	772.410
permanente gewassen	ha	2020	11.137.950	19.250	22.530	28.630	197.030	1.031.440	37.210
fruit en noten	ha	2020	3.06.040	16.000	17.840	3.150	62.590	202.610	19.850
akkerland	ha	2020	98.093.810	441.320	869.280	2.373.420	11.663.810	17.039.400	1.008.180
granen	ha	2020	16.841.660	123.650	304.340	1.365.930	6.074.860	8.922.980	173.550
knolgewassen (bv. aardappelen en suikerbieten)	ha	2020	1.835.720	75.550	159.090	99.890	663.050	664.210	249.480
voedergewassen	ha	2020	8.185.030	183.400	285.000	524.510	3.093.430	3.872.500	409.590
groenten	ha	2020	556.610	35.140	62.270	13.900	132.330	245.550	102.560
braakland	ha	2020	916.260	8.920	16.470	81.970	357.610	451.360	8.850

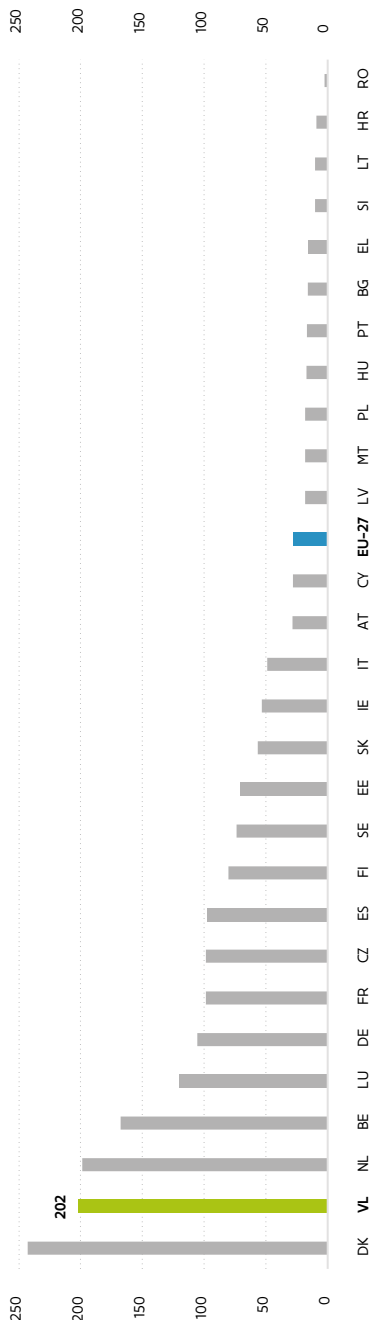
Figuur Aandeel bouwland (oranje), blijvend grasland (groen) en overige (blauw) in totale landbouwooppervlakte, 2020

STRUCTUUR: VEESTAPEL

	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar	jaar
	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020
totale veestapel	113.351	113.351	2.712	3.663	4.164	16.255	19.021	6.263					
aantal runderen	76.977	76.977	1.266	2.335	1.511	11.275	17.526	3.838					
aantal varkens	143.002	143.002	5.833	6.218	13.163	26.300	13.433	11.950					
aantal schapen	63.819	63.819	53	110	137	1.809	6.996	890					
aantal geiten	11.615	11.615	59	75	9	155	1.412	633					
aantal bedrijven met vee	4.067.830	4.067.830	13.420	21.840	17.130	153.910	192.810	31.490					
aantal bedrijven met runderen	1.502.520	1.502.520	9.890	17.540	12.710	108.030	146.230	24.020					
aantal bedrijven met varkens	1.181.040	1.181.040	3.620	4.230	2.970	31.850	14.400	3.560					
aantal bedrijven met schapen	574.840	574.840	1.640	2.800	1.840	19.870	34.010	8.280					
aantal bedrijven met geiten	291.990	291.990	510	870	510	10.460	11.920	3.050					
aantal bedrijven met pluimvee	2.659.260	2.659.260	1.110	1.940	2.000	49.660	32.140	1.850					

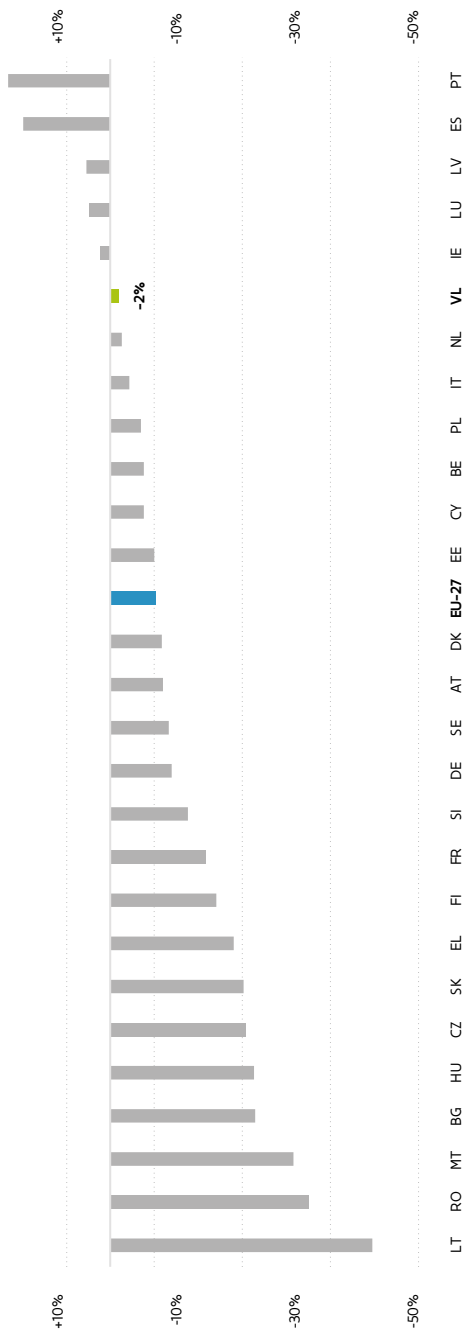
Figuur Aantal grootvee-eenheden per landbouwbedrijf met dieren, 2020

STRUCTUUR: EVOLUTIE VEESTAPEL

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totale veestapel	1.000 grootvee-eenheden	2020	113.350	2.712	3.663	4.163	16.255	19.021	6.262
evolutie veestapel (in grootvee-eenheden):									
totale veestapel	%	2020 t.o.v. 2005	-8%	-2%	-6%	-9%	-10%	-16%	-2%
runderen	%	2020 t.o.v. 2005	-4%	-6%	-14%	-4%	-12%	-9%	+1%
varkens	%	2020 t.o.v. 2005	-6%	-5%	-4%	-11%	-11%	-11%	-3%
schapen	%	2020 t.o.v. 2005	-9%	-45%	-28%	-21%	-32%	-21%	-35%
geiten	%	2020 t.o.v. 2005	-6%	+264%	+188%	-13%		+9%	+116%
pluimvee	%	2020 t.o.v. 2005	-6%	+33%	+35%	+22%	+30%	-36%	+4%

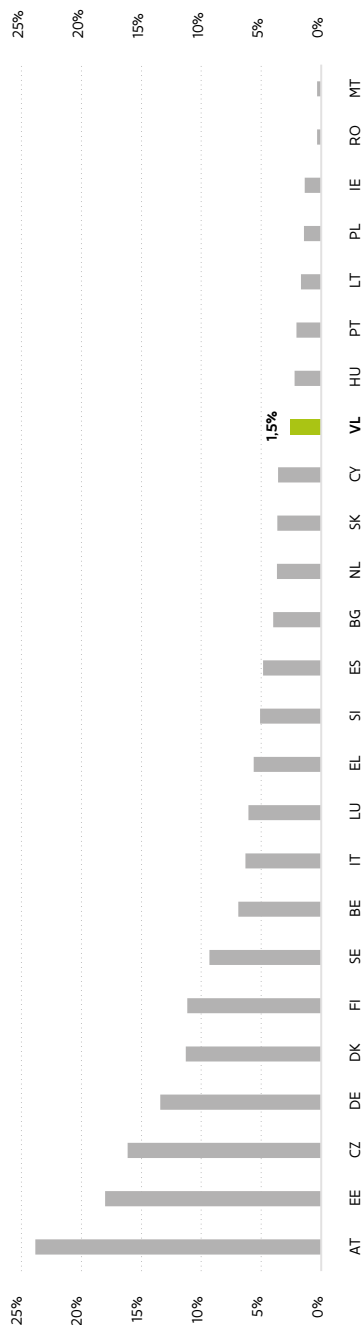
Figuur Evolutie van de veestapel (in grootvee-eenheden), 2020 t.o.v. 2005

STRUCTUUR: BIOLANDBOUW

	eenheid	jaar		EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
		2020 of 2021	2020 of 2021							
biobedrijven	aantal	2020 of 2021	621	2638	4.186	36236	1985			
bioareaal	hectare	2020 of 2021	9.823	102.413	303.093	1.601.316	2.775.671	76.375		
aandeel grasland	%	2020 of 2021	36%	61%	16%	51%	35%	58%		
biodieren:										
runderen	aantal	2021	6.211	115.618	231.472	896.760	79.300			
melkkoeien	aantal	2021	3.437	24.646	81.633	240.630	190.894	41.631		
varkens	aantal	2021	13.285	38.033	484.443	191.955	492.282	103.184		
schape	aantal	2021	2.304	28.326	12.614	203.248	819.373	16.653		
geiten	aantal	2021	8.462	11.464	1.754	51.358	158.938	56.682		
pluimvee	aantal	2020 of 2021	792.460	5.109.020	3.932.411	8.562.076	23.844.564	3.890.171		
evolutie bioareaal	%	2020 of 2021 vs. 2013	+94%	+64%	+79%	+59%	+162%	+56%		
evolutie biobedrijven	%	2020 of 2021 vs. 2013	+95%	+59%	+63%	+56%	+20%			

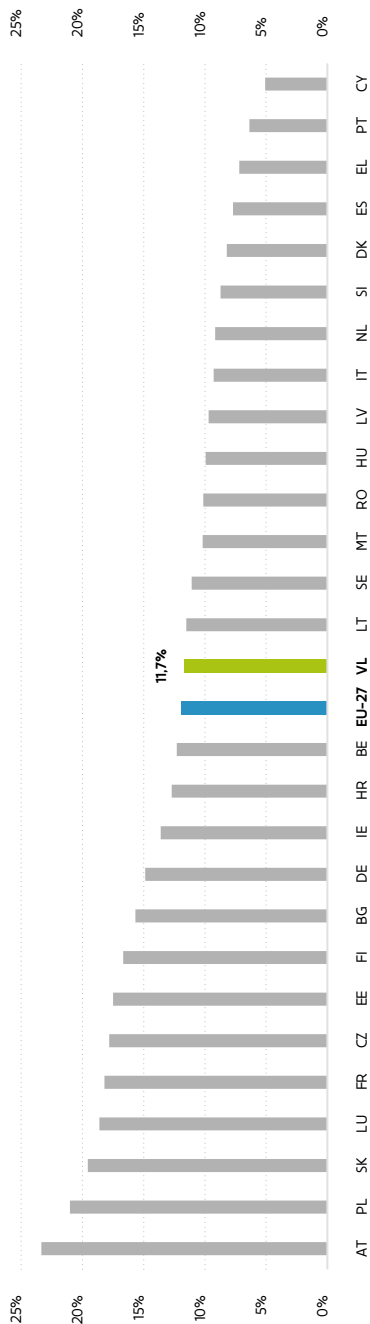
Figuur Aandeel biologische landbouwbedrijven, 2020

SOCIALE KENMERKEN

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
leeftijd van bedrijfsleider:									
jonger dan 24	%	2020	1%	0%	0%	1%	1%	1%	0%
25 tot 34	%	2020	6%	6%	6%	4%	7%	9%	4%
35 tot 44	%	2020	14%	13%	14%	10%	17%	18%	12%
45 tot 54	%	2020	22%	25%	25%	22%	29%	28%	29%
55 tot 64	%	2020	24%	33%	32%	32%	35%	31%	33%
65 en ouder	%	2020	33%	23%	23%	31%	11%	13%	21%
aandeel vrouwelijke bedrijfsleiders	%	2020	32%	14%	15%	11%	11%	21%	6%
alleen praktische ervaring	%	2020	72%	47%	48%	49%	33%	35%	18%
basisopleiding	%	2020	17%	30%	29%	44%	48%	26%	19%
volledige landbouwopleiding	%	2020	10%	23%	23%	7%	19%	38%	63%

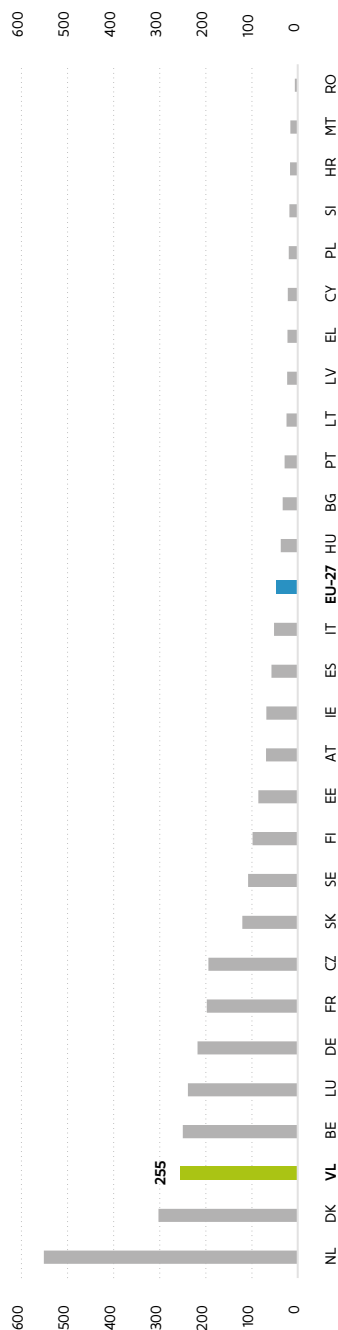
Figuur Aandeel landbouwers jonger dan 40 jaar, %, 2020

ECONOMIE: PRODUCTIEWAARDE

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
productiewaarde	miljoen euro	1997-2021	419.316	5.918	8.982	11.228	57.276	77.627	29.016
gewassen	miljoen euro	1997-2021	223.328	2.288	4.055	3.849	26.895	44.026	14.339
granen	miljoen euro	1997-2021	49.506	119	483	1.476	7.059	11.295	336
groenten en sierteelt	miljoen euro	1997-2021	56.693	792	1.563	727	6.161	6.070	9926
aardappelen	miljoen euro	1997-2021	12.334	254	524	249	2.195	3.544	1.501
fruit	miljoen euro	1997-2021	29.386	443	490	52	1.015	3.243	832
dierlijke productie	miljoen euro	1997-2021	159.846	3.630	4.727	6.611	27.005	26.403	11.032
rundvee	miljoen euro	1997-2021	28.785	579	10.47	437	3.575	7.529	1.413
varkens	miljoen euro	1997-2021	37.116	1.438	1.410	3.280	7.327	3.279	2.594
pluimvee	miljoen euro	1997-2021	19.716	382	715	254	2.510	3.279	732
dierlijke producten (bv. melk)	miljoen euro	1997-2021	66.848	1.200	1.521	2.608	12.733	10.868	5.860
intermediair verbruik	miljoen euro	1997-2021	238.600	4.394	6.509	8.183	36.754	45.389	17.961
bruto toegevoegde waarde	miljoen euro	1997-2021	180.716	1.524	2.474	3.045	20.523	32.238	11.056

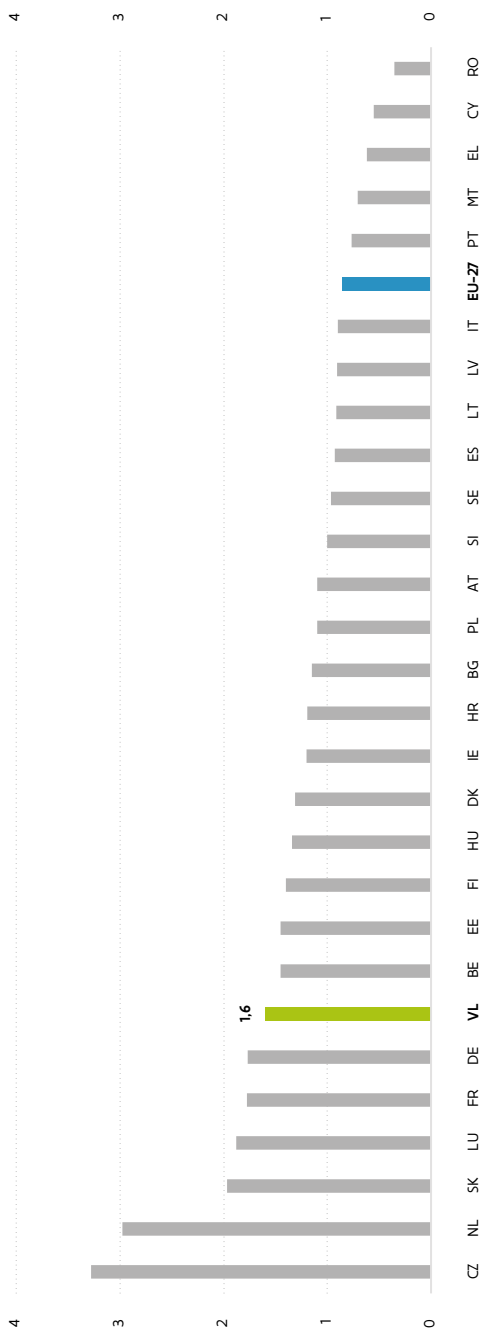
Figuur Productiewaarde per bedrijf, 1.000 euro, gemiddelde 2017-2021

ECONOMIE: TEWERKSTELLING

	eenheid	jaar	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
tewerkstelling	1.000 voltijdse equivalenten	2022	7.753	37	52	49	465	697	157
aandeel betaalde tewerkstelling	%	2022	30%	3,4%	24%	64%	46%	41%	48%
aandeel regelmatig tewerkgesteld	%	2016		87%	90%	96%	90%	88%	84%
aandeel familiale arbeid (inclusief bedrijfsvoofd)	%	2016		56%	63%	50%	60%	41%	57%
aandeel vrouwen in regelmatige tewerkstelling	%	2016		29%	28%	21%	30%	27%	26%
evolutie tewerkstelling	%	2022 vs. 2012	-25%	-16%	-15%	-10%	-11%	-14%	+2%

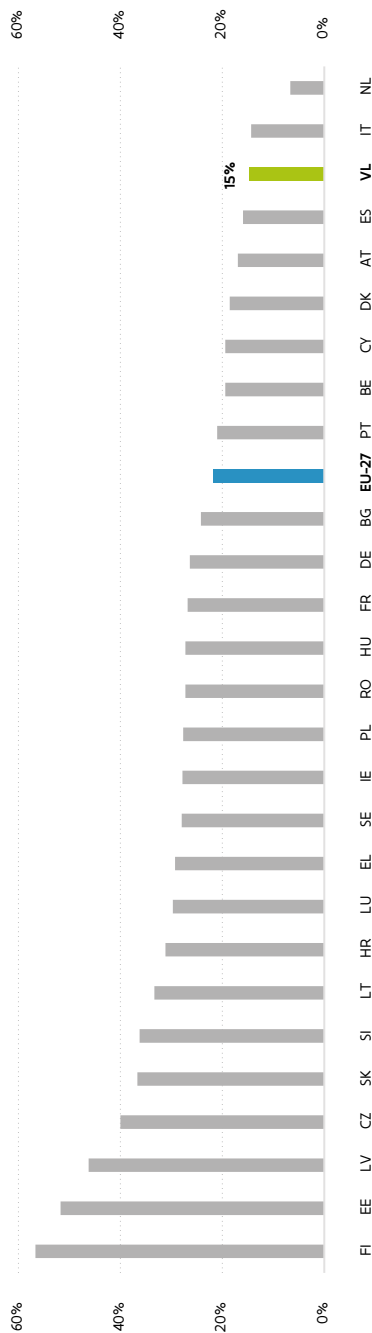
Figuur Tewerkstelling per bedrijf, in voltijdse equivalenten, 2022

ECONOMIE: BEDRIJFSRESULTATEN

	eenheid	jaar	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
aantal bedrijven in de steekproefpopulatie	aantal	2021	3.561.053	17284	27720	18.173	158.000	268.279	43.186
aandeel bedrijven SO < €25000 in steekproefpopulatie	%	2021	52%	0%	0%	0%	0%	1%	0%
oppervlakte cultuurgrond per bedrijf	ha	2021	72,4	40,8	54,6	149,5	103,4	94,5	40,7
aandeel pacht	%	2021	62%	71%	71%	40%	67%	85%	44%
totale tewerkstelling per bedrijf	vte	2021	2,3	2,4	2,1	2,4	2,3	2,1	3,1
ontbetaalde arbeid per bedrijf	vte	2021	1,3	1,6	1,5	0,9	1,3	1,4	1,5
totale activa per bedrijf	euro /bedrijf	2021	733.953	1.244.877	1.087.731	3.596.377	1.115.725	527.128	3.233.734
factorinkomen per voltijdse arbeidskracht	euro/voltijdse arbeidskracht	2021	39.419	43.773	46.582	102.598	52.259	43.577	70.575
bedrijfsinkomen per familiale arbeidskracht	euro/familiale arbeidskracht	2021	42.176	43.287	44.096	115.769	43.071	41.940	81.207
aandeel directe steun in totale opbrengsten	%	2021	9%	4%	6%	7%	9%	10%	2%
aandeel directe steun in factorinkomen	%	2021	22%	15%	19%	19%	26%	27%	7%

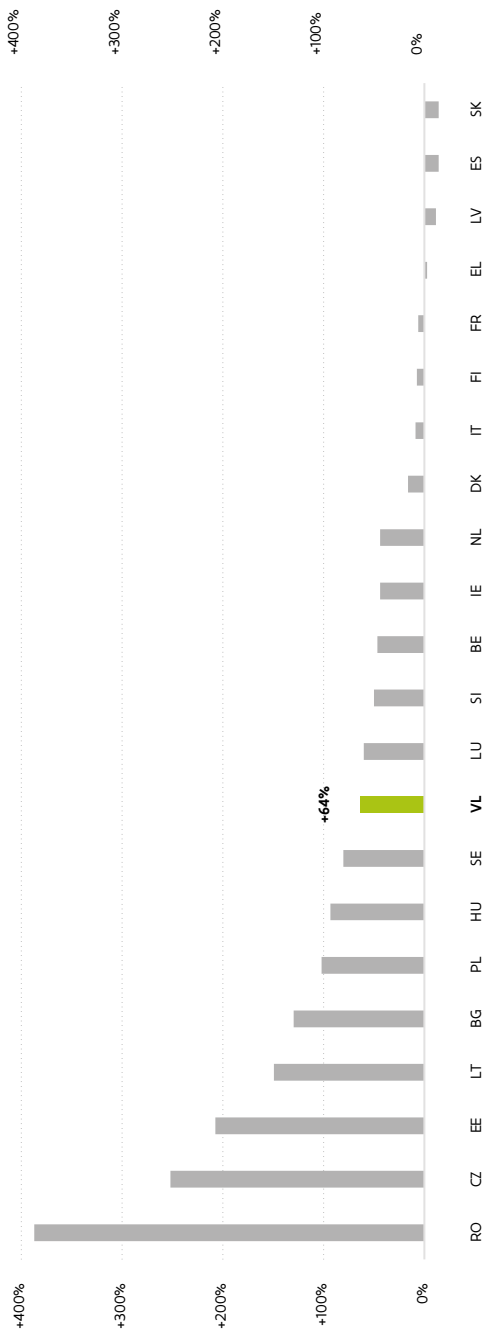
Figuur Aandeel directe steun in factorinkomen, %, 2021

ECONOMIE: PRIJZEN VOOR GROND

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
verkoopprijs van landbouwgrond	euro/ha	2022 of 2021	64.337		53.662	18.213		6.130	77.583
evolutie verkoopprijs van bouwgrond	%	2022 vs. 2013	+64%		+47%	+16%		+6%	+44%
pachtprijs van bouwgrond en permanent grasland	euro/ha	2021	410		307	547		149	836
evolutie pachtprijs van bouwgrond/permanent grasland	%	2022 vs. 2013	+35%		+19%	-1%		+10%	+22%
landbouwbedrijven met andere commerciële activiteiten	aantal	2016	4.050		6.100	27.350	165.400	113.390	23.610
aandeel bedrijven met andere commerciële activiteit	%	2016	17%		17%	78%	60%	25%	42%

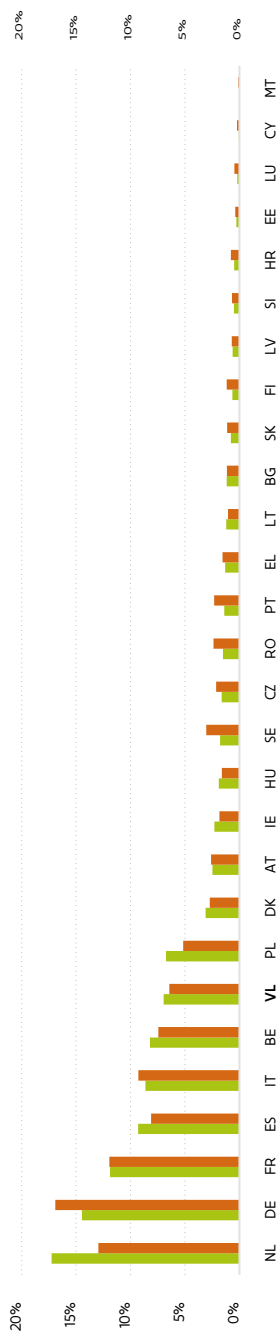
Figuur Evolutie van de verkoopprijs van landbouwgrond, 2022 vs. 2013

ECONOMIE: BUITENLANDSE HANDEL IN AGROPRODUCTEN

	eenheid	jaar	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
export-agroproducten	miljoen euro	2022	772.711	53.809	63.471	24.070	111.827	91.884	133.225
akkerbouwproducten	miljoen euro	2022	228.528	19.548	23.360	3.823	37.128	31.069	30.615
dierlijke producten	miljoen euro	2022	175.471	9.704	11.918	9.893	27.902	17.730	33.180
tuinbouwproducten	miljoen euro	2022	115.955	7.016	7.898	1.033	6.826	5.836	34.377
agro-industriële producten	miljoen euro	2022	79.416	7.325	8.490	1.349	20.143	8.586	7.939
overige producten	miljoen euro	2022	173.341	10.217	11.805	7.971	19.829	28.663	27.113
import-agroproducten	miljoen euro	2022	720.814	46.353	53.680	19.669	121.860	86.109	93.318
akkerbouwproducten	miljoen euro	2022	246.085	19.587	21.821	4.984	42.296	24.438	33.110
dierlijke producten	miljoen euro	2022	129.266	7.255	9.353	3.302	22.633	15.740	16.890
tuinbouwproducten	miljoen euro	2022	120.335	6.387	7.271	2.162	26.697	15.822	19.334
agro-industriële producten	miljoen euro	2022	70.913	5.313	6.020	1.838	8.453	12.188	4.066
overige producten	miljoen euro	2022	154.215	7.811	9.215	7.383	21.781	17.921	19.918

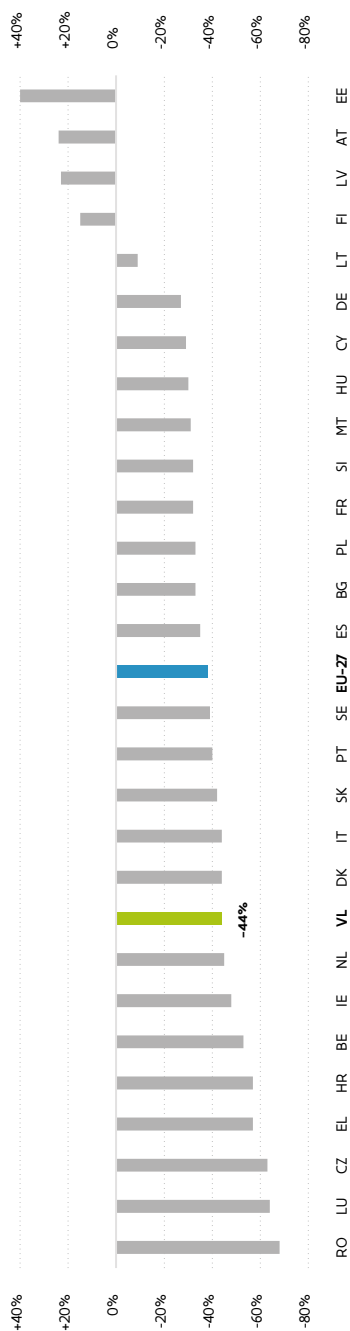
Figuur Aandeel agroproducten in totale EU-export (groen) en -import (oranje), intra-EU inbegrepen, 2022

OMGEVING: GEWASBESCHERMING EN KUNSTMEST

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totale verkoop van gewasbescherming in de landbouw	kg	2021			5.555.485	2.974.529	48.712.963	69.444.294	9.346.731
fungiciden	kg	2021			1.999.000	499.475	9.692.799	28.550.533	3.295.622
herbiciden	kg	2021			2.456.009	2.253.890	16.088.505	30.311.499	2.587.897
insecticiden	kg	2021			414.788	36.629	20.575.348	6.271.171	2.611.112
andere	kg	2021			685.688	184.535	2.356.311	4.311.091	852.100
gebruik van kunstmest - stikstof	ton	2019	9.870.534	74.721	153.353	225.240	1.342.284	2.125.147	214.752
gebruik van kunstmest - fosfor	ton	2019	1.151.968	1.724	5.835	14.767	87.830	190.283	4.957
evolutie gebruik van kunstmest - stikstof	%	2019 vs. 2012	+3%	+16%	+7%	+20%	-18%	-2%	+8%
evolutie gebruik van kunstmest - fosfor	%	2019 vs. 2012	+12%	+13%	+5%	+15%	-19%	-4%	+8%

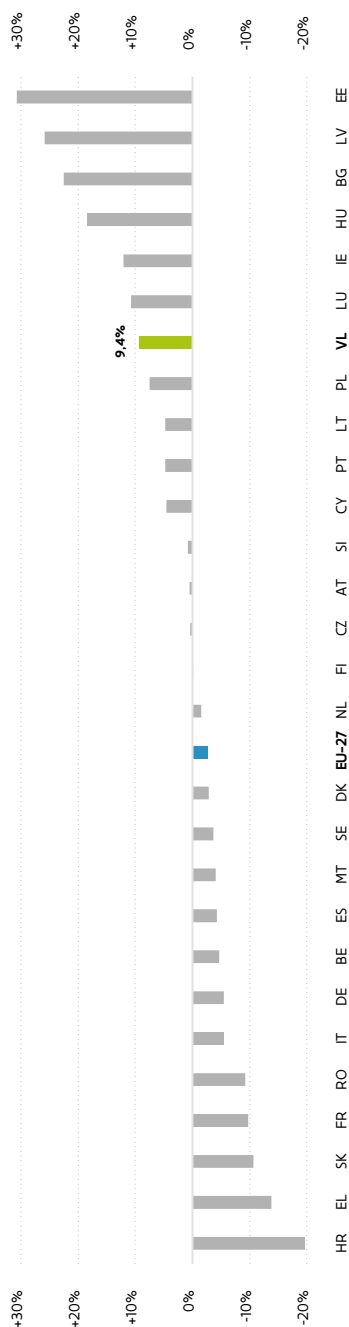
Figuur Evolutie van geharmoniseerde risico-indicator voor pesticiden, 2021 vs. gemiddelde 2011-2013

OMGEVING: ENERGIE EN BROEIKASGASSEN

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totale bruto binnenlandse energieconsumptie	TJ	2021	59.522.315	1.598.120	2.377.861	712.150	12.388.065	10.125.030	3.112.889
totale energieverbruik van land- en bosbouw	TJ	2021	1.186.691	32.237	36.430	23.674	150.379	175.589	166.263
evolutie energieverbruik van land- en bosbouw	%	2021 vs. 2012	+15%	+28%	+14%	-16%	+173%	+4%	+7%
aandeel land- en bosbouw in bruto binnenlandse consumptie	TJ	2021	2,0%	2,0%	1,5%	3,3%	1,2%	1,7%	5,3%
totale uitstoot van broeikasgassen	miljoen ton CO ₂ -equivalent	2021	3.541	73	116	45	779	423	175
uitstoot van broeikasgassen door de landbouw	miljoen ton CO ₂ -equivalent	2021	378,4	7,7	9,4	12,1	56,3	66,2	18,0
aandeel landbouw in totale uitstoot van broeikasgassen	%	2021	11%	11%	8%	27%	7%	16%	10%
evolutie van de uitstoot van broeikasgassen door de landbouw	%	2021 vs. 2012	-14%	-8%	-7%	-21%	-17%	-15%	-15%

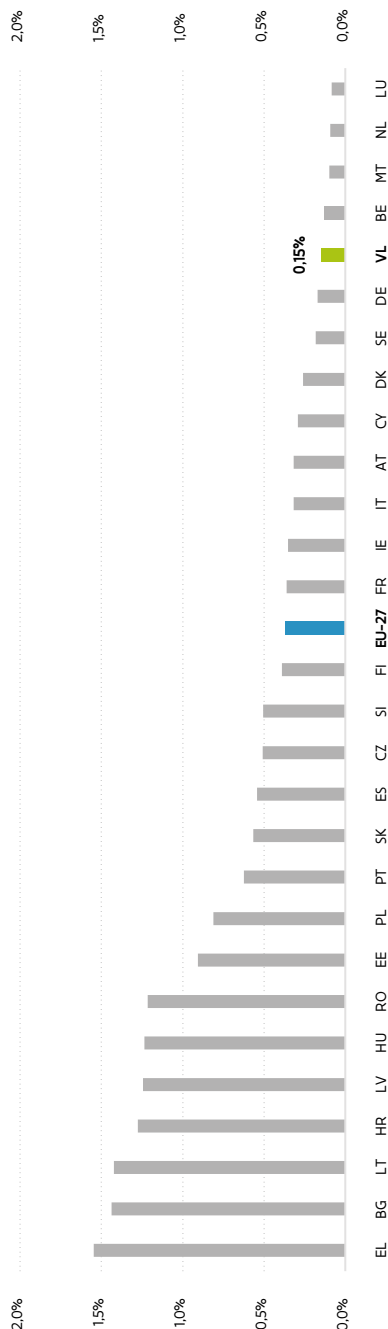
Figuur Evolutie van de uitstoot van broeikasgassen door de landbouw, 2021 vs. 2005

BELEID: GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID 2021

	jaar	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
uitgaven GLB (EU + cofinanciering + eigen additionele financiering)	2021	miljoen euro	2021	53.925	389	655	890	6.183	9.045	808
directe betalingen	2021	%	2021	68%	59%	74%	88%	73%	73%	80%
plattelandsontwikkeling	2021	%	2021	4%	15%	10%	1%	2%	6%	5%
marktmaatregelen	2021	%	2021	27%	26%	16%	11%	25%	21%	15%
directe betalingen	2021	miljoen euro	2021	36.857	231	487	784	4.522	6.568	649
basisbetalingen	2021	%	2021	40%	57%	44%	64%	62%	44%	69%
regeling inzake enkele areaalbetaling	2021	%	2021	12%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
vergroening	2021	%	2021	29%	29%	29%	30%	30%	30%	29%
gekoppelde steun	2021	%	2021	11%	11%	16%	4%	0%	15%	0%
aandeel uitgaven plattelandsontwikkeling voor milieu en klimaat	2021	%	2021	54%	49%	48%	90%	57%	62%	62%

Figuur Aandeel totale GLB-uitgaven in 2021 t.o.v. het bruto binnenlands product

BELEID: GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID 2023-2027

	eenheid	jaartal	EU-27	Vlaanderen	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Nederland
totaalbudget GLB	miljard euro	2023-2027	567,73	3,26	6,65	9,66	66,71	95,19	8,84
directe betalingen	%	2023-2027	66%	64%	71%	85%	67%	72%	67%
gekoppelde steun	%	2023-2027	8%	5%	11%	4%	1%	11%	0%
ontkoppelde steun	%	2023-2027	58%	59%	60%	81%	65%	61%	67%
ecoregelingen	miljoen euro	2023-2027	89,425	523	1.213	1.639	9.870	17.115	1.928
plattelandontwikkeling	%	2023-2027	32%	36%	28%	15%	33%	26%	33%
investeringssteun	%	2023-2027	10%	23%	14%	7%	10%	5%	6%
milieu, klimaat en andere beheerovereenkomsten	%	2023-2027	10%	7%	8%	3%	15%	6%	11%
jonge en nieuwe landbouwers	%	2023-2027	1,6%	2,2%	1,8%	2,7%	0,1%	1,5%	1,7%

Figuur Aandeel steun voor jonge landbouwers, GLB 2023-2027

